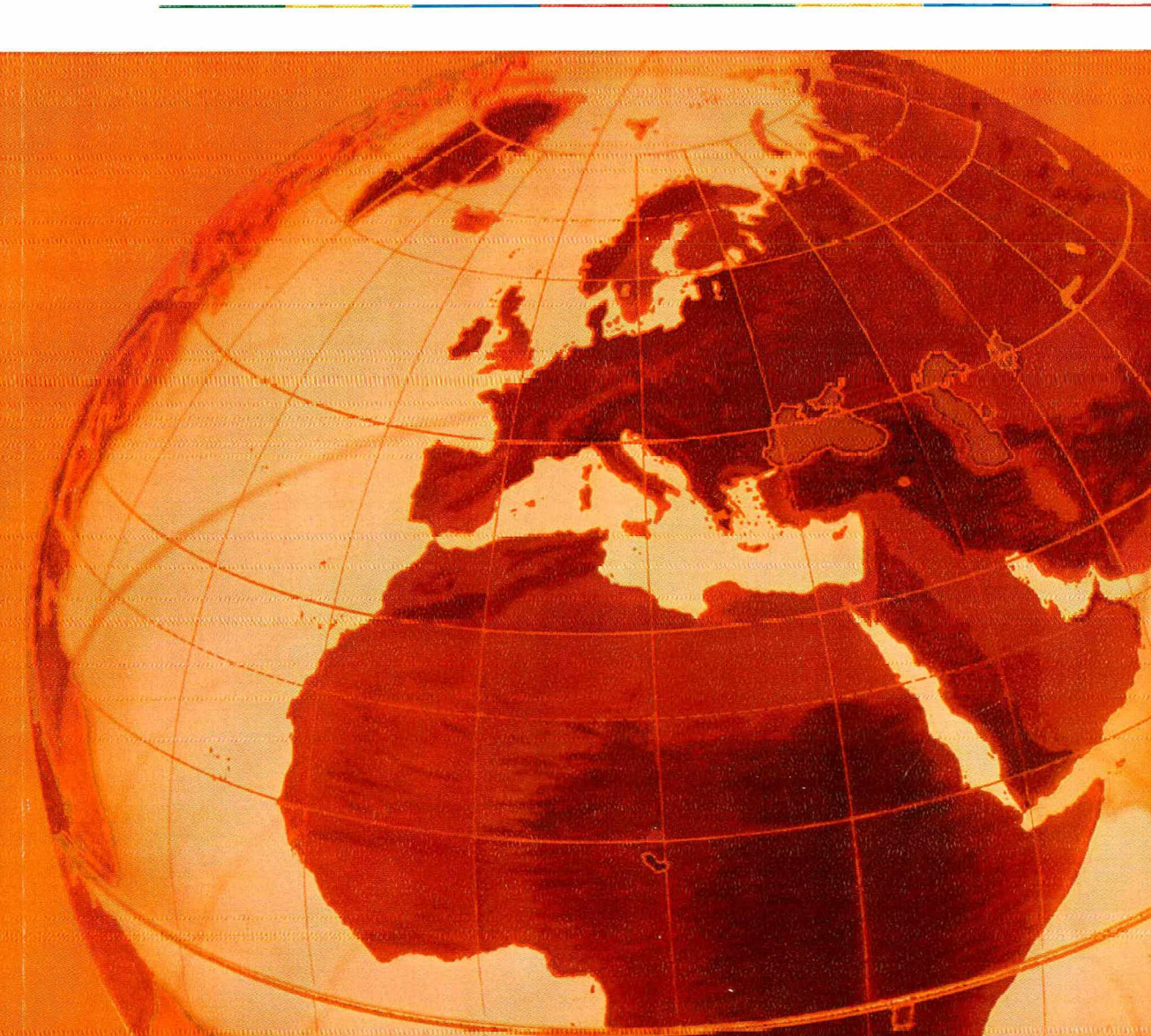

Yritysten kansainvälistyminen 2003

Palvelujen ulkomaankauppa ja suorat sijoitukset

Internationalisation of enterprises

Foreign trade in services and direct investments

Yritysten kansainvälistyminen 2003

Palvelujen ulkomaankauppa ja suorat sijoitukset

Internationalisation of enterprises

Foreign trade in services and direct investments

Tiedustelut – Förfrågningar – Inquiries:

*Eija Pohjansaari
Rami Peltola
Marja Sjöblom
Marjatta Tenhunen
(09) 17 341*

*<http://tilastokeskus.fi/palvelujenkomaankauppa>
sähköposti: hyodyke.tilastot@tilastokeskus.fi*

Kannen kuva – Pämbild – Cover photograph: Fennopress Oy

© 2004 Tilastokeskus – Statistikcentralen – Statistics Finland

*Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.
Uppgifterna får lånas med uppgivande av Statistikcentralen som källa.
Quoting is encouraged provided Statistics Finland is acknowledged as the source.*

*ISSN 0784-8463
= Yritykset
ISSN 1459-7713
ISBN 952-467-363-0*

Multiprint, Helsinki 2004

Alkusanat

Yritysten kansainvälistyminen 2003 on neljäs Tilastokeskuksen tuottama kokoomajulkaisu ulkomaankaupasta ja yritysten ulkomaantoiminnoista. Julkaisussa pääpaino on palvelujen ulkomaankaupassa. Palvelujen merkitys maailmankaupassa on kasvanut koko ajan ja samalla myös palvelualojen tilastoinnille asetetaan uusia vaatimuksia. Toinen painopistealue on yritysten omistamisen kansainvälistyminen. Suomalaisyrietykset omistavat yrityksiä ulkomailla yhä enemmän ja toisaalta ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä Suomessa on kasvussa. Lisäksi julkaisusta löytyy Suomen Pankin keräämiä tietoja suorista sijoituksista ja Tullihallituksen tuottamia tietoja tavaroiden ulkomaankaupasta. Tarkoituksena on tarjota yrityksille, päätöksentekijöille, tutkijoille ja tiedotusvälineille tiivis tilastopaketti yritystoiminnan kansainvälistymisen seurantaan.

Yritystoiminnan kansainvälistyminen on tärkeä ja ajankohtainen ilmiö. Kansainvälisten suuryritysten merkitys maailmantaloudessa on kasvanut voimakkaasti viime vuosien aikana. Kehitys on asettanut paineita myös kansainväliselle tilastotoimelle. Yritysten kansainvälistymisen seurantaan tarvitaan luotettavia tilastoaineistoja ja vertailukelpoisia mittareita. EU:ssa valmistellaankin parhaillaan esimerkiksi maksutasetta, palvelujen kansainvälistä kauppaa ja suoria ulkomaisia sijoituksia sekä yritysten ulkomaista omistusta koskevia asetuksia. Lisäksi OECD:n toimesta valmistellaan globalisaatiokäsikirjaa yhdenmukaistamaan tilastoinnissa käytettäviä käsitteitä ja indikaattorien tuotantoa.

Julkaisun laadintaan ovat osallistuneet Tilastokeskuksen lisäksi myös Suomen Pankki ja Tullihallitus. Ulkomaan tavarakaupasta ovat kirjoittaneet tulliylitarkastajat Matti Heiniemi ja Mikko Laitinen Tullihallituksesta. Suoria sijoituksia ja suomalaisomisteisten yritysten toimintaa ulkomailla koskevan osuuden tekijä on ekonomisti Pirkko Miikkulainen Suomen Pankista. Muilta osin julkaisun sisältö on tuotettu Tilastokeskuksessa. Matkailuun liittyvän tekstin on laatinut yliaktuaari Ritva Marin ja kuljetuspalvelujen kuvauksen yliaktuaari Matti Karjalainen. Palvelujen ulkomaankaupasta vastaa yliaktuaari Eija Pohjansaari. Palvelujen kansainvälisen kaupan kuvaus on tilastonlaatija Marjatta Tenhusen käsialaa. Yritysten ulkomaista omistusta Suomessa on kuvannut tilastopäällikkö Marja Sjöblom. Julkaisun muista teksteistä vastaa tilastopäällikkö Rami Peltola. Julkaisun taiton ja viimeistelyn ovat tehneet tilastonlaatijat Aija Tiainen ja Ritva Ihalainen.

Helsingissä marraskuussa 2004

Tilastojohtaja Kaija Hovi

Foreword

Internationalisation of enterprises 2003 is the fourth publication prepared by Statistics Finland on foreign trade and on the international activities of enterprises. The main emphasis in this publication is on international trade in services. The importance of services to world trade has been growing continuously, which has also set new demands on the compilation of statistics on service industries. Another focus area is the internationalisation of ownership of enterprises. Finnish enterprises own more and more enterprises abroad and the number of foreign-owned enterprises in Finland is also rising. Additionally, this publication contains data collected by the Bank of Finland on direct investments and data produced by the National Board of Customs on foreign trade in goods. The purpose is to provide business enterprises, decision-makers, researchers and the media with a compact volume of statistical data for monitoring the globalisation of entrepreneurial activity.

Internationalisation of enterprises is a noteworthy and topical phenomenon. The importance of large international companies to the world economy has grown strongly in recent years, and this development has also challenged international official statistics. The EU is at the moment preparing regulations concerning statistics on balance of payments, international trade in services, direct foreign investments and foreign ownership of enterprises. In addition, the OECD is drafting a handbook on globalisation in order to harmonise the concepts and indicators used in the compilation of these statistics.

Besides Statistics Finland, the Bank of Finland and the National Board of Customs also contributed to the compilation of this publication. Senior Inspectors Matti Heiniemi and Mikko Laitinen from the National Board of Customs wrote the section on foreign trade in goods. The section on direct foreign investments and on the activity of Finnish-owned enterprises abroad was written by Economist Pirkko Miikkulainen from the Bank of Finland. The rest of the contents of this publication were produced at Statistics Finland. The section on tourism was prepared by Senior Statistician Ritva Marin and that on transport by Senior Statistician Matti Karjalainen. Senior Statistician Eija Pohjansaari was responsible for the section on foreign trade in services while Statistician Marjatta Tenhunen produced the one describing international trade in services. Head of Statistics Marja Sjöblom was in charge of the section on foreign ownership of enterprises in Finland. Head of Statistics Rami Peltola was the author of the remaining texts in this publication. The layout and finishing of the publication were done by Statisticians Aija Tiainen and Ritva Ihalainen.

Helsinki, November 2004

Kaija Hovi

Director, Business Structures

Sisällys

ALKUSANAT.....	3
FOREWORD.....	4
TIIVISTELMÄ.....	7
SUMMARY.....	13
1. JOHDANTO	19
2. PALVELUJEN KANSAINVÄLINEN KAUPPA	22
3. PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA SUOMEN MAKSUTASETILASTOSSA	27
4. MATKAILU PALVELUJEN ULKOMAANKAUPASSA.....	29
5. KULJETUSPALVELUT SUOMEN ULKOMAANKAUPASSA	33
6. MUUT PALVELUT	37
7. TAVAROIDEN ULKOMAANKAUPPA 2003.....	53
8. SUORAT SIOITUKSET	63
9. YRITYSTEN ULKOMAINEN OMISTUS	65
10. TUOTESELOSTEET.....	73
LIITE 1: SANASTO.....	96
LIITE 2: EBOPS -LUOKITUS	97
LIITE 3: POISTETUT TOIMIALAT	100

Kuviot ja taulukot

Kuviot

Kuvio 1. Suomen ulkomaankaupan rakenne 1992–2003	27
Kuvio 2. Suomen matkustustase 1975–2003, miljoonaa euroa	30
Kuvio 3. Suomen henkilöliikennetase 1975–2003, miljoonaa euroa	31
Kuvio 4. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa	40
Kuvio 5. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa	42
Kuvio 6. Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain vuonna 2003, miljoonaa euroa	57
Kuvio 7. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten kokoluokittain 2003/2002, %	59
Kuvio 8. Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin vuonna 2003, miljoonaa euroa	60
Kuvio 9. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten omistajatyypeittäin 2003/2002, % ..	62
Kuvio 10. Suorat sijoitukset ulkomailta Suomeen, sijoituskanta 1995–2003 miljardia euroa	63
Kuvio 11. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille, sijoituskanta 1995–2003, miljardia euroa	64
Kuvio 12. Ulkomaalaisomisteisten ja kansallisesti omistettujen yritysten keskimääräinen koko kymmenessä EU-maassa vuonna 2000 ¹	66
Kuvio 13. Ulkomaalaisomisteisten ja kansallisten yritysten palkkorajattu työvoiman tuottavuus teollisuudessa (toimialat C–F) ja palvelualoilla (toimialat G–I, K) eräissä EU-maissa vuonna 2000 ¹	71
Kuvio 14. Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2003	77
Figure 15. Definition of the sampling frame and sample in 2003	88

Taulukot

Taulukko 1. Palvelujen viennin ja tuonnin muutos 2001–2002, keskimääräinen vuosimuutos 1997–2002 sekä arvo vuonna 2002 OECD- ja G7 -maissa ..	25
Taulukko 2. Eri maaryhmien osuus maailman palvelutuonnista aikavälillä 1980–2002 sekä palvelutuonnin arvo vuonna 2002 ja arvon muutos vuodesta 1980..	26
Taulukko 3. Eri maaryhmien osuus maailman palveluviennistä aikavälillä 1980–2002 sekä palveluviennin arvo vuonna 2002 ja arvon muutos vuodesta 1980..	26
Taulukko 4. Palvelukaupan tuonnin ja viennin kehitys 1992–2003	27
Taulukko 5. Suomen matkailutulot ja -menot sekä matkustustase maittain 2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet	32
Taulukko 6. Liikenne Suomen ulkomaantilillä (fob–fob), 1995–2003	36
Taulukko 7. Liikenteen tase 1995–2003	36
Taulukko 8. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin 2000–2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet (%-osuudet suluissa)	41
Taulukko 9. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin 2000–2003, miljoonaa euroa sekä %-osuudet (%-osuudet suluissa)	43
Taulukko 10. Palvelujen vienti maittain 2000–2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet (%-osuudet suluissa)	45
Taulukko 11. Palvelujen tuonti maittain 2000–2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet (%-osuudet suluissa)	46
Taulukko 12. Palvelukaupan tase alueittain 2000–2003, miljoonaa euroa	48
Taulukko 13. Palvelukaupan tase palvelutyypeittäin 2003, miljoonaa euroa	48
Taulukko 14. Tyypillisimmät palvelut toimialoittain vuonna 2003	51
Taulukko 15. Tärkeimmät kauppakumppanit toimialoittain vuonna 2003	52
Taulukko 16. Ulkomaankauppa vuonna 2002 ja 2003, miljoonaa euroa	53
Taulukko 17. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus kymmenessä EU-maassa vuonna 2000	66
Taulukko 18. Ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräinen koko (toimialat C-I, K) yhdeksässä EU-maassa vuonna 2000	67
Taulukko 19. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus jalostusarvosta toimialoittain yhdeksässä EU-maassa vuonna 2000, %	68
Taulukko 20. Ulkomaalaisomisteisten ja kansallisesti omistettujen yritysten osuudet teollisuuden jalostusarvosta toimialan teknologien käytön mukaan yhdeksässä EU-maassa vuonna 2000, %	69
Taulukko 21. Ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräinen tuottavuus (toimialat C-I, K) kahdeksassa EU-maassa vuonna 2000	70
Taulukko 22. Ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräinen tuottavuus teollisuudessa (toimialat C-F) ja palvelualoilla (toimialat G-I, K) kahdeksassa EU-maassa 2000	72
Taulukko 23. Vastaustilat ja ei-PU-vastausten lukumäärät ja osuudet osakehikoittain 2000–2003	79
Taulukko 24. Vienti osakehikoittain 2000–2003, miljoonaa euroa	80
Taulukko 25. Tuonti osakehikoittain 2000–2003, miljoonaa euroa	80
Taulukko 26. Ulkomaalaisomisteisten yritysten (FATS) lukumäärä toimialoittain ja osuus toimialan yrityksistä (YTR) vuonna 2000	82
Table 27. Response rates and numbers and proportions of 'no' responses by sub-stratum in 2000–2003	90
Table 28. Values of export by sub-frame in 2000–2003, EUR million	91
Table 29. Values of import by sub-frame in 2000–2003, EUR million	91
Table 30. Number of foreign-owned enterprises by industry (FATS) and their proportion of the respective industry (BR) in 2000	94

Tiivistelmä

Yritysten kansainvälistyminen 2003-julkaisussa on tuoreimpia tietoja suomalaisten yritysten palvelujen ulkomaankaupasta, tavarakaupasta ja yritysten omistamisen kansainvälistymisestä. Tuoreimmat kansainväliset vertailutiedot ovat vuodelta 2002, koska yritysten kansainvälistymistä kuvaavia tuoreempia tilastoja ei ole saatavilla tai tiedot eivät ole vertailukelpoisia johtuen tilastoinnin erilaisesta tarkkuustasosta eri maissa.

Julkaisussa on tietoja palvelujen maailmankaupasta sekä palvelujen ulkomaankaupan merkityksestä Suomen maksutaseessa. Sekä matkustuksen että kuljetuksen osuus palvelujen ulkomaankaupasta on noin neljäsosa ja puolet koostuu muista palveluista, jotka kattavat joukon yritysten tarjoamia ja käyttämiä palveluja, kuten esimerkiksi posti- ja telekommunikaatiopalvelut, rakennuspalvelut, tietotekniikkapalvelut, tekniset palvelut, rojalit, välityspalvelut, käyttöleasing ja palvelut tytär- ja osakkuusliikkeiden välillä. Yritysten omistamisen kansainvälistymistä kuvataan sekä suomalaisten yritysten ulkomaille tekemien suorien sijoitusten että Suomessa olevien ulkomaalaisomisteisten yritysten avulla.

Kansainvälisiä tietoja lukuun ottamatta uusimmat tiedot ovat vuodelta 2003. Tietolähteinä ovat Suomen Pankin, Tullihallituksen ja Tilastokeskuksen aineistot ja tilastot.

Palvelujen kansainvälinen kauppa

Palvelujen vienti OECD-maista on kasvanut vuodesta 1997 lähtien keskimäärin 3,3 prosenttia vuodessa ja tuonti vastaavasti 4,1 prosenttia. OECD:n mukaan vuonna 2002 palvelujen viennin arvioitiin olevan noin 21,9 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaisviennistä ja noin 17,6 prosenttia vaihtotaseen viennistä koko OECD-alueella. Vastaavana aikana tuonnin arvioitiin olevan 20,6 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaistuonnista ja 16,5 prosenttia vaihtotaseen tuonnista koko OECD-alueella.

Palvelujen vienti on OECD-maista on kasvanut vuodesta 1997 vuoteen 2002 nopeimmin tietokone- ja informaatiopalveluilla (yli 17 prosenttia vuodessa), vakuutuspalveluissa ja henkilökohtaisissa kulttuuri- ja virkistyspalveluissa. Samalla aikavälillä OECD-maiden palvelujen tuonnin puolella nopeimmin kasvaneet palvelut olivat vakuutuspalvelut, informaatiopalvelut ja muut liike-elämän palvelut. Kyseisellä aikavälillä sekä OECD-maiden viennin että tuonnin puolella rakentamispalvelut ovat supistuneet.

Palvelujen ulkomaankauppa Suomen maksutaseessa

Suomessa palvelujen ulkomaankauppa on ollut tarkasteluajanjaksolla 1992–2003 koko ajan alijäämäistä. Pienimmillään alijäämä oli 90-luvun lopussa. Samana aikana palveluilla käytävän ulkomaankaupan merkitys Suomen ulkomaankaupassa on vähentynyt: vuodesta 1992 osuus ulkomaankaupasta on pienentynyt 16 prosentista 12 prosenttiin vuonna 2003. Tämä johtuu lähinnä tavaroiden ulkomaankaupan kasvusta erityisesti 2000-luvulle tultaessa.

Palvelujen ulkomaisista vientituloista neljäsosa kertyy kuljetuspalveluista ja toinen neljäsosa matkustuspalveluista. Nämä osuudet eivät ole merkittävästi muuttuneet tarkasteluajanjakson aikana. Loput vientituloista saadaan muista palveluista, joiden suurin yksittäinen erä on rojalit ja lisenssit yhdeksän prosentin osuudella.

Palvelujen tuontimenot ovat pääpiirteissään jakaantuneet varsin samalla tavalla kuin vientitulotkin. Tosin kuljetuspalvelujen suhteellinen osuus, 28 prosenttia, on hieman suurempi kuin matkustuspalvelujen osuus, joka vuonna 2003 oli 25 prosenttia. Muiden palvelujen osuudeksi jäi 47 prosenttia palvelujen tuontimenoista. Rojaltit ja lisenssit ovat myös tuontipuolella muiden palvelujen suurin yksittäinen erä.

Matkailu palvelujen ulkomaankaupassa

Maksutaseessa palvelujen ulkomaankaupan osana oleva matkailu kuvaa kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja. Matkailupalvelujen viennistä saatavat tulot muodostuvat ulkomaisten matkailijoiden kulutuksesta palvelujen tuottajamaassa. Vastaavasti matkailupalvelujen tuonti koostuu kotimaan asukkaiden kulutuksesta ulkomailla. Matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki ulkomaanmatkasta aiheutuneet menot lukuun ottamatta maiden välisiä matkoja, jotka on luokiteltu kuljetuspalvelujen matkustajakuljetuksiin. Matkailulle tyypillistä kulutusta ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut (kohdemaassa) sekä kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalvelut. Näiden lisäksi matkailijat käyttävät vähittäiskaupan palveluja tehdessään ostoksia. Suomessa matkailupalvelujen osuus palvelujen ulkomaankaupasta on ollut noin neljänneksen viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Vuonna 2003 Suomen matkailutulot olivat vajaat 1,7 miljardia euroa, edellisestä vuodesta tulot alenivat marginaaliset 0,5 prosenttia. Matkailutuloista yli puolet (852 miljoonaa) tuli EU-maista, edellisestä vuodesta tulot EU-maista lisääntyivät vajaat 3 prosenttia. Suomen matkailumenot kasvoivat vuonna 2003 edellisestä vuodesta 1,5 prosenttia ja nousivat 2,2 miljardiin euroon. Matkailumenoista yli puolet (1,1 miljardia) kohdentui EU-maihin, edellisestä vuodesta menot EU-maihin kasvoivat kaksi prosenttia. Kuljetuspalveluihin sisältyvä matkustajakuljetus on lähes kokonaan kansainvälisen matkailun aikaansaamaa ja siksi se voidaan yhdistää matkailuun. Yhteenlaskettuna matkailun ja matkustajakuljetusten vienti nousi 2,4 miljardiin ja tuonti 2,6 miljardiin euroon vuonna 2003.

Suomen matkailupalvelujen ulkomaankauppa on ollut alijäämäistä 1980-luvun puolivälistä lähtien. Suurimmillaan alijäämä oli 1990-luvun alussa, jolloin se nousi miljardiin euroon. Tämän jälkeen matkailupalvelujen viennin kasvu on ollut tuontia nopeampaa, mikä on supistanut vajetta. Viimeisen viiden vuoden ajan matkustusaseen alijäämä on pysynyt samalla tasolla, vajaassa 500 miljoonassa eurossa.

Kuljetuspalvelut

Kuljetuspalvelujen osuus Suomen ulkomaisesta palvelukaupasta on viime vuosina ollut hieman yli neljänneksen sekä palvelujen viennistä että tuonnista. Kuljetuspalveluihin lasketaan kuuluviksi maa-, meri- ja lentoliikenteen kuljetukset sekä henkilö - että tavaraliikenteessä. Varsinaisten kuljetuspalvelujen lisäksi tähän ryhmään luetaan kuuluviksi myös kutakin liikennemuotoa avustavat toiminnot sekä matkan aikana käytetyt palvelut, esimerkiksi ravintolapalvelut. Meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat luotsaus-, lastaus-, huolinta-, väylä- ja satamapalvelut, lentoliikenteessä lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut (korvauksena mm. lennonjohtopalveluista) sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Kuljetuspalvelujen ulkomaankauppatilastojen tekemistä vaikeuttaa se, että kuljetustilastojen tekemiseen usein muita tarkoituksia varten kuin palvelukaupan erittely. Laivojen ja

lentokoneiden kokonaismatkustajamäärät tilastoidaan sekä kotimaisilla että ulkomaisilla reiteillä, mutta ulkomaisten ja kotimaisten matkustajien lukumääriä tai osuuksia ei tilastoida. Tavaraliikenteen pääosa liittyy ulkomaankauppaan. Sekä tuonnin että viennin osalta tilastoidaan kuljetusten tonnimäärät ja kuljetetun tavarahan arvo, mutta ei itse kuljetusten arvoa. Tuontiin sisältyvien kuljetusten arvo selvitetään poikkileikkaustutkimuksilla muutaman vuoden välein. Vientikuljetusten arvo päätellään epäsuorasti tuontikuljetusten perusteella.

Kuljetuspalvelujen kauppa on ollut Suomelle alijäämäistä koko seurantajakson ajan 1995–2003 ja alijäämä on kasvanut. Henkilöliikenteessä on ollut 1990-luvulla ja 2000-luvulla tasaista lievää ylijäämäisyyttä. Sen sijaan tavarakuljetusten tase on kyseisenä aikana jatkuvasti ollut alijäämäinen. Erityisesti merikuljetusten tuonti on jatkuvasti ollut tuntuvasti vientiä suurempi. Tähän ilmiöön ovat vaikuttaneet sekä ns. halpamaiden taholta tuleva kiristynyt kilpailu kotimaisia varustamoja kohtaan että kotimaisten laivojen ulosliputukset ulkomaille, mm. mukavuuslippumaihin.

Tavaroiden ulkomaankauppa

Suomen tavaraviennin arvo vuonna 2003 oli vajaat 46,4 miljardia euroa eli kaksi prosenttia vähemmän kuin edellisellä vuonna. Vienti on tasaisesti supistunut vuoden 2000 huippulukemista, jolloin tavaraviennin arvo oli 49,5 miljardia euroa. Laskusta huolimatta vienti oli vielä kuitenkin selvästi 1990-luvun lopun vientiä korkeammalla tasolla.

Vientiä vetivät vuonna 2003 eniten alaspäin sähköteknisen teollisuuden ja paperiteollisuuden vienti. Suurista tuoteluokista vain metallien perusteellisuuden vienti oli selvässä kasvussa. Metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuus kohosi vuonna 2003 tärkeimmäksi vientitoimialaksi hieman yli 13 miljardin euron arvoisella viennillä, jossa oli kaksi prosenttia kasvua vuodesta 2002.

Tavaratuonnin arvo oli vajaat 36,8 miljardia euroa. Tuonti kääntyi kolmen prosentin kasvuun vuonna 2003 laskettauaan sitä ennen kahden vuoden ajan. Kasvu johtui toisaalta energiatuotteiden ja kestokulutustavaroiden, erityisesti henkilöautojen, voimakkaasti lisääntyneestä tuonnista.

Kauppataseen ylijäämä, runsaat 9,6 miljardia euroa, oli kaikkien aikojen viidenneksi suurin, mutta jäi selvästi pienemmäksi kuin vuosina 2000–2002. Tuolloin vuotuinen ylijäämä vaihteli 12 miljardin euron tuntumassa.

Ulkokaupan suotuisamman kehityksen ansiosta EU:n osuus sekä kokonaisviennistämme että kokonaistuonnistamme jäi suunnilleen prosenttiyksikön pienemmäksi kuin vuonna 2002. EU-maiden osuus Suomen koko viennistä oli vuonna 2003 tasan 53 prosenttia ja osuus koko tuonnista 55 prosenttia. Vienti EU:n ulkopuolelle pysytteli jokseenkin samalla tasolla kuin vuotta aikaisemmin ja tuonti EU:n ulkopuolisista maista kohosi viisi prosenttia suuremmaksi kuin vuotta aikaisemmin.

Suurten yritysten osuus Suomen kokonaisviennistä oli 85 prosenttia. Suurten yritysten viennin arvo oli lähes 40 miljardia euroa, mikä oli neljä prosenttia vähemmän kuin vuonna 2002. Pk-yritysten vienti kasvoi kuusi prosenttia edellisvuodesta ja niiden viennin arvo oli 6,3 miljardia euroa, mikä vastasi 14 prosentin osuutta kokonaisviennistä.

Suurten yritysten osuus Suomen kokonaistuonnista oli 67 prosenttia. Suurten yritysten tuonnin arvo oli yli 24 miljardia euroa, mikä oli prosentin enemmän kuin vuonna 2002.

Pk-yritysten tuonnissa oli kolmen prosentin kasvu verrattuna edelliseen vuoteen ja niiden tuonnin arvo oli 11,5 miljardia euroa, mikä vastasi 32 prosentin osuutta kokonaistuonnista.

Yksityisten kotimaisten yritysten vienti laski viisi prosenttia vuonna 2003, mutta osuus kokonaistiennistä oli 70 prosenttia eli 32,3 miljardia euroa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten vienti oli lähes 10 miljardia euroa, mikä oli neljä prosenttia enemmän kuin vuonna 2002 ja vastasi 21 prosenttia kokonaistiennistä. Valtiosektorin vienti oli 3,9 miljardia euroa, mikä oli 14 prosenttia enemmän kuin vuonna 2002.

Yksityisten kotimaisten yritysten osuus tuonnista vuonna 2003 oli 19,2 miljardia euroa eli 52 prosenttia. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten osuus kokonaistuonnista oli 34 prosenttia, mikä vastasi 12,6 miljardia euron tuontia. Valtio-sektorin tuonti kasvoi 22 prosenttia ja oli arvoltaan 4,9 miljardia euroa.

Muut palvelut

Suomen yhteenlaskettu palveluvienti vuonna 2003 oli suuruudeltaan 3 303 miljoonaa euroa ja kokonaisuutena Suomen palveluvientitulot jäivät puolitoista prosenttia pienemmiksi kuin vuonna 2002. Suomen palveluviennin rakenteelle on tyypillistä, että korkea teknologista osaamista ja insinööritaitoa edellyttävät palvelut ovat avainasemassa. Suomalaisten yritysten ulkomailta saamat rojalti- ja lisenssimaksutulot, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut sekä rakennuspalvelut ovat olleet tärkeitä palveluvientitulojen lähteitä vuosina 2000–2003. Vuonna 2003 tietotekniikkapalvelut nousivat ulkomailta saatujen rojalti- ja lisenssimaksutulojen ohi tärkeimmäksi yksittäiseksi palveluvientitulojen lähteeksi. Tietovaltaisten yrityspalvelujen vienti kasvoi miltei 200 miljoonaa euroa verrattuna edellisvuoteen, ja niiden yhteenlaskettu osuus palveluviennistä nousi 25 prosentista 31 prosenttiin. Niistä euromääräisesti suurin kasvu tapahtui tutkimus- ja kehittämisspalveluissa sekä laki-, tilinpito- ja muissa hallinnollisissa palveluissa. Myös arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen sekä mainonnan ja markkinoinnin palvelujen vienti kasvoi verrattuna edellisvuoteen. Rakennuspalvelujen vienti lisääntyi edellisvuodesta noin 90 miljoonalla eurolla.

Jyrkin lasku tapahtui ulkomailta saaduissa rojalti- ja lisenssimaksutuloissa, joiden määrä oli noin 150 miljoonaa euroa alhaisempi kuin edellisvuonna. Rojalti- ja lisenssimaksutulot olivat Suomen palveluviennin tärkein erä vuosina 2000–2002, mutta niiden suhteellinen osuus kokonaistiennistä väheni jatkuvasti ja erä on ollut alijäämäinen vuodesta 2002 lähtien vaikkakin suomalaisten rojalti- ja lisenssimaksutuloja ulkomailta saavien yritysten määrä lisääntyi kaikkina vuosina 2000–2003. Ulkomailta rojalti- ja lisenssimaksutuloja saavia yrityksiä oli useilla toimialoilla ja kokoluokissa sekä teollisuudessa että palvelutoimialoilla.

Tietotekniikkapalvelujen vienti laski hieman vuonna 2003, mutta niistä saadut vientitulot olivat edelleen yli 70 miljoonaa euroa niiden tuontimenoja suuremmat. Telekommunikaatiopalvelujen vientitulot laskivat noin 60 miljoonalla eurolla.

Suomalaisten yritysten palvelutuonti ulkomailta oli vuonna 2003 suuruudeltaan 3 823 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa viiden prosentin kasvua edellisvuoteen nähden. Tietovaltaisten yrityspalvelujen osuus tuonnista kasvoi 26 prosentista 32 prosenttiin eli noin 250 miljoonalla eurolla ja eniten kasvoi tutkimus- ja kehityspalvelujen sekä mainonnan ja markkinoinnin palvelujen tuonti. Tytär- ja osakkuusyriyten ja sivuliikkeiden välisen palvelujen tuonti lisääntyi miltei sadalla miljoonalla eurolla. Ulkomaille maksettiin

vähemmän rojalteja ja lisenssimaksuja kuin edellisenä vuonna, joten tytär- ja osakkuusyritysten ja sivuliikkeiden välisistä palveluista tuli vuonna 2003 suurin yksittäinen palvelutuonnin erä.

Suomen palveluviennistä noin puolet suuntautui EU-15-alueelle ja tärkeimmät vientimaat tällä alueella olivat Ruotsi, Britannia ja Saksa. Merkittävä vientialue vuosina 2001–2003 oli myös muu maailma, jonka osuus oli vuonna 2003 noin viidennes Suomen koko palveluviennistä. Kiinan osuus muuhun maailmaan suuntautuneesta palveluviennistä oli noin neljännes. Palvelukaupan ylijäämä muun maailman kanssa supistui vuonna 2003 noin 180 miljoonalla eurolla, mikä johtui vähentyneistä vientituloista ja kasvaneista tuontimenoista. Yhdysvalloista saatiin seitsemän prosenttia palveluvientituloista.

Suomen palvelutuonnin kannalta tärkein kauppakumppanimaa oli Yhdysvallat, jonka osuus koko palvelutuonnista oli 17 prosenttia. EU-15-alueella palvelutuonnin tärkeimmät kauppakumppanit olivat Britannia ja Ruotsi. Suomen palvelukaupan alijäämän suuruus EU-15-maiden kanssa on vaihdellut, mutta EU-15-maiden suhteellinen merkitys palvelutuonnissa on kasvanut tasaisesti 2000–2003. Palvelukaupan alijäämä EU-15-maiden kanssa kasvoi vuonna 2003, kun taas alijäämä Yhdysvaltojen kanssa pieneni.

Suorat sijoitukset Suomeen

Suorien sijoitusten pääomavirta Suomeen jäi vuonna 2003 alle puoleen edellisvuotisesta ja oli 2,9 miljardia euroa. Merkittävin sijoittajamaa oli Ruotsi, jonka osuus kaikista sijoituksista oli runsaat 60 prosenttia. Muita merkittäviä sijoittajamaita olivat mm. Saksa ja Yhdysvallat. Vuonna 2003 ulkomailta tehtiin suoria sijoituksia teollisuuteen 1,2 miljardia euroa ja palveluihin 1,6 miljardia euroa. Sijoitusvirran maajakautuma vaihtelee suuresti vuodesta toiseen, koska viime vuosina suorille sijoituksille on ollut tyypillistä yksittäisten suurien yritysjärjestelyjen esiintyminen.

Ulkomaisen sijoituskannan kirjanpitoarvo oli vuoden 2003 lopussa 36,6 miljardia euroa. Sijoituskannasta oli melkein kaksi kolmannesta palvelualoilla ja yksi kolmannes teollisuudessa. Sijoitukset tuottivat ulkomaisille omistajilleen osinkoja ja muita tuottoja 4,2 miljardia euroa.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

Suorien sijoitusten pääomaa palautui vuonna 2003 Suomeen nettomääräisesti 2,3 miljardia euroa. Pääomaa palautui nettomääräisesti mm. Tanskasta ja Norjasta ja pääomaa sijoitettiin nettomääräisesti eniten Ruotsiin ja Sveitsiin. Toimialoittain tarkasteltuna pääomaa palautui nettomääräisesti rahoitus- ja vakuutusosalalle 8,9 miljardia euroa ja teollisuuteen 0,7 miljardia euroa. Muiden toimialojen yritykset sijoittivat ulkomaille nettomääräisesti 6,5 miljardia euroa.

Kirjanpitoarvoon arvostetussa sijoituskannassa eniten sijoituksia oli vuoden 2003 lopussa Ruotsissa, jonka jälkeen tulivat Alankomaat, Sveitsi ja Saksa. Sijoitukset ulkomaille jakautuivat selvästi tasaisemmin eri maihin kuin Suomeen tehtyjen sijoitusten lähdemaat. Euromaiden osuus oli selvästi alle puolet EU-alueella olevasta sijoituskannasta. Ruotsi nosti EU-maiden osuutta.

Kirjanpitoarvoisen sijoituskannan mukaan tarkasteltuna sijoittajista lähes 70 prosenttia toimi teollisuudessa ja vain runsaat 10 prosenttia palvelualoilla. Ulkomailla olevan sijoituskannan arvo oli yhteensä 60 miljardia euroa. Ulkomaiset sijoitukset tuottivat osinkoja ja muita tuottoja 4,5 miljardia euroa.

Yritysten ulkomainen omistus

Ulkomaalaisomisteisten yritysten omistuksesta tai äänivallasta yli puolet on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa. Suomessa ulkomaalaisomisteisia yrityksiä on lukumääräisesti vähän, runsaat pari tuhatta. Niiden osuus liikevaihdosta lähestyi 20 prosenttia ja henkilöstömäärästä 15 prosenttia vuonna 2002.

Tietoja eri EU-maista yritysten ulkomaisesta omistamisesta on vasta noin kymmenestä maasta (Alankomaat, Britannia, Espanja, Irlanti, Luxemburg, Portugali, Ranska, Ruotsi, Suomi, Tanska). Tilastointia tehdään vasta pilotointitasolla. Tilastointia koskeva asetus on tekeillä.

Maittain vertailtaessa ulkomaalaisomisteisille yrityksille on yhteistä niiden kansallisia yrityksiä suurempi koko. Vertailun tiedot ovat vuodelta 2000. Kuitenkin ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus liikevaihdosta on yleensä suurempi kuin henkilöstömäärästä. Ulkomaalaisomisteisia yrityksiä on sekä palvelualoilla että teollisuudessa yleensä noin prosentin verran yrityksistä. Vertailumaiden selkeä poikkeus on Irlannin teollisuus, jossa osuus oli 12 prosenttia vuonna 2000. Irlannissa ulkomaalaisomisteisuus on erityisen yleistä korkean teknologian teollisuustoimialoilla, missä ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus arvonlisäyksestä on 95 prosenttia. Suomessa vastaava luku on vertailumaiden alhaisin eli vain kymmenen prosenttia. Toimialoittain tarkasteltuna Suomessa ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus arvonlisäyksestä on korkein kaupassa, 21 prosenttia. Teollisuudessa osuus on 14 prosenttia.

Ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat keskimäärin tuottavampia kuin kansallisesti omistetut yritykset, kun mittarina käytetään työvoiman tuottavuutta eli arvonlisäystä työntekijää kohden. Vertailussa mukana olleista maissa Britannia oli tässä suhteessa ainoa poikkeus. Suomessa tuottavuusero ulkomaalaisomisteisten ja kansallisten yritysten välillä on joukon pienimpiä. Kun tuottavuuslaskelmissa otetaan huomioon työvoimakustannukset, niin Suomessa kansalliset yritykset ovat tuottavampia kuin ulkomaalaisomisteiset.

Summary

The publication *Internationalisation of enterprises 2003* presents the most recent data particularly on Finnish enterprises' international trade in services and goods and internationalisation of ownership. International comparative data are from year 2002 because more up-to-date statistics describing internationalisation of enterprises are not available or the data are not comparable.

The publication contains data on the world trade of services and on the importance of international trade in services in Finland's balance of payments. Tourism and transport both make up about one fourth of the international trade in services while the rest comprises other services, which covers miscellaneous services offered and used by enterprises, such as postal and telecommunications services, construction services, computer and information services, technical services, royalties, merchanting services, operational leasing and services between subsidiaries and affiliated enterprises. Internationalised ownership of enterprises is described by means of direct foreign investments made by Finnish enterprises and foreign-owned enterprises in Finland.

With the exception of international data, the most recent data relate to the year 2003. The information sources were data and statistics from the Bank of Finland, the National Board of Customs and Statistics Finland.

International trade in services

Since 1997, exports of services from the OECD countries have been growing at the average rate of 3.3 per cent per year, and imports correspondingly at the rate of 4.1 per cent. According to the OECD, exports of services were estimated to account for 21.9 per cent of the total exports of goods and services, and for 17.6 per cent of the current account exports of the entire OECD area in 2002. In the same time period, imports of services were estimated to make up 20.6 per cent of the total imports of goods and services and 16.5 per cent of the current account imports of the entire OECD area.

From 1997 to 2002, service exports from the OECD countries grew fastest in computer and information services (at the annual rate of 17 per cent), insurance services and personal cultural and recreational services. Over the same time span, the fastest growths in service imports in the OECD were recorded in insurance services, information services and other business services. During the time period concerned reductions were recorded in both imports and exports of construction services in the OECD countries.

International trade in services in Finland's balance of payments

In Finland, international trade in services has showed a deficit during the entire examination period of 1992 to 2003. The deficit was at its lowest at the end of the 1990s. At the same time, international trade in services has lost some of its importance in Finland's international trade: from 1992 to 2003 its share went down from 16 per cent to 12 per cent. This is partly due to the growth of international trade in goods especially at the onset of the 2000s.

One fourth of the revenue from international export of services is made up from transport services and one fourth from tourism services. These proportions have not changed

substantially during the examination period. The rest of the export revenue comes from other services, the main single item being royalties and licence fees with a share of ten per cent.

Import expenditure of services is largely divided in the same way as export revenue. However, the relative proportion of transport services, 28 per cent, is slightly larger than that of tourism services, which was 25 per cent in 2003. Other services accounted for 47 per cent of the import expenditure of services. Royalties and licence fees are the largest single item of other services on the import side as well.

Tourism in international trade in services

The travel account, which in the balance of payments is included in international trade in services, describes the receipts and expenditure of international tourism. Receipts from the exports of travel services come from the consumption of foreign tourists in the country producing the services. Correspondingly, imports of travel services comprise the consumption of the resident population abroad. Consumption relating to tourism refers to all expenditure that arises from a trip abroad exclusive of trips between countries, which are classified as passenger transport under transport services. Consumption targets typically associated with tourism include hotel and restaurant services, transport services in the destination country, and cultural, recreational and entertainment services. In addition to these, tourists also make use of retail trade services when making purchases. For the past decade, travel services have accounted for one quarter of Finland's international trade in services.

In 2003, Finland's travel account receipts from the rest of the world amounted to just short of EUR 1.7 billion, having diminished by the marginal amount of 0.5 per cent from the year before. More than half, or EUR 852 million, of the travel account receipts came from the EU countries from where they grew by just under three per cent from the previous year. In 2003, Finland's travel account expenditure grew by 1.5 per cent from the year before and rose to EUR 2.2 billion. More than half, or EUR 1.1 billion, of the expenditure was consumed in the EU countries, where expenditure increased by two per cent. The passenger transport of transport services is almost totally generated by international tourism and can, therefore, be included in tourism. The totalled up value of tourism and passenger transport exports rose to EUR 2.4 billion while the value of their imports went up to EUR 2.6 billion in 2003.

Finland's international trade in travel services has shown a deficit since the mid-1980s. The deficit was the largest in the early 1990s when it reached EUR 1 billion. Since then the exports of travel services have grown faster than their imports, which has contracted the deficit. For the past five years the size of the deficit has remained unchanged at under EUR 500 million.

Transport services

Over the past few years, transport services have accounted for a little over one fourth of both exports and imports of Finland's international trade in services. Transport services include land, sea and air transport services in both passenger and freight transport. In addition to actual transport services, this group also contains auxiliary transport activities and services used during travel, such as restaurant services. In sea transport auxiliary activities include piloting, loading, shipping route and harbour services and in air

transport airport services, operating costs (in compensation for air traffic control services), and repairs and maintenance.

Statistics on transport are not often produced specifically to identify trade in services, which can make the compilation statistics on international trade in transport services difficult. Statistics are produced on total numbers of ship or aircraft passengers on both international and domestic routes, but not by numbers or shares of foreign and domestic passengers. The majority of goods transport relates to foreign trade. Statistics are compiled on the tonnages and values of transported goods for both exports and imports, but not on the value of the transportation itself. The value of the transportation included in imports is evaluated with a cross-sectional survey at a couple of years' intervals. The value of export transportation is deduced indirectly from the data on import transportation.

Trade in transport services has shown a growing deficit for Finland during the whole monitoring period of 1995 to 2003. Passenger transport has shown a steady, small surplus in the 1990s and 2000s, whereas the balance of goods transport has been in a constant deficit over the same period. Especially in sea transport, imports have persistently exceeded exports. This phenomenon may have been caused by toughened competition from the so-called cheap shipping countries on domestic shipping lines as well as by the outflagging of domestic vessels under e.g. flags of convenience.

Foreign trade in goods

In 2003, Finland exported goods to the value of EUR 46.4 billion, which is two per cent lower than in the year before. Exports have been declining steadily since the peak figures of the year 2000, when the value of goods export was EUR 49.5 billion. Despite the decline, exports still nevertheless clearly exceed the level of the late 1990s.

Export figures for 2003 were brought down most by exports of the electrical industry and the paper industry. Of the main heading categories, only exports of the basic metal industry showed clear growth. The most important export industry in 2003 was the metal, machinery and transport vehicle industry with its exports valued at slightly over EUR 13 billion, inclusive of two per cent growth from 2002.

Goods were imported to Finland to the value of just short of EUR 36.8 billion. Imports turned to a three per cent growth in 2003 having declined for two years prior to this. The growth was due to sharply risen imports of energy products and durable consumer goods, especially motor cars.

The surplus in the balance of trade, amounting to good EUR 9.6 billion, was the fifth largest ever, but was clearly smaller than in the years between 2000 and 2002, when the annual surplus fluctuated at around EUR 12 billion.

Because of favourable development in external trade, the share of the EU of both Finland's total exports and total imports was one percentage point or so smaller than in 2002. In 2003, the EU countries accounted for exactly 53 per cent of Finland's total exports and 55 per cent of her total imports. Exports to third countries remained at more or less the same level as one year previously and imports from third countries went up by five per cent.

Large enterprises accounted for 85 per cent of Finland's total exports. Their exports were valued at nearly EUR 40 billion, which is four per cent down on 2002. The exports of SMEs grew by six per cent from the year before and were valued at EUR 6.3 billion, which represented 14 per cent of Finland's total exports.

Large enterprises' share of Finland's total imports was 67 per cent. The value of their imports exceeded EUR 24 billion, which is one per cent higher than in 2002. Imports by SMEs grew by three per cent from the previous year and were valued at EUR 11.5 billion, which represented 32 per cent of Finland's total imports.

Exports by private domestic enterprises declined by five per cent in 2003, but their share of Finland's total exports was 70 per cent, or EUR 32.3 billion. Foreign-owned enterprises exported goods to the value of nearly EUR 10 billion, which was four per cent higher than in 2002 and represented 21 per cent of total exports. The value of the state sector's exports was EUR 3.9 billion, which was 14 higher than in 2002.

In 2003, the share of Finland's total imports accounted for by private domestic enterprises was EUR 19.2 billion, or 52 per cent. The share of foreign-owned enterprises of total imports was 34 per cent, representing imports with the value of EUR 12.6 billion. Imports by the state sector went up by 22 per cent and were valued at EUR 4.9 billion.

Other services

In 2003, Finland exported services to the total value of EUR 3,303 million and Finland's receipts from the export of services fell by 1.5 per cent from 2002. It is typical of the structure of Finland's service exports that services requiring high technology know-how and engineering skills have the most prominence. Receipts from royalties and licence fees, computer and information services, and construction services have been important sources of service export receipts in the period from 2000 to 2003. In 2003, receipts from computer services overtook those from royalties and licence fees as the most important single source of receipts from service exports. Exports of information-intensive business services increased by close on EUR 200 million from the previous year and their total proportion of service exports grew from 25 to 31 per cent. Among them the biggest growth in terms of euro amounts took place in research and development services, and in legal, accounting and other administrative services. The exports of architectural, engineering and other technical services, and advertising and marketing services also increased from the year before. Exports of construction services went up by approximately EUR 90 million from 2002.

The steepest decline occurred in royalty and licence fee receipts from abroad, which were approximately EUR 150 million lower than in the previous year. From 2000 to 2002, receipts from royalties and licence fees were the most important item of Finnish service exports, but their relative proportion of total exports kept decreasing continuously and the item has shown a deficit since 2002 although the number of Finnish enterprises with receipts from royalties and licence fees from abroad grew every year from 2000 to 2003. These enterprises represent various industries and size categories, in both manufacturing and services.

Exports of computer services diminished slightly in 2003, but the receipts from their exports still amounted to over EUR 70 million more than the expenditure from their imports. Receipts from the exports of telecommunication services fell by approximately EUR 60 million.

In 2003, service imports of Finnish enterprises from abroad amounted to EUR 3,823 million, up by five per cent from the year before. The proportion of information-intensive business services of the total imports of services went up from 26 per cent to 32 per cent, i.e. by around EUR 250 million, with biggest increases in the imports of research and development services, and advertising and marketing services. The imports of services between related enterprises grew by close on EUR 100 million. Less royalties and licence fees were paid abroad than in the previous year, which meant that service imports between related enterprises became the most important single item of Finnish service imports in 2003.

Around one half of Finland's service exports were directed to the EU-15 area and the major export countries in this area were Sweden, Great Britain and Germany. From 2001 to 2003 an important export area was also the "rest of the world", accounting for around one fifth of Finland's total service exports in 2003. China's share of the service exports to the rest of the world was approximately one quarter. The surplus of Finland's trade in services with the rest of the world contracted in 2003 by approximately EUR 180 million, as receipts from service exports diminished and expenditure from services imports increased. Seven per cent of the receipts from service exports came from the USA.

For Finnish service imports the most important trade partner was the United States, whose share of total service imports was 17 per cent. In the EU-15 area, Finland's most important trade partners were Great Britain and Sweden. The size of the deficit of Finland's trade in services with the EU-15 area has fluctuated, but the relative importance of the EU-15 countries in Finland's service imports grew steadily from 2000 to 2003. The deficit in Finland's trade in services increased with the EU-15 countries and decreased with the U.S.A. in 2003.

Direct foreign investments to Finland

In 2003, the capital inflow of direct foreign investments to Finland became more than halved from the year before and totalled EUR 2.9 billion. The most significant investor country was Sweden, which accounted for good 60 per cent of all foreign investments to Finland. Other notable foreign investors were Germany and the U.S.A. In 2003, foreign direct investments in manufacturing totalled EUR 1.2 billion while EUR 1.6 billion was invested in services. The distribution of investment inflow varies greatly year by year, because in recent years direct foreign investments have typically comprised individual big company reorganisations.

At the end of 2003, the book value of the foreign investment stock in Finland was EUR 36.6 billion. Almost two thirds of the investment stock was in service industries and one third in manufacturing. Investments generated to their foreign owners EUR 4.2 billion as dividends and other returns.

Direct foreign investments from Finland

In 2003, the net returns on foreign direct investments from Finland totalled EUR 2.3 billion. Net returns were received on investments in Denmark and Norway, for example, while the largest amounts of net capital were invested in Sweden and Switzerland. Examined by industry, net returns on foreign direct investments amounted to EUR 8.9 billion in financial and insurance activities and to EUR 0.7 billion in manufacturing. For-

eign direct investments by Finnish enterprises operating in other industries totalled EUR 6.5 billion net.

In the investment stock valued at book value, most investments were in Sweden at the end of 2003, followed by the Netherlands, Switzerland and Germany. Investments abroad were more evenly divided into different countries than the countries of origin of investments made to Finland. The share of euro area countries as an investment target was clearly less than one half of the investment stock in the whole EU area. Sweden raised the share of the EU countries.

Examined by the investment stock at book value, nearly 70 per cent of the investors operated in manufacturing and only good 10 per cent in service industries. The total value of the investment stock abroad was EUR 60 billion. Foreign investments generated EUR 4.5 billion in dividends and other returns.

Foreign-owned enterprises in Finland

In foreign-owned enterprises, over 50 per cent of equity or voting rights are held direct or indirect by a foreign party. The number of foreign-owned enterprises in Finland is low at good two thousand. In 2002, their shares were approaching 20 per cent of the turnover and 15 per cent of the personnel of all enterprises in Finland.

Thus far, data on foreign ownership of enterprises in the European Union are only available from ten Member States: Netherlands, Great Britain, Spain, Ireland, Luxembourg, Portugal, France, Sweden, Finland and Denmark. The compilation of statistics on the topic is at the pilot stage and a regulation concerning them is under preparation.

A study comparing countries shows that foreign-owned enterprises share the common feature of being larger than nationally owned enterprises. The data of the study relate to the year 2000. However, foreign-owned enterprises usually account for a larger share of total turnover than of total personnel. Approximately one per cent of all enterprises in both services and manufacturing are foreign-owned. A clear exception among the compared countries is Ireland where 12 per cent of enterprises in manufacturing were foreign-owned in 2000. In Ireland foreign ownership is especially common in high technology manufacturing industries in which foreign-owned enterprises generate approximately 95 per cent of total value added. The corresponding figure for Finland is the lowest among the compared countries at only ten per cent. Examined by industry, the share of foreign-owned enterprises of value added is the highest in Finland in trade, 21 per cent. In manufacturing the respective share is 14 per cent.

On the average, foreign-owed enterprise are more productive than nationally owned ones when measured with labour force productivity, or value added per employee. In this respect, Great Britain was an exception among the countries included in the comparison. In Finland the difference in productivity between foreign-owned and nationally owned enterprises is among the smallest in the group. If labour force costs are taken into consideration in productivity calculations, nationally owned enterprises are more productive in Finland than foreign-owned enterprises.

1. Johdanto

Globalisaatio on monimuotoinen ilmiö, joka ymmärretään yleisesti kiihtyväksi ja syveneväksi maailmantalouden yhdentymisprosessiksi. Globalisaation yksi osa-alue on yritystoiminnan kansainvälistyminen. Kansalliset suuryritykset laajentavat toimintaansa maailman merkittävälle markkina-alueille. Yritykset muuttuvat aidosti maailmanlaajuisiksi toimijoiksi. Suurimmat yritykset ovat maailmantalouden kannalta nousseet merkitykseltään valtioiden tasolle, jopa niiden ohi. Toimintatavan muutosta ovat helpottaneet mm. pääoma- ja rahamarkkinoiden vapautuminen ja kansainvälistyminen sekä tietoliikenneyhteyksien kehittyminen. Globalisaatiokehityksen myötä kansallinen talous- ja yhteiskuntapoliittinen liikkumavara on kaventunut. Myös maailman eri markkina-alueiden suhdannevaihtelut heijastuvat laajemmalle alueelle kuin vain paikallisesti toimittaessa.

Globalisaation haaste tilastoinnille on ilmiön kuvaaminen ja mittaaminen sekä kansainvälisesti vertailukelpoisen tiedon tuottaminen. Tilastoja kaivataan erityisesti kuvaamaan seuraavia globalisaation taloudellisia vaikutuksia: Ulkomaiset suorat sijoitukset, monikansallisten yritysten toiminta, tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa sekä teknologioiden kansainvälistyminen. Pystyäkseen vastaamaan asetettuihin haasteisiin tilastotoimen on myös entisestään kansainvälistyttävä, eli oltava osana globalisaatiokehitystä. Kansainvälisen vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi tilastotuotantoa on harmonisoitava ja luotava yhteiset käsitteet ja mittaustavat. Parhailtaan onkin käynnissä useita kansainvälisiä hankkeita, joilla pyritään vastaamaan esitettyihin haasteisiin. Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja on jo valmistunut ja OECD:n globalisaatiokäsikirja on valmistumassa lähiaikoina. Lisäksi EU:ssa on valmisteilla useita globalisaation kuvaamisen kannalta keskeisiä tilastointia koskevia asetuksia.

"Yritysten kansainvälistyminen 2003" -julkaisu on neljäs tämäntyyppinen julkaisu. Ensimmäinen julkaisu käsitteli kansainvälistymistä lähinnä palvelujen ulkomaankauppa-toiminnan näkökulmasta. Julkaisuun oli kerätty tietoa matkustuspalvelujen ja muiden palvelujen myynnistä ulkomaille sekä ostoista ulkomailta. Toiseen julkaisuun oli lisätty tietoja ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta, suorista sijoituksista sekä ulkomaankaupasta. Kolmanteen julkaisuun oli laajennettu suorien sijoitusten kuvausta sekä lisätty kuljetuspalveluja koskeva osuus. Tämä julkaisu on samansisältöinen edellisen julkaisun kanssa.

OECD:n globalisaatiokäsikirja valmistumassa

OECD:n globalisaatiokäsikirja valmistunee vielä vuoden 2004 aikana. Hanke on ollut mittava ja se on edennyt suhteellisen hitaasti. Käsikirjalla halutaan ensisijaisesti palvella tiedon kerääjiä ja tuottajia mm. määrittelemällä käsitteitä ja kuvaamalla indikaattorien tuotantoa. Kirjassa on johdannon lisäksi neljä lukua, jotka käsittelevät ulkomaisia suoria sijoituksia, monikansallisten yritysten taloudellista toimintaa, teknologian kansainvälistymistä ja kaupan globalisoitumista.

Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja valmis

Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja¹ valmistui vuoden 2002 lopulla. 190-sivuinen kirja on YK:n, EU:n (Eurostatin), IMF:n, OECD:n ja WTO:n yhteinen voimannonistus. Tavoitteena on kuvata selkeästi, yksityiskohtaisesti ja kattavasti palvelujen ulkomaankaupan mittaamista. EU:ssa käsikirjaa on hyödynnetty maksutasetilastointia koskevan asetuksen valmistelussa.

Maksutaseasetus tekeillä

Maksutaseasetus, joka viralliselta nimeltään on Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus maksutasetta, kansainvälistä palvelukauppaa ja suoria ulkomaisia sijoituksia koskevista yhteisön tilastoista, on edelleen työn alla. Komission tekemää asetusehdotusta käsiteltiin ensimmäisen kerran neuvoston työryhmässä lokakuussa 2003. EU:n parlamentin vaalien vuoksi asetusehdotuksen parlamenttikäsittely on viivästynyt. EU:n jäsenmaat suhtautuvat hyvin myönteisesti asetusehdotukseen sinänsä. Kuitenkin luokitteletut sekä palveluerien että maajaottelun osalta ovat hyvin yksityiskohtaiset, mikä asettaa melkoisia vaatimuksia sekä tiedonantajille että tilastoinnille. Tällä hetkellä näyttää siltä, että asetus astuu voimaan vuotta 2006 koskevana.

Palvelujen ulkomaankaupan tilastointi tehtiin vuoteen 1998 asti Suomen pankissa pankkien raportointien yritysten maksuliikennettä kuvaavien maksuaineistojen avulla. Sen jälkeen tilastointi on hoidettu Tilastokeskuksessa sekä matkailun että muiden palvelujen osalta. Muiden palvelujen tiedot kerätään suoraan yritysotokselta. Tämä tiedonkeruu ei täysin täytä tämänhetkisen asetusluonnoksen vaatimuksia, vaan tiedonkeruuta tulisi laajentaa kuljetus- ja rahoitustoimialoille sekä julkiselle sektorille. Myös palveluerä- ja maajaottelun tulisi olla nykyistä yksityiskohtaisempi tai tulisi kehittää menetelmä tietojen arvioimiseksi. Kuljetuspalvelujen osalta eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määntyvät viime kädessä kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa.

Suoria sijoituksia koskeva tilastointi tehdään Suomen Pankissa. Tietoja kerätään sekä rahalaitoksilta että suoraan yrityksiltä. Suoralla sijoituksella tarkoitetaan taloustoimea, jolla toisessa maassa sijaitseva talousyksikkö hankkii pysyvän määräysvallan toisessa maassa toimivasta talousyksiköstä perustamalla yrityksen tai tekemällä yrityskaupan.

FATS-asetus tekeillä

Ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastointia koskevan ns. FATS-asetuksen² tarkoituksena on perustaa yhteiset puitteet EU-tasolla tehtävää ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastointia varten. Eurostat on jo käynnistänyt pilottihankkeita, joiden tarkoituksena on kehittää EU-maihin harmonisoitu tilastointikäytäntö koskien ulkomaisten yritysten toimintaa. Suomi on ollut mukana pilottihankkeissa alusta lähtien. Suomen Pankki on vapaaehtoisuuden pohjalta laatinut outward-FATS ja Tilastokeskus inward-FATS-tilastoja. Asetus yhdistää nämä kaksi osiota:

¹ Manual on Statistics of international trade in services löytyy internetissä osoitteesta <http://www.oecd.org/dataoecd/32/45/2404428.pdf>

² Draft Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council On Community statistics on the structure and activity of foreign affiliates

- 1) inward-FATS, joka koskee ulkomaalaisomisteisten yritysten toimintaa Suomessa ja
- 2) outward-FATS, joka koskee suomalaisten yritysten tytäryritysten ja sivuliikkeiden toimintaa ulkomailla.

Suomelle nykyisenmuotoinen asetusehdotus ei aiheuta inward-FATS -tietojen eli tuotamisen suhteen merkittäviä muutoksia nykytilanteeseen. Tiedot Suomessa toimivista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä pystytään tuottamaan rekisteriaineistoista ja rakennetilastoasetuksen perusteella kerättävistä tiedoista. Outward-FATS on tiedonkeruun osalta vaikeampi kuin inward-FATS, koska tietoja tarvitaan suomalaisyritysten ulkomailla sijaitsevista tytäryrityksistä. FATS-asetus tulee voimaan koskien vuotta 2006.

Yritysten liiketoimintasuhteet – Selvitys liiketoimintasuhteista ja verkostoitumisesta Suomessa

Euroopan unionin tilastovirasto Eurostat käynnisti yhdessä kansallisten tilastoviranomaisten kanssa vuonna 2002 hankkeen, jonka tavoitteena on kuvata yritysten liiketoimintasuhteiden yleisyyttä, syitä ja mahdollisia esteitä sekä yritysten arvioita liiketoimintasuhteiden viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevaisuudennäkymistä. Hankkeessa oli mukana seitsemän EU:n jäsenvaltiota ja vuonna 2003 tehtyyn tiedusteluun vastasi Suomessa 934 yritystä. Suomen tiedonkeruu ja tulosten raportointi toteutettiin Tilastokeskuksen ja Elinkeinoelämän keskusliiton edeltäjän Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton yhteistyönä. Raportissa³ esitellään erilaisia teoreettisia näkökulmia liiketoimintasuhteiden tarkasteluun, kuten esimerkiksi mitä verkostomaisella liiketoimintamallilla ja verkoston toimijatasoilla tarkoitetaan. Raportissa analysoidaan myös verkostoitumisen vaikutusta yritysten kasvuun ja kannattavuuteen yhdistämällä kyselyaineisto Tilastokeskuksen tilinpäätöstietoihin.

Tutkimuksen päätulokset olivat, että vakiintuneet liiketoimintasuhteet ovat hyvin yleisiä, ja luonteeltaan verkostomaisesti yhä tiiviimpiä ja tavoitehakisempia. Merkittävimäksi syiksi luoda liiketoimintasuhteita ydinliiketoiminnassa koettiin kustannusten karsiminen, tuotannon skaalاعدut, omien resurssien puute sekä lisääntynyt joustavuus. Yritykset arvioivat myös pystyneensä parantamaan kilpailukykyään liiketoimintasuhteiden avulla. Tutkimuksen aikasarjatarkastelu vuosilta 1995–2002 osoitti, että verkostoituminen vauhdittaa yritysten kasvua, ja että myös verkostoitumisen asteella on vaikutusta kasvuun. Pisimmälle verkostoituneet kasvoivat nopeimmin, mutta toisaalta vain puolittiehen verkostoituneet yritykset kasvoivat hitaammin kuin vain vähän verkostoituneet.

³ Yritysten liiketoimintasuhteet. Selvitys liiketoimintasuhteista ja verkostoitumisesta Suomessa. Pekka Tsupari & Johanna Sisto & Petri Godenhjelm & Olli-Pekka Oksanen & Penna Urrila. Katsauksia 2004/6. Tilastokeskus.

2. Palvelujen kansainvälinen kauppa

2.1 Palvelun ja kansainvälisen palvelukaupan määritelmät

Termi palvelu käsittää koko joukon heterogeenisiä, abstrakteja tuotteita ja toimintoja, joita on vaikea kiteyttää yksinkertaiseen määritelmään. Palveluja on usein myös vaikea erottaa tavaroista, joihin ne voivat eriasteisesti yhdistyä.

Kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin käsikirjan¹ mukaan palvelu määritellään seuraavasti: Palvelut eivät ole erillisiä kokonaisuuksia, joihin voi kohdistaa omistajuutta. Palvelut ovat osa tuotantoa. Palvelut ovat tilauksesta toteutettuja heterogeenisiä tuotteita, joiden muotoa tuottaja voi palvelutilanteessa muuttaa asiakkaan toivomusten mukaan. Palvelu toimitetaan asiakkaalle tuotantotapahtuman aikana. Palvelun erityispiirre on välitön suhde tuottajan ja asiakkaan välillä.

Kansainvälinen palvelu- ja tavarakauppa liittyvät melko läheisesti toisiinsa. Kuitenkin palvelukauppa eroaa monella tavalla tavarakaupasta, yleisimmin juuri välittömällä suhteellaan palvelun tuottajan ja kuluttajan välillä: Useat palvelut eivät ole kuljetettavissa paikasta toiseen, vaan ne vaativat välitöntä palvelun tarjoajan ja kuluttajan läsnäoloa. Esimerkiksi hotellin on oltava siellä missä asiakas sitä tarvitsee, siivouspalvelut on tuotava niitä ostavan liikkeen tiloihin, ja asiakkaan sekä kampaajan on oltava samassa tilassa, jotta palvelu voi tapahtua. Toisin sanoen ei-liikuteltävien palvelujen on tapahduttava siten, että palvelun tuottaja menee asiakkaan luo tai asiakas menee palvelun tuottajan luokse. Toisaalta esimerkiksi atk-ohjelmistoja voidaan myydä maasta toiseen, jolloin palvelun tarjoajan ja palvelun loppukäyttäjän ei tarvitse kohdata toisiaan.

Kansainvälistä palvelukauppaa tapahtuu eri muodoissa. Yritykset siirtävät yhä enemmän toimintaansa pysyvästi ulkomaille palvelujen tarvitsijoiden saataville. Ulkomalaisomisteisten yritysten toimintaa kuvataan tämän julkaisun luvussa 9. Myös yksittäiset henkilöt voivat tarjota palvelujaan ulkomaille, joko tuottamalla palveluja itse tai työllistyen kohdemaan palvelusektorille.

Palvelukaupan mittaaminen on selvästi vaikeampaa kuin tavarakaupan. Palvelut määritellään mieluummin abstraktein käsittein kuin minkään fyysisen attribuutin tai fyysisen funktion mukaan. Palveluja ei voi esimerkiksi tullata, mikä tavarakaupan osalta on taas luonnollista. Kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin käsikirja tuo esiin, miten tärkeää on selkeän ja yksityiskohtaisen mittaamisjärjestelmän kehittäminen palvelukauppaan. Käsikirjassa otetaan huomioon kansainvälisen palvelukaupan tilastojen käyttäjien ja tuottajien vaihtelevat tarpeet. Samalla kun käsikirja pohjimmiltaan on ohjeena tilaston tekijöille, se on samalla hyödyllinen väline esimerkiksi valtioiden hallinnolle ja kansainvälisille organisaatioille, jotka käyttävät palvelukaupan tilastoja esimerkiksi taustaineistona kansainvälisissä neuvotteluissa.

Kansainvälisesti yhdenmukaisia tilastoja tarvitaan ohjaamaan neuvotteluja ja tarjoamaan työkaluja sopimusten toimeenpanolle. Palvelukaupan yleissopimus (GATS: The General Agreement on Trade in Services) on esimerkki tällaisesta sopimuksesta. GATS astui voimaan jo vuonna 1995. Viimeisin GATS:in monenkeskinen kierros on vuodelta 2000. Myöhemmin kierrosta on täydennetty yksityiskohtaisilla neuvottelua ja päätök-

¹ Lähde: Manual on Statistics of International Trade in Services. United Nations 2002.

sentekoa helpottavilla palvelukaupan tilastoilla. Tilastoja tarvitaan kansainvälisen tuotannon ja myynnin analysointiin palvelukaupassa sekä palvelualojen globalisaatiokehityksen seurantaan.

Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF: the International Monetary Fund) maksutasekäsikirja (BPM: the Balance of Payments Manual) sisältää suosituksia palvelukaupan standardien, arvojen ja luokitusten määrittämiseksi sekä kansainvälisen palvelukaupan määrittämiä. Näitä määrittämiä tukee myös kansantalouden tilinpidon järjestelmä (SNA: the System of National Accounts).

Kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin käsikirja suosittelee kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin rakentamista maksutasekäsikirjan kehykselle. Käsikirja kehittää edelleen liiketoiminnan palvelutyypin jaottelua laajennettuun maksutaseeseen sisältyvien palvelujen luokituksen (EBOPS: the Extended Balance of Payments Services Classification) mukaiseksi.

Käsikirjassa määritellään neljä tapaa käydä kansainvälistä kauppaa palveluilla. Erot määräytyvät sen perusteella, miten palveluja tarjotaan sekä siirtyvätkö palvelutarjonta ja palvelujen kuluttaminen maasta toiseen. Ensimmäinen tapa on rajat ylittävä tarjonta (cross-border supply), jossa palvelu tarjotaan kotimaasta ulkomaille ilman, että kuluttaja ja tuottaja ovat toistensa kanssa välittömässä tekemisessä, vaan palvelu sisältyy itse tuotteeseen tai välitetään telekommunikaatioyhteyksiä yms. käyttämällä. Toinen tapa, eli kulutus ulkomailla (consumption abroad) toteutuu silloin, kun kuluttaja siirtyy palveluntarjoajan kotimaahan, kuten esimerkiksi turismiin liittyvien palvelujen kohdalla tapahtuu. Kolmas tapa tarjota palveluja kansainvälisille markkinoille on kaupallinen läsnäolo (commercial presence), joka toteutuu, kun yritys myy palveluja kotimaansa ulkopuolella tytäryritystensä tai sivuliikkeidensä kautta. Neljäs tapa on luonnollisten henkilöiden läsnäolo (presence of natural persons), jossa palvelun tuottaja siirtyy kuluttajan kotimaahan. Tällöin tuottaja voi olla joko itsenäinen yrittäjä tai ulkomaisen yrityksen työntekijä. Myös monet kansainvälisesti toimivat yritykset hankkivat tarvitsemaansa osaamista asiantuntijoiden väliaikaisen uudelleen sijoittumisen kautta. Neljäs tapa ei kata vakituista työllistymistä.

Käsikirja suosittelee tilastojen laatijoille eräitä elementtejä kansainvälisten standardien pohjaksi, jotta saataisiin aikaan vertailukelpoisia kansainvälisen palvelukaupan tilastoja. Jos nämä elementit saadaan laajasti käyttöön, palvelukaupasta saatavilla olevan yksityiskohtaisen informaation määrä lisääntyy huomattavasti laadun samalla parantuessa. Monien maiden kohdalla tämä kehitys tulee kuitenkin tapahtumaan pidemmällä aikavälillä.

2.2 Kansainvälisen palvelukaupan rakenne

OECD:n mukaan² vuonna 2002 palvelujen viennin arvioitiin olevan noin 21,9 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaisviennistä ja noin 17,6 prosenttia vaihtotaseen viennistä koko OECD:n alueella. Nämä osuudet kasvoivat hieman verrattuna vuoteen 2001. Jäsenmaiden kokonaispalveluvienti oli 1 250 miljardia dollaria (arviolta 77 prosenttia koko maailman palvelujen viennistä) tavaraviennin ollessa 4 480 miljardia dollaria.

Vuonna 2002 OECD-maiden palvelujen tuonnin arvioitiin olevan 20,6 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaistuonnista ja 16,5 prosenttia vaihtotaseen tuonnista. Kokonaispalvelujen tuonti oli 1 210 miljardia dollaria (arviolta 74 prosenttia koko maailman palvelujen tuonnista) tavaratuonnin ollessa 4 700 miljardia dollaria.

Kansainvälisen palvelukaupan rooli on edelleen suhteellisen pieni verrattuna palvelujen panokseen jäsenmaiden kotimaisessa taloudessa, missä palvelujen pääomapanoksen osuus koko arvonlisäyksestä on noin 70 prosenttia ja suunta nouseva.

Monet palvelujen tuottajat pitävät välttämättömänä olla lähellä kuluttajia ja perustavat sen takia tytäryrityksiä niihin maihin, joiden kanssa he haluavat käydä kauppaa. Tällaisen toiminnan vaikutus näkyy luonnollisesti maksutaseessa.

OECD-maiden palvelujen vienti on kasvanut vuodesta 1997 lähtien vuosittain keskimäärin 3,3 prosenttia ja tuonti vastaavasti 4,1 prosenttia. Kuljetuspalvelujen käyttö on kasvanut melko hitaasti, noin 0,9 prosenttia vuodessa viennin osalta ja noin 1,5 prosenttia tuonnin osalta vuodessa. Matkustuspalvelut ovat myös kasvaneet hitaasti, noin 1,6 prosenttia viennin osalta ja noin 2,6 prosenttia tuonnin osalta vuodessa. Muut palvelut ovat kasvaneet edellä mainittuja nopeammin, vienti noin 5,4 prosenttia ja tuonti 6,2 prosenttia.

OECD-maiden palvelujen vienti on kasvanut vuodesta 1997 vuoteen 2002 nopeimmin tietokone- ja informaatiopalvelualoilla (yli 17 prosenttia vuodessa), vakuutuspalveluissa ja henkilökohtaisissa kulttuuri- ja virkistyspalveluissa. Samalla aikavälillä OECD-maissa palvelujen tuonti kasvoi nopeimmin vakuutuspalveluissa, informaatiopalveluissa ja muissa liike-elämän palveluissa. Kyseisellä aikavälillä sekä vienti että tuonti ovat supistuneet OECD-maiden rakentamispalveluissa.

Vuonna 2002 OECD-alueen palvelujen vienti kasvoi 5,6 prosenttia ja tuonti vastaavasti 5,7 prosenttia vuoteen 2001 verrattuna. Kasvu oli vähäisempää G7-maissa: palvelujen viennissä 5,1 prosenttia ja 4,1 prosenttia palvelujen tuonnissa.

G7-maiden viennissä vakuutus-, henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistäytymispalvelut, tietokone- ja informaatiopalvelut, rojaltit ja lisenssimaksut laajenivat eniten vuonna 2002. Palvelujen tuonnissa suurin kasvu oli vakuutuspalveluissa, tietokone- ja informaatiopalveluissa sekä hallintopalveluissa. Kaikkein tärkein kasvu vuosien 2001 ja 2002 välillä oli vakuutuspalveluissa.

² Lähde: OECD Statistics. International Trade in Services Statistics, 2004.

Taulukko 1. Palvelujen viennin ja tuonnin muutos 2001–2002, keskimääräinen vuosimuutos 1997–2002 sekä arvo vuonna 2002 OECD- ja G7-maissa

PALVELUNIMIKKEET	Vienti			Tuonti		
	Mrd USD 2002	Vuosi- muutos-% 2001–2002	Keskim. vuosi- muutos-% 1997–2002	Mrd USD 2002	Vuosi- muutos-% 2001–2002	Keskim. vuosi- muutos-% 1997–2002
OECD Palvelut yhteensä	1 253,6	5,6	3,3	1 208,3	5,7	4,1
Kuljetus	271,2	3,6	0,9	284,3	3,3	1,5
Matkustaminen	345,2	2,7	1,6	336,8	4,2	2,6
Viestintäpalvelut	25,7	-2,1	4,8 ⁽³⁾	27,8	-1,7	1,1 ⁽³⁾
Rakentamispalvelut ⁽⁴⁾	23,9	3,5	-8,7	17,0	3,0	-6,7
Vakuutuspalvelut	37,8	52,3	12,8	46,2	22,8	12,7
Rahoituspalvelut	81,3	5,1	8,1 ⁽³⁾	41,6	0,4	7,1 ⁽³⁾
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut ⁽⁵⁾	42,2	7,1	17,4	27,6	2,2	11,4
Rojallit ja lisenssimaksut ⁽⁶⁾	80,5	6,6	5,7	74,9	5,9	6,3
Muut liike-elämän palvelut	287,8	6,9	5,1	289,6	7,3	7,3
Henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut	20,5	7,7	8,7	17,0	-9,6	-1,8
Hallintopalvelut	37,6	10,6	-0,8	43,0	24,2	6,6
G7 Palvelut yhteensä	772,3	5,1	2,2	765,8	4,1	2,7
Kuljetus	148,7	5,0	-0,1	186,5	3,9	1,2
Merikuljetus	45,7	0,4	-1,5	70,4	1,8	-0,7
Lentoliikenne	67,4	8,5	0,4	76,9	5,1	2,0
Muu kuljetus	35,6	4,7	0,7	39,2	5,4	3,5
Matkustaminen	198,2	1,0	0,1	229,3	2,4	1,4
Viestintäpalvelut	14,0	-3,6	2,9	17,5	-1,1	-1,8
Rakentamispalvelut	14,6	4,2	-9,7	12,4	1,4	-4,4
Vakuutuspalvelut	24,5	64,7	12,5	27,4	24,2	14,3
Rahoituspalvelut	50,3	3,8	5,6	23,0	-5,6	2,1
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	21,2	1,9	10,7	17,2	-2,5	10,2
Rojallit ja lisenssimaksut	72,4	6,8	5,7	48,9	4,9	5,7
Muut liike-elämän palvelut	191,6	4,8	4,9	172,0	4,8	5,4
Henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut	13,9	9,0	10,9	9,3	-18,3	0,5
Hallintopalvelut	28,2	7,8	-2,4	30,7	18,4	6,8

⁽³⁾ OECD:n sihteeristön estimoima

⁽⁴⁾ Meksiko ja Sveitsi puuttuvat

⁽⁵⁾ Meksiko, Sveitsi ja Turkki puuttuvat

⁽⁶⁾ Sveitsi puuttuu

Lähde: Statistics on International Trade in Services OECD/Eurostat, 2004

Maailmanlaajuisesti kansainvälinen palvelukauppa laajeni nopeasti 1900-luvun loppupuolella. Kasvu oli keskimäärin nopeampaa kuin bruttokansantuotteessa ja tavarakaupassa³. Vuodesta 1980 vuoteen 2002 palvelujen vienti nelinkertaistui 400 miljardista dollarista 1 600 miljardiin dollariin.

Kansainvälistä palvelukauppaa ovat hallinneet lähinnä kehittyneet maat. Vuonna 1980 kehitysmaiden palvelutuonti oli 30 prosenttia koko maailman palvelutuonnista ja melkein kaksi kertaa suurempi kuin palvelujen vienti. Kehitysmaiden osuus palvelujen tuonnissa on kuitenkin laskenut, ja 2000-luvun alkupuolella se oli noin neljänneksen koko maailman palvelutuonnista.

Aasia on ollut kehitysmaiden joukossa menestynein palvelukaupassa. Sen osuus palvelujen kokonaisviennistä maailmassa on noussut vuoden 1980 vajaasta 10 prosentista peräti 17 prosenttiin vuonna 2002 parantaen näin jatkuvasti Aasian kauppasetta. Vastakohtana Amerikan ja Afrikan kehitysmaiden palvelujen vienti on kasvanut maailman kokonaispalvelutuontia hitaammin. Vienti näissä maissa on kasvanut suhteellisen hitaasti ja laskenut näin niiden suhteellista osuutta koko maailman palveluviennistä pitkällä aikavälillä.

Taulukko 2. Eri maaryhmien osuus maailman palvelutuonnista aikavälillä 1980–2002 sekä palvelutuonnin arvo vuonna 2002 ja arvon muutos vuodesta 1980

Maajako	1980 %-osuus	1990 %-osuus	2000 %-osuus	2002 %-osuus	1980–2002 kasvu-%	2002 Mrd USD
Maailma	100,0	100,0	100,0	100,0	7,5	1 595 606
Kehitysmaat	30,7	21,4	26,3	25,3	6,7	404 401
Afrikka	6,9	3,5	2,6	2,7	2,7	43 262
Amerikka	6,9	4,2	4,9	4,2	5,9	67 651
Aasia	16,8	13,5	18,7	18,3	7,8	292 200
Oseania	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0
Keski- ja Itä-Euroopan maat	..^(b)	..^(b)	3,4	4,1	..^(b)	65 152
Kehittyneet maat	66,7	75,9	70,3	70,6	7,7	1 126 053

Taulukko 3. Eri maaryhmien osuus maailman palveluviennistä aikavälillä 1980–2002 sekä palveluviennin arvo vuonna 2002 ja arvon muutos vuodesta 1980

Maajako	1980 %-osuus	1990 %-osuus	2000 %-osuus	2002 %-osuus	1980–2002 kasvu-%	2002 Mrd USD
Maailma	100,0	100,0	100,0	100,0	8,1	1 610 608
Kehitysmaat	17,9	18,1	23,1	22,6	9,4	363 549
Afrikka	3,5	2,6	2,2	2,1	5,6	33 083
Amerikka	4,8	3,8	4,1	3,7	7,0	59 492
Aasia	9,5	11,7	16,8	16,8	11,0	269 804
Oseania	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0
Keski- ja Itä-Euroopan maat	..^(b)	..^(b)	3,6	4,2	..^(b)	67 377
Kehittyneet maat	79,1	79,9	73,2	73,2	7,6	1 179 682

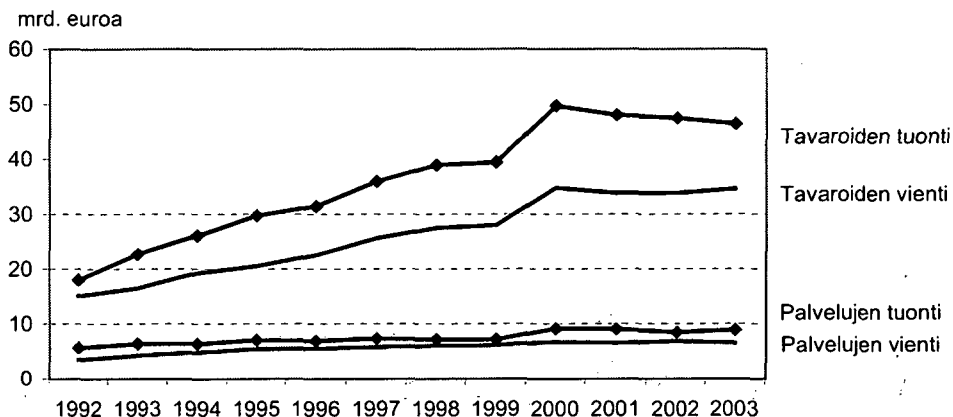
^(b) Tietoa ei ole saatu

³ Lähde: Development and globalization: Facts and Figures, 2004. International trade inservices

3. Palvelujen ulkomaankauppa Suomen maksutasetilastossa

Suomessa palvelujen ulkomaankauppa¹ on ollut tarkasteluajanjaksolla 1992–2003 koko ajan alijäämäistä. Palvelujen tuonti on ollut 1,0–2,5 miljardia euroa vuodessa suurempi kuin vienti. Pienimmillään alijäämä oli 90-luvun lopussa.

Kuvio 1. Suomen ulkomaankaupan rakenne 1992–2003

Lähde: Suomen Pankki

Jako tavaraja palvelukauppaan ei ole aivan yksinkertainen. Tavarakaupan mukana myydään tai ostetaan usein myös palveluja. Esimerkiksi vaihtotaseen laskennassa tietoja korjataan siten, että tavarantuonnin arvosta siirretään määräosuus kuljetusmenoihin. Toisaalta myös esimerkiksi koneinvestointeihin sisältyy usein asennus- ja koulutuspalveluja tai tietokoneohjelmistoja.

Taulukko 4. Palvelukaupan tuonnin ja viennin kehitys 1992–2003

	Palvelujen vienti		Palvelujen tuonti	
	mrd. euroa	muutos edell. vuodesta, %	mrd. euroa	muutos edell. vuodesta, %
1992	3,50		5,69	
1993	4,24	21,1	6,38	12,1
1994	4,79	13,0	6,39	0,2
1995	5,44	13,6	7,03	10,0
1996	5,51	1,3	6,91	-1,7
1997	5,80	5,3	7,34	6,2
1998	6,01	3,6	7,13	-2,9
1999	6,13	2,0	7,14	0,1
2000	6,70	9,3	9,14	28,0
2001	6,51	-2,8	9,05	-1,0
2002	6,86	5,4	8,47	-6,4
2003	6,88	0,3	8,62	1,8

Lähde: Suomen Pankki

¹ Tiedot perustuvat Suomen Pankin julkaisuihin Suomen maksutaseesta, joista uusien on julkaistu 31.3.2004. Julkaisu löytyy myös internetistä osoitteesta www.bof.fi/fin/5_tilasto/index.stm

Palvelujen ulkomaisista vientituloista noin neljäsosa kertyy kuljetuspalveluista ja toinen neljäsosa matkustuspalveluista. Nämä osuudet eivät ole merkittävästi muuttuneet tarkasteluajanjakson aikana. Loput puolet muodostuvat muista palveluista, joita ovat mm. rojaltit ja lisenssit, tietojenkäsittelypalvelut, rakentaminen ulkomailla, tietoliikenne, välityskauppa ja käyttöleasing. Rojaltit ja lisenssit ovat muiden palvelujen suurin erä yhdeksän prosentin osuudella.

Palvelujen tuontimenot ovat pääpiirteissään jakaantuneet varsin samalla tavalla kuin vientitulotkin. Tosin kuljetuspalvelujen suhteellinen osuus, 28 prosenttia, on hieman suurempi kuin matkustuspalvelujen osuus, joka vuonna 2003 oli 25 prosenttia. Muiden palvelujen osuudeksi jäi 47 prosenttia palvelujen tuontimenoista. Rojaltit ja lisenssit ovat myös tuontipuolella muiden palvelujen suurin yksittäinen erä.

Tavaravienti
- Tavaratuonti
= KAUPPATASE
+ Palvelujen vienti
- Palvelujen tuonti
+ Tulonsiirrot (netto) (esim. kehitysapu)
+ Tuotannontekijäkorvaukset (netto) (lainojen korot)
= VAIHTOTASE
+ Pääomantaseet
= YLEISTASE
+ Valuuttavarannon muutos
= MAKSUTASE

4. Matkailu palvelujen ulkomaankaupassa

Maksutaseessa palvelujen ulkomaankaupan osana oleva matkailu kuvaa kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja. Matkailupalvelujen viennistä saatavat tulot muodostuvat ulkomaisten matkailijoiden kulutuksesta palvelujen tuottajamaassa. Vastaavasti makailupalvelujen tuonti koostuu kotimaan asukkaiden kulutuksesta ulkomailla. Suomessa matkailupalvelujen osuus palvelujen ulkomaankaupasta on ollut noin neljänneksen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Matkailun asema kuljetuspalvelujen rinnalla palvelujen viennin suurimpana tuoteryhmänä ei niinkään johdu matkailuviennin kansantaloudellisesta merkityksestä vaan muiden palvelujen viennin vähäisyydestä. Matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki ulkomaanmatkasta aiheutuneet menot lukuun ottamatta maiden välisiä matkoja, jotka on luokiteltu kuljetuspalvelujen matkustajakuljetuksiin.

Vuonna 2003 Suomen matkailutulot olivat vajaat 1,7 miljardia euroa. Tulot alenivat edellisestä vuodesta marginaaliset 0,5 prosenttia. Matkailutuloista yli puolet (852 miljoonaa) tuli EU-maista. Tulot EU-maista lisääntyivät edellisestä vuodesta vajaat 3 prosenttia. Yksittäisistä maista Suomen matkailuviennin päämarkkina-alueet ovat Venäjä, Ruotsi, Saksa ja Britannia, jotka yhdessä kattoivat matkailutuloista 58 prosenttia vuonna 2003.

Suomen matkailumenot kasvoivat vuonna 2003 edellisestä vuodesta 1,5 prosenttia ja nousivat 2,2 miljardiin euroon. Matkailumenoista yli puolet (1,1 miljardia) kohdentui EU-maihin. Menot EU-maihin kasvoivat edellisestä vuodesta kaksi prosenttia. Matkailupalvelujen tuonti ei ole yhtä keskittynyttä kuin niiden vienti. Yksittäisistä maista suomalaiset kuluttivat matkailupalveluihin eniten Virossa ja Ruotsissa (noin 300 miljoonaa euroa) sekä Espanjassa (200 miljoonaa euroa). Näiden kolmen kärkimaan jälkeen runsaan 100 miljoonan euron menoilla tulevat Venäjä, Yhdysvallat ja Saksa. Yhdessä nämä kuusi maata kattoivat 55 prosenttia Suomen matkailumenoista vuonna 2003. OECD-maiden osuus oli runsaat kaksi kolmasosaa sekä Suomen matkailutuloista (1,1 miljardia euroa) että matkailumenoista (1,5 miljardia euroa).

Kuljetuspalveluihin sisältyvät matkustajakuljetukset ovat lähes kokonaan kansainvälisen matkailun aikaansaamia ja siksi ne voidaan yhdistää matkailuun. Yhteenlaskettuna matkailun ja kansainvälisen henkilöliikenteen vienti nousi 2,4 miljardiin ja tuonti 2,6 miljardiin euroon vuonna 2003.

4.1 Matkailu palvelujen ulkomaankaupan viitekehikossa

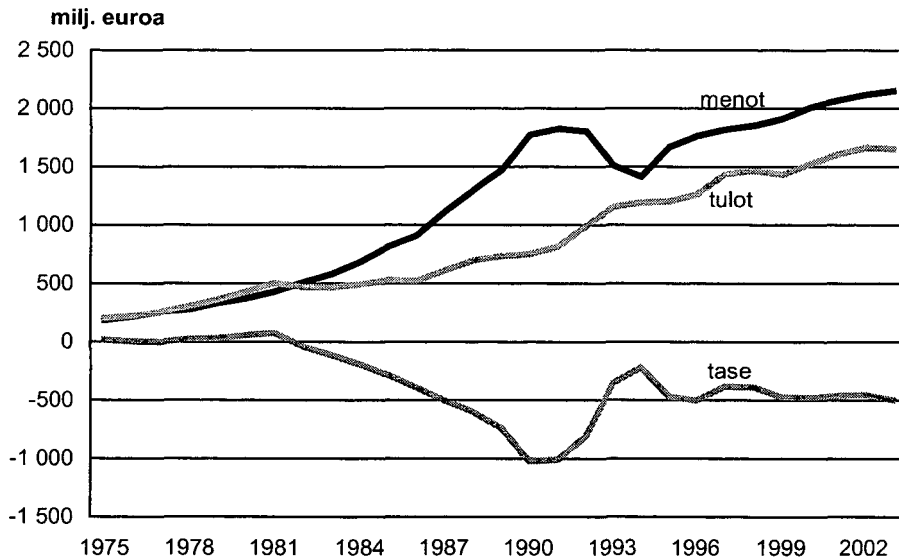
Matkailu määritellään palvelujen kysynnän eli matkailijan kulutuksen kautta. Palvelujen ulkomaankaupassa matkailu edustaa sellaista kaupan muotoa, jossa asiakas (matkailija) matkustaa ulkomaille käyttämään kohdemaassa tarjolla olevia palveluja. Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut (kohdemaassa) sekä kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalvelut. Näiden lisäksi matkailukulutukseen sisältyy myös vähittäiskaupan palvelut eli tavaroiden ja elintarvikkeiden hankinnat ulkomailta. Matkailukulutukseen sisältyvät ostokset kattavat kaikki ulkomailta henkilökohtaiseen käyttöön hankitut tavarat, mukaan lukien kodinkoneet, viihde-elektroniikka, huonekalut sekä autot ja muut kulkuvälineet.

4.2 Suomen matkailuviennin rakenne

Suomessa vuodelle 2002 tehdyissä matkailun satelliittitilinpidon ennakkolaskelmissa matkailutulot jakautuivat tuoteryhmittäin seuraavasti: majoitus- ja ravitsemispalvelut kummatkin 20 prosenttia, Suomessa käytetyt kuljetuspalvelut 11 prosenttia sekä kulttuuri, virkistys ja viihdepalvelut 7 prosenttia. Lähes puolet tuloista eli 49 prosenttia tuli vähittäiskaupan ja huoltoasemien palveluista ja loput 2 prosenttia erilaisista muista palveluista (mm. pankkipalvelut, matkatoimistopalvelut). Kun kansainväliset kuljetuspalvelut otetaan mukaan kuljetuksen osuus nousee 30 prosenttiin matkailun ja matkustajakuljetuspalvelujen yhteenlasketuista tuloista (matkailun satelliittitilinpidoissa laivojen ravintola- ja myymäläpalvelut on erotettu kuljetuspalveluista ja lisätty vastaaviin tuoteryhmiin).

Vähittäiskaupan korkea osuus johtuu siitä, että matkailutuloissa on mukana kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus samoin kuin yli vuoden ulkomailla opiskelevien tai lääketieteellistä hoitoa saavien henkilöiden kulutus. Rakenteeltaan näiden erityisryhmien kulutus poikkeaa tyypillisen matkailijan kulutuksesta. Suomessa vähittäiskaupan osuutta kasvattavat erityisesti venäläiset ostosmatkailijat. Vuonna 2002 tehdyn rajahaastattelututkimuksen mukaan venäläisten matkailijoiden kulutuksesta 70 prosenttia tuli ostokista, vuonna 2003 ostosten osuus nousi 74 prosenttiin. Myös ruotsalaisten ostoksiin käyttämä kokonaissumma nousee melko suureksi matkojen määrästä johtuen, vaikka yhtä matkaa kohti tehdyt ostokset jäivät jonkin verran keskitason alapuolelle. Norjalaiset tekevät runsaasti ostoksia rajan tuntumassa Länsi-Lapissa, mikä sekin osaltaan kasvattaa vähittäiskaupan osuutta. Matkailupalvelujen tuonnin rakenteesta ei ole vastaavanlaista jakaumaa käytettävissä.

Kuvio 2. Suomen matkustustase 1975–2003, miljoonaa euroa

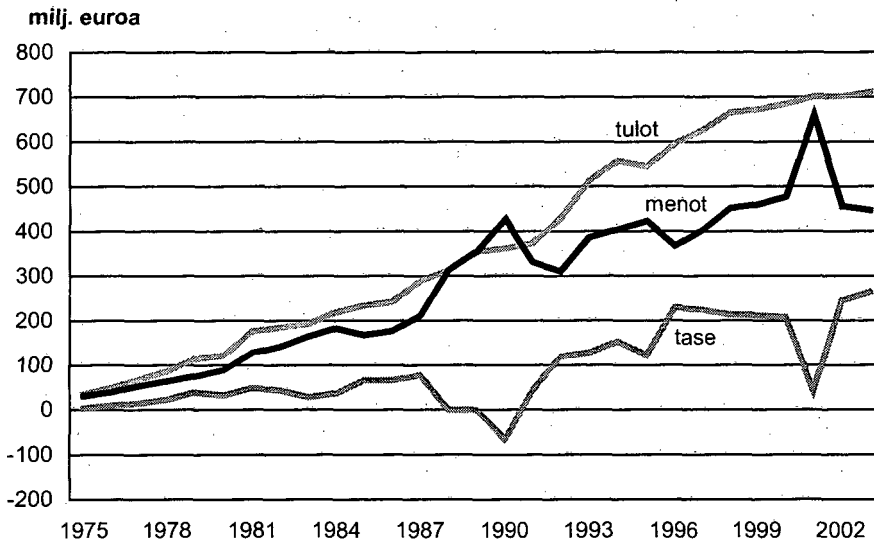

4.3 Suomen matkustus- ja henkilöliikennetase 1995–2003

Suomen matkustustase on ollut alijäämäinen 1980-luvun puolivälistä lähtien. Suurimmillaan alijäämä oli 1990-luvun taitteessa, jolloin se nousi miljardiin euroon. Matkustustaseen vaje kaventui 1990-luvun alun lamavuosien seurauksena mutta alkoi jälleen kasvaa matkailun elpyessä vuosikymmenen loppupuolella. Matkailupalvelujen viennin kasvu on viimeisen 10 vuoden ajan ollut tuontia nopeampaa, mikä on hillinnyt alijäämän kasvua ja pitänyt sen melko vakaana, 400–500 miljoonassa eurossa. (Aikasarja matkailutuloista ja -menoista maittain vuosina 1995–2003 on esitetty Tilastokeskuksen Matkailutilasto 2004-julkaisussa.)

Henkilöliikennetase on ollut Suomelle positiivinen 1970-luvun loppupuolelta lähtien lukuun ottamatta suomalaisten lomamatkailun huippuvuosia 1990-luvun taitteessa, jolloin menot nousivat 66 miljoonaa euroa tuloja suuremmiksi. Vuosina 1996–2000 Suomen nettotulot kansainvälisistä matkustajakuljetuksista olivat vuosittain yli 200 miljoonaa euroa. Vuonna 2003 kansainvälisistä matkustajakuljetuksista saadut tulot olivat 711 miljoonaa euroa ja menot 447 miljoonaa euroa. Edelliseen vuoteen verrattuna tulot lisääntyivät runsaan prosentin ja menot vähenivät kaksi prosenttia. Lentoliikenteen osuus tuloista oli 61 prosenttia ja menoista 58 prosenttia.

Kuvio 3. Suomen henkilöliikennetase 1975–2003, miljoonaa euroa

Taulukko 5. Suomen matkailutulot ja -menot sekä matkustustase maittain 2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet

Maa tai alue	Tulot milj. euroa	Menot milj. euroa	Tase milj. euroa	Tulot %-osuus	Menot %-osuus
Intra-Eu	852	1 148	-296	51,4	53,4
Alankomaat	60	26	34	3,6	1,2
Belgia	26	52	-26	1,6	2,4
Espanja	40	206	-166	2,4	9,6
Irlanti	9	12	-3	0,5	0,6
Britannia	108	96	12	6,5	4,5
Italia	44	81	-37	2,7	3,8
Itävalta	17	24	-7	1,0	1,1
Kreikka	8	84	-76	0,5	3,9
Luxemburg	1	2	-1	0,1	0,1
Portugali	5	34	-29	0,3	1,6
Ranska	49	76	-27	3,0	3,5
Ruotsi	318	287	31	19,2	13,3
Saksa	129	119	10	7,8	5,5
Tanska	36	50	-14	2,2	2,3
Extra-EU	804	1 002	-198	48,6	46,6
Venäjä	400	141	259	24,2	6,6
Viro	37	316	-279	2,2	14,7
Norja	63	52	11	3,8	2,4
Sveitsi	36	35	1	2,2	1,6
Muu Eurooppa	59	155	-17	3,6	3,5
Yhdysvallat	76	122	-46	4,6	5,7
Kanada	10	11	-1	0,6	0,6
Japani	49	14	35	3,0	0,7
Muu maailma	74	156	-161	4,5	10,9
OECD	1 121	1 476	-355	67,7	68,7
Yhteensä	1 656	2 150	-494	100,0	100,0

Suomeen matkailun tärkeimmät vientimaat ovat Venäjä, Ruotsi, Saksa ja Britannia. Näiden neljän maan yhteenlaskettu osuus matkailutuloista oli 58 prosenttia vuonna 2003. Matkailutulot Ruotsista ja Saksasta ovat pysyneet melko vakaina viimeisen kuuden vuoden ajan. Pari vuotta jatkunut matkailutulojen kasvu Venäjältä on taitunut ja kääntynyt laskuun. Vuonna 2003 Venäjältä saadut matkailutulot vähenivät edellisestä vuodesta runsaat 6 prosenttia (27 miljoonaa euroa) 400 miljoonaan euroon. Britanniassa Suomen tarjoamat matkailupalvelut ovat jatkuvasti kasvattaneet suosiotaan ja tulot ovat 10 vuodessa kaksinkertaistuneet.

5. Kuljetuspalvelut Suomen ulkomaankaupassa

Kuljetus on yksi suurimmista palvelujen ulkomaankauppaeristä. Viime vuosikymmenen aikana kuljetuspalvelujen osuus Suomen palveluviennistä on vaihdellut 24 ja 31 prosentin välillä ja kuljetuspalvelujen tuonti on muodostanut runsaasta 22 prosentista vajaaseen 32 prosenttiin koko palvelutuonnista. Koska Suomi käy runsaasti tavarakauppaa muiden maiden kanssa, rahtikuljetuksilla on keskeinen merkitys, mutta myös matkustajien kuljetuksesta koituu Suomen kansantaloudelle huomattavia vientituloja ja tuontimenoja.

5.1 Tavarakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen Suomessa

Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmässä vuodelta 1995¹ määritellään palvelujen ulkomaankauppa siten, että palvelujen vienti koostuu kaikista palveluista, joita kotimaiset talousyksiköt tarjoavat ulkomaisille talousyksiköille ja palvelujen tuonti koostuu vastaavasti kaikista palveluista, joita ulkomaiset talousyksiköt tarjoavat kotimaisille talousyksiköille. Kuljetusyhtiöiden kohdalla, varsinkin laivanvarustamojen osalta, määritteet kotimainen ja ulkomainen eivät kuitenkaan ole täysin selkeitä ja suoraviivaisia. Kotimaisen emoyrityksen ja ulkomaisten tytäryritysten välillä on usein monimutkaisia ristikkäisiä omistus- ja vuokrasuhteita, laivojen kotimaata saatetaan vaihtaa ns. ulosliputuksen kautta tai muulla tavalla kesken vuotta eikä ulkopuolisen ole helppoa tietää, mille yritykselle mikin tulo- tai menoerä on kirjattu kyseisen yrityksen kirjanpidossa.

Toinen ongelma kuljetusten ulkomaankaupan mittaamisessa on se, että aina ei tiedetä kuljetuksen suorittajan tai maksajan kansallisuutta. Kansainvälisen tavarakaupan piirissä on hyvin monenlaisia sopimuskäytäntöjä, joissa usein tavaran hinta ja sen kuljettaminen tietyille paikkakunnalle tietyinä ajankohtana tietyin ehdoin muodostavat ostajalle yhden kokonaisuuden. Tavarantoimittaja tyypillisesti hankkii kuljetuspalvelut tällaisissa sopimuksissa alihankintana yhdeltä tai useammalta kuljetusyritykseltä. Ostajan on tällöin vaikea tietää tavaran hankintaan liittyvän kuljetuspalvelun suuruutta. Aina ei tiedetä edes kuljetuksen maksajan kansallisuutta. Rahdin ja usein siihen yhdistettyjä muita kustannuksia voi maksaa joko tavaran myyjä tai ostaja tai molemmat yhdessä.

Talousyksikön koti- tai ulkomaisuuden sekä palvelun suorittajan tai maksajan kansallisuuden määrittämiseen liittyvät kuljetustulojen ja -menojen mittaamisen ongelmat ovat kansainvälisiä ja koskevat samalla tavoin kaikkia kehittyneitä maita. Näihin ongelmiin on myös kehitetty yhtenäisiä ratkaisuja ja työ on edelleen käynnissä useiden kansainvälisten järjestöjen ja instituutioiden, mm. EU:n, piirissä. Eräs yleinen menetelmä ulkomaankauppaan liittyvien tavarakuljetusten tulojen ja menojen mittaamiseksi on olettaa, että tuoja maksaa aina tuontiin liittyvät kuljetuskustannukset. Tämän menetelmän muunnos on käytössä Suomessakin. Tuontiin liittyvien kuljetuskustannusten osuus Suomen tullirajalla arvetun tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. Tutkimusvuosien väli vuosina kuljetuskustannusten osuus interpoloidaan lineaarisesti. Kyseisen osuuden avulla lasketaan kunkin vuoden tavarantuontiin liittyvät kuljetuskustannukset, jotka jaetaan viime kädessä eri kuljetusmuotojen kesken kansantalouden tarjonta- ja kysyntätauluksen laatimisen yhteydessä.

¹ EKT1995-käsikirja, pykälät 3.140 ja 3.141

Muusta kuin ulkomaankauppaan liittyvästä tavarankuljetuksesta koituvista menoista ulkomaisille kuljetusyhtiöille ei ole Suomen osalta olemassa tietoja. Toisaalta on hyvin todennäköistä, että tällöin maksajana on suomalaisen yrityksen ulkomainen tytäryhtiö, joka kansantalouden tilinpidon määritelmien mukaan onkin ulkomainen talousyksikkö.

Suomalaisten kuljetusyhtiöiden ulkomaisilta talousyksiköiltä saamat kuljetustulot tavarankuljetuksesta perustuvat suoraan kyseisille yrityksille tehtyihin kyselyihin.

Suomalaisten varustamojen meriliikenteen rahtitulot ulkomaisilta talousyksiköiltä sekä Suomen ja ulkomaiden välisestä liikenteestä että ulkomaiden välisestä liikenteestä perustuvat Tilastokeskuksessa laadittavaan ”Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot”-tilastoon. Samasta tilastosta saadaan myös tiedot ulkomailta Suomeen aikarahdattujen alusten alusvuokrasta ja Suomesta ulkomaille aikarahdatuista aluksista saaduista aikarahdituloista eli alusvuokrasta. Alusvuokria ei tilinpidossa lueta kuljetustuloihin, vaan vuokratuloihin, jotka ovat osa omaisuustuloja.

Lento- ja rautatieliikenteen osalta ulkomaisilta talousyksiköiltä saadut rahtitulot perustuvat suoriin yrityskyselyihin ja estimointeihin. Rautatieliikenteen organisoinnista Suomen ja Venäjän välillä johtuu, että varsinaiset kuljetustulot ja -menot jäävät vähäisiksi. Tämä perustuu siihen, että kummankin em. maan rautatieyhtiöt toimivat vain oman valtakuntansa alueella.

Maantiekuljetuksen rahtitulot perustuvat Suomessa mm. Suomen kuorma-autoliiton asiantuntija-arvioon. Muitakin tiedonhankintamenetelmiä on käytössä ja niiden sopivuutta suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin kehitetään jatkuvasti.

5.2 *Matkustajakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen Suomessa*

Matkustajakuljetusten vienti muodostuu määritelmän mukaan suomalaisten kuljetusyhtiöiden suorittamasta ulkomaisten henkilöiden ja matkustajien matkatavaroiden kuljetuksesta saamista korvauksista. Matkustajakuljetusten tuonti käsittää vastaavasti ulkomaisten kuljetusyhtiöiden tulot suomalaisten matkustajien kuljetuksesta. Yleensä yritysten kirjanpidossa ei kuitenkaan eritellä asiakkaita kansallisuuden mukaan. Tästä seuraa, että matkustustulojen ja -menojen laskemisessa kansantalouden ulkomaantililla joudutaan käyttämään epäsuoria tietolähteitä tai niiden puuttuessa turvautumaan uskotaviin oletuksiin.

Vesiliikenteen matkustajatulot perustuvat myös tavaraliikenteen yhteydessä mainittuun tilastoon ”Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot”. Siinä suomalaiset matkustajaliikennettä harjoittavat yhtiöt raportoivat tulonsa matkustajien ja heidän ajoneuvojensa kuljettamisesta sekä laivoilla sijaitsevien ravintoloiden ja myymälöiden tuotoista. Nämä lasketaan matkustustuloiksi. Suomalaiset matkustaja-alukset toimivat etupäässä Ruotsiin ja Viroon suuntautuvilla reiteillä, joissa huomattava osa matkustajista on kotimaisia matkustajia. Ulkomaisten matkustajien osuudeksi olemme arvioineet viime vuosina neljäkymmentä prosenttia kaikista suomalaisten alusten saamista matkustustuloista. Myös satunnaiset suomalaisten alusten matkustustulot ulkomaiden välisillä reiteillä luetaan mukaan.

Lentoliikenteen matkustajatulot ulkomaisilta asiakkailta perustuvat yritysten toiminnastaan antamiin tietoihin. Matkustajien kuljetustuloista lasketaan tuloiksi ulkomailta

ulkomailla myydyistä matkalipuista ja matkatavaroiden kuljetuksesta saadut tulot sekä ulkomaisten välisestä liikenteestä saadut matkustustulot. Käytäntö perustuu yksinkertaistukseen, jonka mukaan ulkomailla myydyin lipun ostaja on todennäköisemmin ulkomaalainen kuin Suomen kansalainen.

Vesiliikenteen matkustusmenojen tietopohja on selkeästi vakaampi kuin tulojen osalla. Meriliikenteen matkustusmenojen arvioinnissa tukeudutaan siksi lähinnä tulopuolen tietoihin. Laivamatkustajien kokonaismäärä Suomen ja ulkomaisten välisessä liikenteessä on tiedossa ja lisäksi tiedetään ulkomaisten yhtiöiden kuljettama osuus tästä matkustajamäärästä. Mikäli oletetaan, että ulkomaiset laivayhtiöt perivät keskimäärin samanhintaisia maksuja kuin suomalaiset, ja että suomalaisten matkustajien osuus ulkomaisilla laivoilla on likimäärin sama kuin suomalaisilla laivoilla, eli noin kuusikymmentä prosenttia matkustajista, on mahdollista laskea meriliikenteen matkustuksen kuljetusmenot ulkomaille.

Lentoliikenteen matkustusmenojen arviointi perustuu samantyyppisiin oletuksiin kuin meriliikenteessä. Kun tiedetään ulkomaisten yhtiöiden likimääräiset markkinaosuudet Suomen ja ulkomaisten välisessä reittiliikenteessä sekä tilauslentoliikenteessä ja kun oletetaan, että Suomessa myydyt liput ostavat pääosin suomalaiset, niin voidaan laskea ulkomaisten lentoyhtiöiden tulot suomalaisilta eli Suomen kuljetusmenot lentomatkustuksen henkilöliikenteestä.

Rautatieliikenteen ja maantieliikenteen osalta ei Suomen ulkomaantililla ole matkustajien kuljetuksesta aiheutuvia kirjauksia.

5.3 Kuljetusta palvelevan toiminnan vienti ja tuonti

Varsinkin meriliikenteen ja ilmaliikenteen harjoittamiseen kuuluu monenlaisia varsinaista liikennettä avustavia ja tukevia toimintoja. Kansantalouden tilinpidossa tällaiset avustavat ja tukevat toiminnot luokitellaan kutakin liikennemuotoa avustavaksi toiminnaksi. Meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat mm. luotsaus-, lastaus-, huolinta-, väylä- ja satamapalvelut. Lentoliikenteessä avustavia toimintoja ovat esimerkiksi erilaiset lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut (korvauksena mm. lennonjohtopalveluista) sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Taulukossa 6 on liikennettä avustavien toimintojen tulot ja menot yhdistetty siihen liikennemuotoon, jota ne palvelevat. Luvut ovat FOB-FOB-arvoja² miljoonina euroina.

5.4 Tietolähteet

Kuljetuspalveluja sekä niitä avustavia toimintoja koskevat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpito -yksikön suorittamaan tiedonkeruuseen ja estimointeihin. Tietolähteinä käytetään sekä toimialajärjestöjä että kuljetusalan yrityksiä. Lopullisesti eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määräytyvät kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa.

² FOB-arvolla tarkoitetaan tavaran verotonta arvoa vientimaan tullirajalla

Taulukko 6. Liikenne Suomen ulkomaantililla (fob-fob)³, 1995–2003

Milj. euroa	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*	2003*
Henkilöliikenne (netto)	123	230	225	214	212	208	42	245	264
Tulot	545	597	627	665	672	685	701	702	711
Menot	422	367	402	451	460	477	659	456	447
Tavaraliikenne (netto)	-183	-439	-546	-367	-587	-1 171	-1 170	-871	-929
Tulot	969	870	879	1 181	1 003	1 138	1 045	1 049	1 052
Menot	1 152	1 309	1 426	1 547	1 590	2 310	2 215	1 920	1 982
Rautatieliikenne (netto)	-29	-22	-28	-39	-40	-16	-21	-16	-20
Tulot	4	4	2	2	2	2	3	1	1
Menot	34	26	30	41	43	18	24	16	21
Tieliikenne (netto)	65	65	72	79	79	73	91	83	63
Tulot	101	101	113	123	124	122	141	133	133
Menot	36	36	41	44	45	49	50	50	70
Vesiliikenne (netto)	-256	-501	-473	-438	-664	-1 279	-1 263	-985	-1 010
Tulot	703	600	589	875	691	802	721	710	750
Menot	960	1 102	1 062	1 313	1 354	2 081	1 985	1 696	1 760
Lentoliikenne (netto)	39	20	26	33	37	51	23	47	18
Tulot	160	165	175	181	186	213	180	204	169
Menot	122	145	149	149	148	162	157	158	151

Taulukko 7. Liikenteen tase 1995–2003

Milj. euroa	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*	2003*
Tulot	1 514	1 466	1 506	1 846	1 675	1 823	1 746	1 750	1 764
Menot	1 574	1 675	1 828	1 998	2 050	2 786	2 874	2 376	2 429
Liikenne yhteensä (netto)	-60	-209	-322	-153	-375	-963	-1 128	-626	-675
Tulot	38 769	40 600	46 838	50 171	52 463	66 036	65 746	64 982	62 826
Menot	34 718	36 499	40 796	43 497	44 824	56 188	56 144	54 486	55 644
Koko vaihtotase (netto)	4 051	4 101	6 042	6 674	7 639	9 848	9 603	10 496	7 182
Liikenteen osuus vaihto-									
taseesta, %									
Tuloista	3,9	3,6	3,2	3,7	3,2	2,8	2,7	2,7	2,8
Menoista	4,5	4,6	4,5	4,6	4,6	5,0	5,1	4,4	4,4

^{*)} Ennakkotieto

Lähde – Source: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito – Statistics Finland: National Accounts

³ Sekä vienti että tuonti on kirjattu fob-perusteisina

6. Muut palvelut

Yritysten ulkomailta ostamista ja ulkomaille myymistä palveluista kerätään tietoja Tilastokeskuksen tekemällä palvelujen ulkomaankaupan (eli PU) kyselyllä. Tiedustelu kattaa maksutase-erän ”muut palvelut”, johon sisältyvät kaikki palvelut matkustusta ja kuljetusta lukuun ottamatta. PU -kyselyssä on kerätty tietoa myös kuljetuspalvelujen rahtimaksuista ja vakuutus- sekä rahoituspalveluista. Kahta viimeksi mainittua palvelua ei tässä julkaisussa käsitellä, koska niitä koskevaa tietoa ei ole kerätty yhtä pitkältä aikaväliltä kuin muuta palvelukauppatietoa.

Muut palvelut jaetaan PU -tiedustelussa seuraaviin eriin ja alaeriin:

- **Rahtimaksut kuljetuksista ulkomailla**
- **Posti- ja telekommunikaatiopalvelut**
 - Posti- ja kuriiripalvelut
 - Telekommunikaatiopalvelut
- **Rakennuspalvelujen vienti**
 - Bruttotulot ulkomaiselta yritykseltä rakentamisesta ulkomailla
 - Siitä:
 1. materiaalimenot (ulkomaille viedyt ja ulkomailla ostetut materiaalit)
 2. palkkamenot ulkomailla
- **Rakennuspalvelujen tuonti**
 - Menot ulkomaiselle yritykselle rakentamisesta Suomessa
- **Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut**
 - Tietotekniikkapalvelut
 - Informaatiopalvelut
- **Rojaltit ja lisenssimaksut**
- **Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut**
- **Käyttöleasing**
- **Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut**
 - Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut
 - Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset
 - Tutkimus- ja kehittämisspalvelut
 - Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut
 - Maa- ja metsätalous-, sekä kaivannais- ja jalostuspalvelut
 - Muut sekalaiset liike-elämän palvelut
- **Palvelut tytä- ja osakkuusyritysten ja sivuliikkeiden välillä, muualla kuulumattomat**
- **AV-, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut**
 - AV- ja siihen liittyvät palvelut
 - Muut henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut
- **Muut erittelemättömät palvelut**

Tiedot kerätään yrityksiltä jaoteltuina sekä palvelutyypin että kauppakumppanimaan mukaan (ks. kyselylomake¹). Kohdemaita on kyselyssä eritelty 24, ja ne ovat EU-15-maat, Yhdysvallat, Kanada, Japani, Norja, Sveitsi, Venäjä, Viro sekä tilastovuodesta 2003 lähtien myös Kiina ja Intia, joiden lisäksi tiedustelussa on kategoria muu maailma.

Vuosi 2003 palvelujen ulkomaankaupassa

Palveluvienti jäi vuonna 2003 puolitoista prosenttia pienemmäksi kuin edellisenä vuonna. Suomen yhteenlaskettu palveluvienti vuonna 2003 oli suuruudeltaan 3 303 miljoonaa euroa. Viennin rakenteessa tapahtui muutoksia; tietovaltaisten yrityspalvelujen², jotka kyselyssä luokitellaan sekalaisiin liike-elämän palveluihin, osuus kasvoi neljänneksestä kolmannekseen, ja tietotekniikkapalvelut nousivat rojalti- ja lisenssimaksutulojen ohi tärkeimmäksi yksittäiseksi palveluvientitulojen lähteeksi, vaikka niiden vienti laski hieman verrattuna edellisvuoteen. Rakennuspalvelujen vienti kasvoi noin 90 miljoonalla eurolla, kun taas telekommunikaatiopalveluista saatavat vientitulot vähenivät melkein 60 miljoonalla eurolla. Jyrkin lasku tapahtui kuitenkin rojalti- ja lisenssimaksutuloissa ulkomailta, joiden määrä jäi noin 150 miljoonaa euroa alhaisemmaksi kuin edellisvuonna. Arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen ja sekä T&K-palvelujen vienti kasvoi yhteensä noin 100 miljoonaa euroa. Niiden yhteenlaskettu vientiosuus vuonna 2003 oli 17 prosenttia palvelujen kokonaisviennistä. Muiden erittelemättömien palvelujen osuus pieni, mikä osoittaa tilastoinnin tarkentumista.

Palvelutuonti oli suuruudeltaan 3 823 miljoonaa euroa, jossa oli 197 miljoonan euron, eli viiden prosentin kasvu verrattuna edellisvuoteen. Tietovaltaisten yrityspalvelujen osuus kasvoi noin 250 miljoonalla eurolla ja muodosti miltei kolmanneksen palvelujen kokonaistuonnista. Tietovaltaisista yrityspalveluista ulkomailta ostettiin eniten T&K- sekä mainonta- ja markkinointipalveluja, jotka muodostivat yhteensä viidenneksen kaikista palvelujen ostoista ulkomailta. Merkittävin yksittäinen palvelutuontierä oli palvelut tytäri- ja osakkuusyriyten sekä sivuliikkeiden välillä. Sen osuus oli 16 prosenttia palvelujen kokonaistuonnista eli 545 miljoonaa euroa. Toiseksi suurimman erän eli ulkomaille maksettujen rojalti- ja lisenssimaksujen osuus oli 545 miljoonaa euroa eli 14 prosenttia palvelujen kokonaistuonnista.

Tiedustelun tuloksia vuosilta 2000–2003 palvelutyypeittäin

Kolme merkittävintä yksittäistä palvelukaupan vientitulojen lähdeä tilastointivuosina 2000–2003 ovat olleet rojalti- ja lisenssimaksutulot ulkomailta, tietotekniikkapalvelut ja rakennuspalvelut. Vuonna 2003 tietotekniikkapalvelujen myynti ulkomaille tuotti enemmän vientituloja kuin ulkomailta saadut rojalti- ja lisenssimaksut ja nousi tärkeimmäksi yksittäiseksi palveluvientieräksi. Tietotekniikkapalvelujen osuus palvelujen kokonaisviennistä oli 15 prosenttia, kun taas ulkomaisten rojalti- ja lisenssimaksutulojen osuus oli 13 prosenttia.

Rojalti- ja lisenssimaksutulot olivat suurin palveluvientitulojen lähde vuosina 2000–2002. Niiden määrä oli suurimmillaan vuonna 2000, jonka jälkeen ne alkoivat selvästi supistua ja vuonna 2003 ulkomailta saadut rojalti- ja lisenssimaksutulot olivat suuruudel-

¹ Palvelujen ulkomaankaupan tiedustelulomake löytyy internetistä osoitteessa <http://tilastokeskus.fi/palvelujenulkomaankauppa>

² Tietovaltaiset yrityspalvelut eli KIBS-palvelut (Knowledge Intensive Business Services) sisältyvät tietotekniikka- ja informaatiopalveluja lukuun ottamatta PU-kyselyssä pääluokkaan sekalaiset liike-elämän palvelut. Näistä palveluista käytetään myös yleisnimitystä asiantuntijapalvelut.

taan noin puolet vuoden 2000 määrästä. Yhdysvalloista saatujen rojaltili- ja lisenssimaksutulojen määrä supistui merkittävästi vuonna 2001, jonka jälkeen väheneminen on jatkunut hitaana. Vuonna 2003 rojaltili- ja lisenssimaksutulot Yhdysvalloista olivat noin kymmenesosa vuoden 2000 vastaavista. Muun maailman suhteellinen osuus kasvoi 2000–2002, mutta vuonna 2003 se väheni noin 150 miljoonalla eurolla ja sen osuus kaikista rojaltili- ja lisenssimaksutuloista laski 63 prosentista 50 prosenttiin. Kokonaisuudessaan rojaltili- ja lisenssimaksuista tuli alijäämäinen erä vuonna 2002, ja alijäämä kasvoi edelleen vuonna 2003.

Vuoden 2003 tiedusteluun lisättiin uutena kohdemaana mukaan Kiina, jonka osuus muun maailman alueelta saaduista rojaltili- ja lisenssimaksutuloista oli noin puolet. Intian merkitys oli sen sijaan vielä hyvin vähäinen. Yhdysvaltojen osuus oli 13 prosenttia ja EU-15-maiden yhteenlaskettu osuus 31 prosenttia. Vientitulojen supistumisesta huolimatta ulkomailta rojaltili- ja lisenssimaksuja saavien yritysten määrä kasvoi kaikkina tarkasteluvuosina, ja mukana oli yhä enemmän eri toimialoja sekä palveluissa että teollisuudessa. Yritysten joukossa oli myös pk-yrityksiä.

Tietotekniikkapalvelujen vienti kasvoi 140 prosenttia aikavälillä 2000–2002. Vuonna 2003 tietotekniikkapalvelujen viennin kokonaistaso laski hieman verrattuna edelliseen vuoteen, mutta muuhun maailmaan ja Saksaan suuntautuvan viennin arvo kasvoi. Myös Yhdysvaltojen merkitys kasvoi hieman, mutta vuonna 2003 sinne suuntautui tietotekniikkapalveluviennistä kuitenkin vain noin seitsemän prosenttia. Suurin euromääräinen muutos tapahtui Britannian kohdalla, josta saadut vientitulot laskivat selvästi, yli 60 prosentilla. Kiinan merkitys tietotekniikkapalveluviennin kannalta oli hyvin pieni. Tietotekniikkapalvelujen viennin arvo oli edelleen tuonnin arvoa suurempi, mutta ylijäämä pieneni jonkin verran vuonna 2003.

Kolmanneksi suurin palveluvienteri oli rakennuspalvelut, joiden osuus palvelujen kokonaisviennistä oli 11 prosenttia. Osuus ei ollut yhtä suuri kuin vuosina 2000 ja 2001, mutta korkeampi kuin vuonna 2002. Erityisesti kasvoi rakennuspalvelujen vienti Venäjälle ja sen osuus oli miltei kolmannes kaikesta rakennuspalveluviennistä. Viron osuus rakennuspalveluviennistä oli seitsemän prosenttia ja viennin arvo miltei sama kuin edellisellä vuonna. Venäjä oli merkittävin kauppakumppani myös rakennuspalvelujen tuonnissa.

Tietovaltaisten yrityspalvelujen vienti kasvoi vuonna 2003. Sekalaisiin liike-elämän palveluihin kyselyssä luokitellut asiantuntijapalvelut muodostivat noin neljänneksen palvelujen kokonaisviennistä 2000–2002. Vuonna 2003 niiden osuus kasvoi noin 190 miljoonalla eurolla verrattuna edellisvuoteen ja niiden suhteellinen osuus kohosi 31 prosenttiin muiden palvelujen kokonaisviennistä. Euromääräisesti tärkeimmät palveluerät olivat tutkimus- ja kehittämisspalvelut sekä arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut. Näiden kahden palveluerän yhteenlaskettu osuus oli 54 prosenttia sekalaisen liike-elämän palvelujen viennistä.

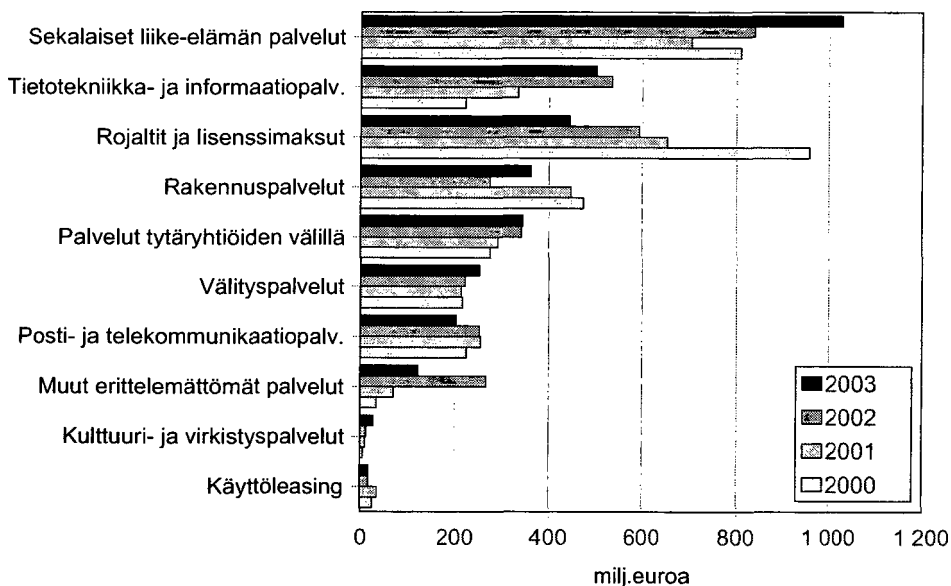
Verrattuna edelliseen vuoteen T&K -palvelujen vienti kasvoi 83 miljoonalla eurolla ja arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen vienti 21 miljoonalla eurolla. T&K -palveluviennin kannalta tärkeitä kauppakumppaneita vuonna 2003 olivat Ruotsi, Yhdysvallat ja vuonna 2003 myös Sveitsi. Arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen vientituloista yli puolet saatiin Euroopan ulkopuolelta. Teknisten palvelujen viennissä tärkeitä alueita olivat muu maailma ja Venäjä. Noin viidennes muun maailman alueelta saaduista teknisten palvelujen vientituloista oli peräisin Kiinasta.

Myös laki- ja tilinpito- sekä hallinto- ja PR-palveluiden ja mainonnan ja markkinoinnin palvelujen vienti kasvoi. Laki- ja tilinpito- sekä hallinto- ja PR-palveluvienti kasvoi miltei 68 prosenttia verrattuna edellisvuoteen ja tärkeitä kauppakumppaneita olivat Ruotsi, Sveitsi ja myös Yhdysvallat. Mainonnan ja markkinoinnin palvelujen tulojen muutos edellisvuodesta oli 47 prosenttia ja tärkeimmät vientimaat olivat Alankomaat, Ruotsi ja Britannia, joista tuli yhteensä noin 60 prosenttia mainonnan ja markkinointipalvelujen vientituloista. Suhteellisesti suurin kasvu vuonna 2003 tapahtui audiovisuaalisten palvelujen vientituloissa, joiden merkitys muiden palvelujen kokonaisviennissä oli kuitenkin vain noin yksi prosentti.

Suomen palveluviennille on kaikkina tilastointivuosina ollut tyypillistä korkealaatuista insinööriosaamista vaativien palvelujen keskeinen merkitys. Erityisesti korkean teknologian sivutuotteina syntyvien palvelujen ja teknisten yrityspalvelujen kaupallistamispotentiaalia voidaan pitää suurena, mutta toistaiseksi kasvuodotukset eivät ole realisoituneet. Eri palvelutoimialojen kansainvälistymisessä on suuria eroja, mutta verrattuna muihin pohjoismaihin ja Irlantiin Suomi ei ole vielä onnistunut kehittämään palveluvientiään vastaavassa määrin, vaan yhteenlasketun palveluviennin lisäys vuodesta 2000 vuoteen 2003 on ollut vain kaksi prosenttia.

Palvelutyypit, joiden suhteen Suomi oli selvästi ylijäämäinen, olivat vuonna 2003 arkkitehti- ja insinööri- sekä muut tekniset palvelut, rakennuspalvelut, tietotekniikkapalvelut sekä maa- ja metsätalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut. T&K -palvelujen suhteen Suomi oli selvästi alijäämäinen, koska myös näiden palvelujen tuonti kasvoi merkittävästi, noin 176 miljoonalla eurolla. Eniten alijäämää palvelukaupassa oli kuitenkin tytäryhtiö- ja osakkuusyritysten sekä sivuliikkeiden välisissä palveluissa, jossa alijäämän suuruus oli 270 miljoonaa euroa. Tätä lähellä olivat myös mainonnan ja markkinoinnin kulut ulkomaille, jotka olivat 262 miljoonaa tuloja suuremmat.

Kuvio 4. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa

Taulukko 8. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin 2000–2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet (%-osuudet suluisissa)

Palvelutyyppi	2000	2001	2002	2003
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	224 (7)	255 (8)	252 (8)	202 (6)
Posti- ja kuriiripalvelut	38	39	40	49
Telekommunikaatiopalvelut	186	216	212	153
Rakennuspalvelut	472 (15)	446 (15)	276 (8)	363 (11)
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	222 (7)	336 (11)	534 (16)	501 (15)
Tietotekniikkapalvelut	218	326	518	492
Informaatiopalvelut	4	10	16	9
Rojalit ja lisenssimaksut	958 (30)	654 (22)	594 (18)	443 (13)
Välityspalvelut ja muuhun kauppatoiintaan liittyvät palvelut	216 (7)	213 (7)	221 (7)	252 (8)
Käyttöleasing	25 (1)	34 (1)	16 (0)	17 (1)
Sekalaiset liike-elämän palvelut	809 (25)	704 (23)	838 (25)	1 031 (31)
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	62	92	96	161
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	57	57	77	113
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	216	247	200	283
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	292	228	251	272
Maa- ja metsätalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut	1	1	92	89
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	181	81	122	113
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	277 (9)	295 (10)	344 (10)	347 (11)
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	5 (0)	10 (0)	12 (0)	26 (1)
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	2	4	6	23
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	3	6	6	3
Muut erittelemättömät palvelut	33 (1)	69 (2)	267 (8)	120 (4)
Yhteensä	3 241 (100)	3 016 (100)	3 355 (100)	3 303 (100)

Luvuissa ei ole huomioitu valuuttakurssimuutoksia

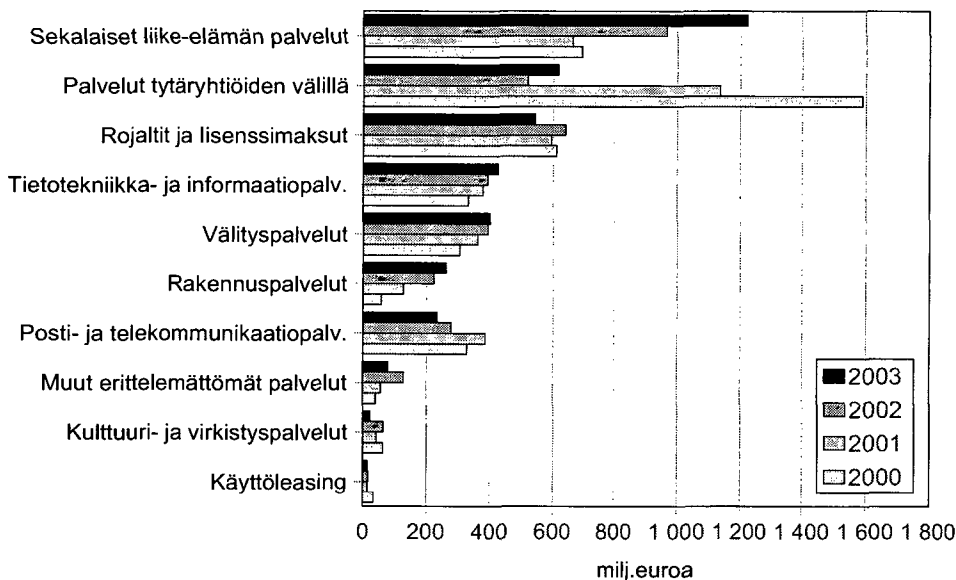
Vuonna 2003 suomalaisten yritysten yhteenlaskettu palvelutuonti ulkomailta kasvoi noin viisi prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Tietovaltaisten liike-elämän palvelujen tuonti kasvoi yhteensä 255 miljoonalla eurolla. Kasvua oli eniten T&K -palvelujen ja mainonnan menoissa. Noin 45 prosenttia mainonnasta ja markkinoinnista aiheutuneista kuluista maksettiin Euroopan ulkopuolelle.

Tietovaltaisten yrityspalvelujen osuus tuonnista vuonna 2003 oli noin 32 prosenttia, kun se edellisenä vuonna oli 26 prosenttia. Merkittävimmät ulkomailta ostetut yrityspalvelut olivat T&K -palvelut ja mainonta, markkinointitutkimukset ja mielipidemittaukset, joiden yhteenlaskettu osuus kaikista ulkomailta ostetuista sekalaisista liike-elämän palveluista oli 64 prosenttia eli miltei 790 miljoonaa euroa. Eniten osuuttaan kasvattivat T&K -palvelut, joista miltei neljännes ostettiin Britanniasta ja viidennes muuhun maailmaan luokitelluista maista. Yhdysvaltojen osuus T&K -palvelujen kokonaistuonnista oli 10 prosenttia.

Merkittävimmät palvelutuonnin yksittäiset erät ovat 2000–2003 olleet ulkomaille suoritettut rojaltit ja lisenssimaksut, tytär- ja osakkuusyritysten väliset palvelut sekä tietotekniikkapalvelut. Vuonna 2003 näiden palvelujen yhteenlaskettu osuus oli 41 prosenttia koko palvelutuonnista eli miltei sama kuin edellisenä vuonna. Ulkomaille maksettiin vuonna 2003 vähemmän rojalteja ja lisenssimaksuja kuin aikaisempina vuosina, vaikka niitä maksavien yritysten määrä onkin kasvanut 2000–2003. Eniten rojalti- ja lisenssimaksuja maksettiin Yhdysvaltoihin, jonka osuus oli 56 prosenttia kaikista rojalti- ja lisenssimenoista. Tytär- ja osakkuusyritysten ja sivuliikkeiden välisiä palveluita ostettiin 97 miljoonalla eurolla enemmän kuin edellisenä vuonna ja myös tietotekniikkapalvelujen tuonti lisääntyi noin 30 miljoonalla eurolla. Tytär- ja osakkuusyritysten sekä sivuliikkeiden välisistä palveluista maksettiin eniten Ruotsiin, Britanniaan, Yhdysvaltoihin ja Tanskaan. Tietotekniikkapalveluja ostettiin eniten Ruotsista ja Britanniasta.

Kuljetuspalveluista maksetut rahtimaksut sisällytettiin palvelujen ulkomaankaupan kyseeseen vuonna 2001. Vuonna 2003 niitä tilastoitiin 155 miljoonan euron arvosta, mikä oli noin kymmenen miljoonaa euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Yhteensä ulkomaille maksetut rahtimaksut muodostivat noin neljä prosenttia palvelujen kokonaistuonnin arvosta. Noin kolmannes kuljetuspalveluista ostettiin Saksasta ja lisäksi tässä suhteessa merkittäviä olivat Ruotsi ja Britannia.

Kuvio 5. Palvelujen tuonti palvelutypeittäin, miljoonaa euroa

Taulukko 9. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin 2000–2003, miljoonaa euroa sekä %-osuudet (%-osuudet suluisissa)

Palvelutyyppi	2000	2001	2002	2003
Rahtrimaksut		204	166	155
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	326 (8)	386 (10)	276 (8)	234 (6)
Posti- ja kuriiripalvelut	25	27	31	41
Telekommunikaatiopalvelut	301	359	245	192
Rakennuspalvelut	57 (1)	127 (3)	223 (6)	261 (7)
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	331 (8)	379 (10)	395 (11)	427 (11)
Tietotekniikkapalvelut	312	364	363	407
Informaatiopalvelut	19	15	32	19
Rojallit ja lisenssimaksut	611 (15)	595 (16)	641 (18)	545 (14)
Välityspalvelut ja muuhun kauppatoimintaan liittyvät palvelut	304 (8)	359 (10)	395 (11)	402 (11)
Käyttöleasing	33 (1)	14 (0)	16 (0)	14 (0)
Sekalaiset liike-elämän palvelut	694 (17)	663 (18)	968 (26)	1 223 (32)
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	174	141	216	207
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	190	142	301	375
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	123	137	235	411
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	86	90	69	77
Maa- ja metsätalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut	4	3	2	1
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	117	150	145	153
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	1 589 (39)	1 135 (30)	520 (14)	617 (16)
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	62 (2)	42 (1)	64 (2)	22 (1)
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	55	33	58	6
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	7	9	6	16
Muut erittelemättömät palvelut	40 (1)	56 (1)	128 (4)	78 (2)
Yhteensä (ilman rahtrimaksuja)	4 047 (100)	3 756 (100)	3 626 (100)	3 823 (100)

Luvuissa ei ole huomioitu valuuttakurssimuutoksia

Maakohtaisia tuloksia 2000–2003

Vuodesta 2001 alkaen noin puolet Suomen palvelujen viennistä on suuntautunut EU-15-alueelle. Vuonna 2003 sen osuus oli 51 prosenttia, eli sama kuin edellisellä vuonna. Vuonna 2000 EU-15-alueen osuus palvelujen kokonaisviennistä oli vain 39 prosenttia, mutta vuonna 2001 sen osuus oli jo 49 prosenttia. Aikavälillä 2000–2003 vienti EU-15-alueelle kasvoi 434 miljoonaa euroa, mutta alueen merkityksen lisääntymiseen on vaikuttanut myös sen ulkopuolelta saatujen vientitulojen määrän aleneminen verrattuna vuoteen 2000. Kaikista tilastoiduista maista vain Sveitsiin, Irlantiin, Belgiaan, Alankomaihin ja Itävaltaan suuntautunut vienti kasvoi kaikkina tilastointivuosina 2000–2003.

EU-15-maista merkittävin oli vuonna 2003 Ruotsi, jonka osuus oli noin kolmannes kaikesta alueelle suuntautuvasta palveluviennistä. Ruotsista saatiin vientituloja 519 miljoonaa euroa, joista 18 prosenttia koostui T&K -palveluista ja 14 prosenttia välityskaupan palveluista.

Muun maailman (mukaan lukien Kiina ja Intia) osuus oli 618 miljoonaa euroa, eli 19 prosenttia koko palveluviennin tuloista. Yli kolmannes tästä summasta koostui rojaltili- ja lisenssimaksutuloista ja noin kolmannes tietotekniikka- ja teknisistä palveluista.

Yhdysvaltojen ja Venäjän merkitys palveluviennissä oli miltei yhtä suuri; näistä maista saatiin 7 ja 8 prosenttia palveluvientituloista. Molemmissa luvuissa oli hieman lisäystä edellisvuoteen nähden. Miltei neljännes tuloista Yhdysvalloista oli rojalteja ja lisenssimaksuja ja viidennes tuloja T&K -palveluista, kun taas miltei puolet Venäjältä saaduista vientituloista tuli rakennuspalveluista ja vähän alle 10 prosenttia välityskaupan palveluista.

Palvelutuonnin kannalta tärkein yksittäinen kauppakumppani on 2000–2003 ollut Yhdysvallat, jonka merkitys on kuitenkin supistunut kaikkina vuosina. Vuonna 2003 Yhdysvalloista ostettiin palveluja 650 miljoonan euron arvosta, josta noin puolet koostui suomalaisyritysten maksamista rojaltili- ja lisenssimaksuista ja noin kymmenesosa tytäryrityspalveluista.

Muun maailman osuus oli 11 prosenttia palvelutuonnista. Palvelujen ostomaana Intia oli Kiinaa merkittävämpi, ja sieltä tuotiin lähinnä T&K -palveluita. Kiinan ja Intian yhteenlaskettu osuus muun maailman alueelta ostetuista palveluista oli kuitenkin vähän alle 10 prosenttia.

EU-15-maiden merkitys palvelutuonnille oli suuri; vuonna 2003 noin 59 prosenttia kaikista muista palveluista tuotiin Euroopasta. EU-15-alueen osuus palvelutuonnissa oli vuonna 2000 52 prosenttia, josta osuus on kasvanut noin kahden prosentin vuosivauhtia. Vuonna 2003 palvelujen osto EU-15-alueelta kasvoi 184 miljoonalla eurolla. Palvelutuonti Ruotsista supistui jonkin verran, joten osuuttaan 523 miljoonaan euroon kasvattanut Britannia nousi Ruotsin ohitse palvelutuonnin tärkeimmäksi EU-15-maaksi.

Tärkeimmät Britanniasta ostetut palvelut olivat vuonna 2003 tytäryrityspalvelut ja tutkimus- ja kehityspalvelut, joiden osuudet olivat 16 ja 17 prosenttia ja tietotekniikkapalvelut, joiden osuus oli 15 prosenttia kaikista Britanniasta ostetuista palveluista. Ruotsista ostettiin palveluja 494 miljoonan euron arvosta, josta 19 prosenttia oli tytäryrityspalveluja ja 18 prosenttia tietotekniikkapalveluja. Saksan osuus oli 8 prosenttia palvelujen kokonaistuonnista, ja siitä noin kolmannes koostui välityskaupan palveluista ja T&K -palveluista. Ruotsi, Britannia ja Saksa vastasivat yhteensä 34 prosentista palvelujen kokonaistuonnista. Näiden maiden merkitys palvelutuonnissa on kaikkina tilastointivuosina ollut suuri.

Taulukko 10. Palvelujen vienti maittain 2000–2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet (%-osuudet suluissa)

Maa	2000	2001	2002	2003
EU-15-maat				
Alankomaat	70 (2)	101 (3)	139 (4)	143 (4)
Belgia	38 (1)	47 (2)	83 (2)	98 (3)
Britannia	220 (7)	264 (9)	343 (10)	282 (9)
Espanja	21 (1)	37 (1)	28 (1)	25 (1)
Irlanti	20 (1)	34 (1)	40 (1)	88 (3)
Italia	72 (2)	57 (2)	66 (2)	63 (2)
Itävalta	25 (1)	28 (1)	31 (1)	39 (1)
Kreikka	4 (0)	4 (0)	6 (0)	6 (0)
Luxemburg	7 (0)	4 (0)	12 (0)	7 (0)
Portugali	12 (0)	22 (1)	11 (0)	13 (0)
Ranska	79 (2)	82 (3)	123 (4)	104 (3)
Ruotsi	476 (15)	536 (18)	519 (15)	519 (16)
Saksa	156 (5)	186 (6)	243 (7)	234 (7)
Tanska	63 (2)	68 (2)	80 (2)	76 (2)
Muut maat				
Norja	82 (3)	82 (3)	80 (2)	77 (2)
Viro	42 (1)	46 (2)	78 (2)	59 (2)
Venäjä	266 (8)	223 (7)	187 (6)	251 (8)
Sveitsi	47 (1)	49 (2)	181 (5)	306 (9)
Kanada	19 (1)	19 (1)	22 (1)	20 (1)
Yhdysvallat	764 (24)	477 (16)	209 (6)	246 (7)
Japani	23 (1)	56 (2)	40 (1)	29 (1)
Muu maailma	736 (23)	593 (20)	834 (25)	618 (19)
Kaikki yhteensä	3 241 (100)	3 016 (100)	3 355 (100)	3 303 (100)

Luvuissa ei ole huomioitu valuuttakurssimuutoksia

Taulukko 11. Palvelujen tuonti maittain 2000–2003, miljoonaa euroa ja %-osuudet (%-osuudet suluissa)

Maa	2000	2001	2002	2003
EU-15-maat				
Alankomaat	162 (4)	213 (6)	220 (6)	220 (6)
Belgia	62 (2)	67 (2)	98 (3)	122 (3)
Britannia	681 (17)	528 (14)	480 (13)	523 (14)
Espanja	35 (1)	36 (1)	35 (1)	34 (1)
Irlanti	49 (1)	46 (1)	58 (2)	131 (3)
Italia	56 (1)	61 (2)	59 (2)	57 (1)
Itävalta	24 (1)	31 (1)	27 (1)	36 (1)
Kreikka	7 (0)	6 (0)	7 (0)	13 (0)
Luxemburg	4 (0)	5 (0)	9 (0)	12 (0)
Portugali	5 (0)	69 (2)	7 (0)	7 (0)
Ranska	120 (3)	96 (3)	130 (4)	134 (4)
Ruotsi	355 (9)	404 (11)	548 (15)	494 (13)
Saksa	301 (7)	290 (8)	260 (7)	290 (8)
Tanska	264 (7)	231 (6)	142 (4)	188 (5)
Muut maat				
Norja	65 (2)	86 (2)	118 (3)	105 (3)
Viro	35 (1)	38 (1)	49 (1)	52 (1)
Venäjä	69 (2)	105 (3)	191 (5)	176 (5)
Sveitsi	70 (2)	80 (2)	99 (3)	98 (3)
Kanada	32 (1)	37 (1)	33 (1)	24 (1)
Yhdysvallat	1 235 (31)	918 (24)	695 (19)	650 (17)
Japani	98 (2)	85 (2)	22 (1)	23 (1)
Muu maailma	317 (8)	324 (9)	340 (9)	433 (11)
Kaikki yhteensä	4 047 (100)	3 756 (100)	3 626 (100)	3 823 (100)

Luvuissa ei ole huomioitu valuuttakurssimuutoksia

Ali- ja ylijäämät alueittain

Suomen palvelukauppa oli vuonna 2003 alijäämäistä lähes kaikkien EU-15-maiden kanssa. Yhteenlaskettu palvelutuonti EU-15-alueelta oli 564 miljoonaa euroa suurempi kuin palveluvienti alueelle ja alijäämä kasvoi noin 200 miljoonalla eurolla verrattuna edellisvuoteen. EU-15-alueen suurin palvelukaupan alijäämä, 241 miljoonaa euroa, oli Britannian kanssa, kun taas palvelukauppa Ruotsin kanssa oli vuonna 2003 lievästi ylijäämäistä.

Palvelukaupan alijäämä oli kuitenkin suurin Yhdysvaltojen kanssa; alijäämän suuruus oli 404 miljoonaa euroa. Verrattuna edelliseen vuoteen alijäämä tosin pieneni noin 80 miljoonalla eurolla.

Suomen palvelukauppa muun maailman kanssa oli ylijäämäistä 186 miljoonalla eurolla. Poikkeuksena tästä oli Intia, josta ostettiin enemmän palveluja kuin sinne myytiin. Intian

merkitys sekä palvelutuonnin että -viennin kannalta oli kuitenkin häviävän pieni. Kiinasta ostettiin palveluja hyvin vähän, mutta palveluviennissä sen merkitys oli melkein viisi prosenttia eli noin neljännes koko muun maailman osuudesta. Palvelukaupan ylijäämä muun maailman kanssa pieneni miltei 300 miljoonalla eurolla edellisestä vuodesta. Palvelutuonti muusta maailmasta kasvoi noin 90 miljoonalla eurolla, mutta sieltä saadut vientitulot vähenivät yli 200 miljoonaa euroa.

Ulkomaalaisomisteisten yritysten merkitys oli noin neljännes sekä palveluviennissä että -tuonnissa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten viennistä noin viidennes oli tietotekniikkapalveluja ja seuraavaksi merkittävin palvelutyyppi oli T&K -palvelut. Odotetusti merkittävin tuontierä ulkomaalaisomistuksessa oleville yrityksille oli tytäryrityspalvelut, joiden osuus oli miltei kolmannes niiden palvelutuonnista, kun taas ulkomaille maksetut rojaltit ja lisenssimaksut muodostivat noin viidennesen. Ulkomaalaisomisteisten yritysten merkittävimmät kauppakumppanit olivat samat kuin ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten tärkeimmät omistajamaat. Miltei viidennes palveluista ostettiin Yhdysvalloista ja myös Ruotsin osuus oli merkittävä. Ulkomaalaisomisteisten yritysten kannalta tärkein palveluvientialue oli muu maailma, jonka osuus oli viidennes niiden koko palveluviennistä. Yksittäisistä vientimaista tärkein oli Ruotsi, jota seurasivat Britannia, Yhdysvallat ja Saksa. Ulkomaalaisomisteisilla pk-yrityksillä oli suhteessa enemmän palvelutuontia kuin kotimaisessa omistuksessa olevilla pk-yrityksillä.

Taulukko 12. Palvelukaupan tase alueittain 2000–2003, miljoonaa euroa

Alue	2000	2001	2002	2003	Muutos % 2000–2001	Muutos % 2001–2002	Muutos % 2002–2003
Eu-15-maat							
Vienti	1 263	1 470	1 724	1 697	16.4	17.3	-1.6
Tuonti	2 125	2 083	2 080	2 261	-2.0	-0.1	8.7
Yli-/alijäämä	-862	-613	-356	-564			
Muut maat							
Vienti	1 979	1 545	1 631	1 606	-21.9	5.6	-1,5
Tuonti	1 922	1 673	1 547	1 561	-13.0	-7.5	0.9
Yli-/alijäämä	57	-128	84	45			
Yhteensä							
Vienti	3 241	3 016	3 355	3 303	-6.9	11.2	-1.5
Tuonti	4 047	3 756	3 626	3 823	-7.2	-3.4	5.4
Yli-/alijäämä	-806	-740	-271	-520			

Luvuissa ei ole huomioitu valuuttakurssimuutoksia

Taulukko 13. Palvelukaupan tase palvelutyypeittäin 2003, miljoonaa euroa

Palvelutyyppi	Vienti	Tuonti	Yli-/alijäämä
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	202	234	-32
Rakennuspalvelut	363	261	102
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	501	427	74
Rojalit ja lisenssimaksut	443	545	-102
Välityspalvelut ja muuhun kauppatoimintaan liittyvät palvelut	252	402	-150
Käyttöleasing	17	14	3
Sekalaiset liike-elämän palvelut	1 031	1 223	-192
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	347	617	-270
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	26	22	4
Muut erittelemättömät palvelut	120	78	42
Yhteensä (ilman rahtimaksuja)	3 303	3 823	-520

Luvuissa ei ole huomioitu valuuttakurssimuutoksia

Palvelujen ulkomaankauppa toimialoittain

Tarkasteltaessa palvelujen ulkomaankaupan tilastoa toimialoittain tai palvelutyyppin ja kauppakumppanimaan mukaan tulkinnoissa on syytä noudattaa hieman varovaisuutta. Lukujen muutoksiin 2000–2003 vaikuttavat monet erilaiset seikat. Erien suuruudessa tapahtuvien muutosten lisäksi vaikutusta on myös tilastoinnin tarkentumisella. Yritysmaailmassa tapahtuvat muutokset, kuten yritysjärjestelyt ja toimintojen ulkoistaminen heijastuvat väistämättä myös palvelujen ulkomaankaupan tilastointiin. Tuotekohtaista PU-tilastoa lukiessa on lisäksi huomioitava, että palvelutyyppi- ja maakohtaisissa erissä yksi suuri realisoitava kauppa tai kauppasuhteen menetys voi aiheuttaa hyvinkin suuren

muutoksen tilastoihin. Toimialakohtaisia tietoja tarkasteltaessa on otettava huomioon, että yritysten rakenteet eivät ole stabiileja, joten palveluviennissä ja -tuonnissa tapahtuvat toimialojen väliset siirtymät voivat johtua myös yritysrakenteiden uudelleenorganisoimisesta. Nykyisen tyyppinen palvelujen ulkomaankaupan tilastointi on vielä uutta, ja tietoja on käytettävissä vasta neljän vuoden ajalta. Muutostrendien seuraamiseksi ja varmojen päätelmien tueksi tarvitaan samalla menetelmällä tuotettu pitempi aikasarja.

Palvelutoimialojen osuus palvelujen kokonaisviennistä oli noin kolmannes. Elektroniikkateollisuuden osuus oli alle viidenneksen, kuten myös metalliteollisuuden ja kaupan toimialojen. Palvelutuonnissa elektroniikkateollisuuden osuus oli suurin, ja palvelutoimialojen, metalliteollisuuden ja kaupan osuudet kukin alle viidenneksen. Mainonnasta ja markkinoinnista aiheutuneita kuluja oli miltei kaikilla toimialoilla.

Palvelutoimialojen merkittävimmät vientitulojen lähteet olivat arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut, telekommunikaatiopalvelut ja tietotekniikkapalvelut. Lisäksi vientituloja saatiin laki- ja tilinpito- sekä hallinnollisista ja PR-palveluista. Palvelutoimialoilla oli merkittävä osuus myös T&K -palvelujen viennissä. Ulkomaisista rojaltili- ja lisenssimaksutuloista niiden osuus oli noin viidennes. Palvelutoimialoilla suurimmat tuontierät olivat telekommunikaatio- ja tietotekniikkapalvelut. Palvelutoimialoilla oli palveluvientiä kuitenkin huomattavasti enemmän kuin tuontia.

Elektroniikkateollisuuden palvelukaupan tase oli huomattavasti alijäämäinen. Merkittävimmät palveluvientitulojen lähteet olivat tietotekniikkapalvelut sekä ulkomaiset rojaltili- ja lisenssimaksutulot. Elektroniikkateollisuuden suurin menoerä ulkomaille oli T&K -palvelut. Muita suuria menoeriä olivat ulkomaille maksetut rojaltili ja lisenssimaksut sekä tytär- ja osakkuusyriyten ja sivuliikkeiden väliset palvelut.

Kaupan toimialojen palvelutuonti oli hieman vientiä suurempi. Kaupan toimialan suurimmat menot aiheutuivat ulkomailta ostetuista välityskaupan palveluista. Näiden lisäksi menoja aiheutui tietotekniikkapalveluista ja rojaltili- ja lisenssimaksuista. Vientituloja kaupan toimiala sai välityskaupan palveluista ja T&K -palveluiden myynnistä.

Metalliteollisuus sai vientituloja lähinnä rojaltili- ja lisenssimaksuista sekä rakennuspalveluista, mutta toimialalla oli merkittävästi vientituloja myös tytär- ja osakkuusyriyten ja sivuliikkeiden välisistä palveluista. Tuonin puolella metalliteollisuuden tärkeimmät erät olivat välityskaupan palvelut ja rakennuspalvelujen ostot ulkomailta, seuraavaksi merkittävimpänä palvelualana tuonnissa oli tytär- ja osakkuusyriyten ja sivuliikkeiden väliset palvelut. Kokonaisuudessaan metalliteollisuuden palvelukauppa oli vuonna 2003 ylijäämäistä.

Rakennusalalla vietiin rakennuspalvelujen lisäksi jonkin verran myös teknisiä ja välityskaupan palveluja. Myös tuonti muodostui rakennuspalveluista ja pienessä määrin välityskaupan palveluista. Rakennusalalla viennin arvo oli suurempi kuin tuonin. Metsäteollisuuden harjoittama palvelukauppa oli kokonaisuudessaan alijäämäistä ja suurimman tuontierät olivat tytäryrityspalvelut ja välityskaupan palvelut. Tytäryrityspalvelut olivat merkittävimpiä myös viennissä ja toisen huomattavan osan viennissä muodostivat tietotekniikkapalvelut.

Eniten palveluvientiä muuhun maailmaan (mukaan lukien Kiina ja Intia) oli elektroniikkateollisuudella ja palvelutoimialoilla. Vientiä Ruotsiin oli kaikilla toimialoilla, joista merkittävimmät olivat palvelutoimialat, kauppa ja metalliteollisuus. Venäjän vientiä oli merkittävästi vain rakennusalalla ja jonkin verran myös muussa teollisuudessa ja palve-

lutoimialoilla. Muusta maailmasta eniten palveluja toi elektroniikkateollisuus, jolla oli merkittävästi tuontia myös Yhdysvalloista ja Britanniasta. Tuontia Yhdysvalloista oli myös kaupan toimialalla, kun taas palvelutoimialojen kannalta merkittävin tuontimaa oli Ruotsi.

Taulukko 14. Tyypillisimmät palvelut toimialoittain vuonna 2003

Palvelutyyppi	Toimiala (tärkeimmät %- osuudet)										
	Elekt.	Elint.	Kaup.	Kem.	Met.	Mets.	Muu T.	Palv.	Rak.	Teks.	Ener.
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	9	.	.	16	6	.	75
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	.	19	11	.	.	36
Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu	14	11
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	19
Muut erittelemättömät palvelut	18	15	.	22	.	.	42	.	.	.	13
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	11	20
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	17	32	13	30	13	53	10	10	.	63	23
Rakentamispalvelut ulkomailla	24	.	.	.	79	.	.
Rojalit ja lisenssimaksut	34	32	20	30	21	.	25	13	.	15	20
Telekommunikaatiopalvelut	18	50	20	15	.	19	.
Tietotekniikkapalvelut	25	.	.	.
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	43	.	15	.	.	33	.	12	.	.	11
Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut	29	.	24	18	.	.	10	10	.	.	.
	.	.	23	.	.	.	18	7	.	.	.
	.	.	26	.	24	23	20	10	34	.	.

Toimialat

- Elekt. = Elektroniikkateollisuus (tol 30–33)
- Elint. = Elintarviketeollisuus (tol 15–16)
- Kaup. = Kauppa (tol 50–52)
- Kem. = Kemian teollisuus (tol 23–25)
- Met. = Metalliteollisuus (tol 27–29 ja 34–35)
- Mets. = Metsäteollisuus (tol 20–21)
- Muu T. = Muu teollisuus (tol 13–14, 22, 26, ja 36–37)
- Palv. = Palveluelinkeinot (tol 64–67, 70–74, 80, 85 ja 90–93)
- Rak. = Rakennusteollisuus (tol 45)
- Teks. = Tekstiiliteollisuus (tol 17–19)
- Ener. = Energia ja vesi (tol 40)

Lihavoitu = vienti
Kursivoitu = tuonti

Taulukko 15. Tärkeimmät kauppakumppanit toimialoittain vuonna 2003

Toimiala	Maa											ROW	
	NL	BE	GB	IE	AT	FR	SE	DE	CH	DK	RU		US
Vienti (tärkeimpien kauppakumppanien %-osuudet)													
Elektroniikkateollisuus	.	.	7	9	.	.	.	5	44
Elintarviketeollisuus	23	.	.	22	.	19	.
Kauppa	9	22	.	13	.	.	.	17
Kemian teollisuus	9	10	14	32
Metalliteollisuus	.	.	.	11	.	.	19	.	20	.	.	10	8
Metsäteollisuus	8	14	15	27
Muu teollisuus	35	.	.	16	.	.	9
Palveluelinkeinot	.	.	11	.	.	.	15	.	11	.	.	7	16
Rakennusteollisuus	13	.	.	.	58	.	.
Tekstiiliteollisuus	.	.	26	.	20	13	8	12
Energia ja vesi	21	47
Tuonti (tärkeimpien kauppakumppanien %-osuudet)													
Elektroniikkateollisuus	.	.	20	23	19
Elintarviketeollisuus	23	.	.	22	.	19	.
Kauppa	22	.	13	.	.	.	17
Kemian teollisuus	.	.	15	.	.	.	14	22	.
Metalliteollisuus	17	12	11
Metsäteollisuus	.	13	16	.	.	.	11	16	.	.	.	11	.
Muu teollisuus	.	.	16	.	.	.	22	.	.	15	.	.	13
Palveluelinkeinot	.	.	13	.	.	.	22	14	10
Rakennusteollisuus	.	6	8	.	.	.	70	.	.
Tekstiiliteollisuus	.	.	15	.	.	.	15	17	.
Energia ja vesi	48	.	11	8	.	.	.

Maakoodit

NL	= Alankomaat	DE	= Saksa
BE	= Belgia	CH	= Sveitsi
GB	= Britannia	DK	= Tanska
IE	= Irlanti	RU	= Venäjä
AT	= Itävalta	US	= Yhdysvallat
FR	= Ranska	ROW	= Muu maailma
SE	= Ruotsi		

7. Tavaroiden ulkomaankauppa 2003

7.1. Ulkomaankaupan kehitys 2003

Suomen viennin arvo jäi vuonna 2003 vajaaseen 46,4 miljardiin euroon eli kaksi prosenttia edellisvuotista pienemmäksi. Vienti on tasaisesti supistunut vuoden 2000 huipulukemista; tuolloin viennin arvo kohosi 49,5 miljardiin euroon. Laskusta huolimatta vienti on kuitenkin yhä selvästi 1990-luvun lopun vientiä korkeammalla tasolla.

Vientiä vetivät vuonna 2003 eniten alaspäin sähköteknisen teollisuuden ja paperiteollisuuden vienti. Suurista tuoteluokista vain metallien perusteollisuuden vienti oli selvässä kasvussa.

Tuonti kääntyi kahden vuoden laskun jälkeen kolmen prosentin kasvuun. Tuonnin arvo oli vajaat 36,8 miljardia euroa. Kasvu johtui toisaalta energiatuotteista, toisaalta autojen tuonnista.

Kauppataseen ylijäämä, runsaat 9,6 miljardia euroa, oli kaikkien aikojen viidenneksi suurin, mutta jäi selvästi pienemmäksi kuin vuosina 2000–2002. Tuolloin vuotuinen ylijäämä vaihteli 12 miljardin euron tuntumassa.

Taulukko 16. Ulkomaankauppa vuonna 2002 ja 2003, miljoonaa euroa

	2002	2003	Muutos %
Tuonti	35 611	36 775	+3
Vienti	47 245	46 378	-2
Tase	+ 11 634	+ 9 604	

Vienti

Metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuus kohosi vuonna 2003 tärkeimmäksi vientitoimialaksi hieman yli 13 miljardin euron arvoisella viennillä. Vienti kasvoi kaksi prosenttia vuodesta 2002. Kasvu johtui 16 prosentin kasvusta metallien perusteollisuuden viennissä ja viiden prosentin kasvusta alusviennissä. Kone- ja laitevienti jäi kaksi prosenttia edellisvuotista pienemmäksi.

Metallien viennin suotuista kehitys oli ennen kaikkea raudan ja teräksen viennin ansiota. Kone- ja laiteviennin supistuminen jakaantui puolestaan lähes kaikkien tärkeimpien koneryhmien osalle. Esim. voimakoneiden ja moottoreiden vienti oli yhdeksän prosentin ja nosto- sekä lastauskoneiden vienti kahdeksan prosentin laskussa.

Sähkötekninen teollisuus menetti vuonna 2003 asemansa suurimpana vientimme toimialana. Alan vienti jäi hieman yli 12 miljardiin euroon eli kuusi prosenttia vuoden 2002 vientiä vähäisemmäksi lähinnä heikosti kehittyneen EU-viennin vuoksi. Vielä tammihelmikuussa vienti oli kasvussa, mutta pysytteli sen jälkeen miinuksella koko loppuvuoden elo-syyskuun hienoista kasvua lukuun ottamatta. Sähköteknisen teollisuuden laskeva suunta johtui suurimmaksi osaksi televiennin supistumisesta, mutta myös esim.

atk-laitteiden vienti jäi selvästi pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin. Voimakkaassa kasvussa oli mm. kotitalouskoneiden ja elektroniikan komponenttien vienti. Pari vuotta kestänyt komponenttiviennin jyrkkä pudotus kääntyi 19 prosentin kasvuun.

Metsäteollisuuden viennin arvo oli vuonna 2003 jo kolmatta vuotta peräkkäin tasaisessa laskussa. Toimialan vienti supistui neljällä prosentilla vuodesta 2002. Edellisvuotiseen tapaan muutos aiheutui paperin vientihintojen laskusta; paperin vientimäärät olivat hienoisessa nousussa. Mekaanisen metsäteollisuuden tuotteiden viennin arvo päättyi prosentin kasvuun ja sellun viennin arvo neljän prosentin kasvuun.

Kemian teollisuuden tuotteita vietiin kaksi prosenttia enemmän kuin vuonna 2002. Kasvua oli lähes kaikissa tärkeimmissä kemian teollisuuden tavararyhmissä. Tevanakevienti jäi sen sijaan selvästi vähäisemmäksi kuin vuotta aikaisemmin. Elintarvikevienti kohosi miltei edellisvuotiselle tasolle.

Tuonti

Raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuonti jatkoi tasaista loivaa laskuaan vuonna 2003. Tuonnin arvo jäi vajaan prosentin pienemmäksi kuin vuonna 2002. Ryhmän tuontia on vetänyt alaspäin erityisesti sähköteknisen teollisuuden tuotantotarvikkeiden, mm. elektroniikan komponenttien, tuonnin jyrkkä supistuminen. Perusmetallien tuonti puolestaan kasvoi viidenneksen.

Investointitavaroiden tuonnin lasku jäi vuonna 2003 yhteen prosenttiin, kun se vielä vuotta aiemmin oli 11 prosenttia. Miinuksella olivat niin moottoreiden ja atk-laitteiden kuin useiden teollisuuden koneidenkin tuonti, kun taas kuorma- ja pakettiautojen sekä alusten tuonti oli kasvussa.

Energiatuotteiden tuonti kääntyi vahvaan kasvuun vuonna 2003; tuonnin arvo oli 11 prosenttia suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Kasvua oli kaikissa energiatuotteissa, mutta erityisen nopeasti lisääntyi kivihiilen tuonti, joka lähes puolitoistakertaistui vuoden takaisesta arvostaan.

Kestokulutustavaroiden tuonnin kasvu jatkui melko tarkasti edellisvuotisella nopeudella, lisäystä oli 13 prosenttia. Edellisen vuoden tapaan suurin syy tähän kehitykseen oli henkilöautotuonnin voimakas lisääntyminen. Lyhytkestoisten kulutustavaroiden tuonti kohosi neljä prosenttia suuremmaksi kuin vuonna 2002. Kasvua oli mm. elintarvikkeiden tuonnissa.

Kauppataase

Suomen EU-vienti jäi vuonna 2003 neljä prosenttia pienemmäksi kuin vuotta aiemmin. Suotuisaa kehitystä oli viennissä Ruotsiin, Italiaan ja Espanjaan. Vienti euroalueelle supistui kolme prosenttia eli hieman koko EU-vientiä vähemmän, sillä selvästi miinuksella ollut Iso-Britannia painoi euroalueen ulkopuoliset EU-maat laskuun. EU-tuonnissamme ero euroalueen ja koko EU:n välillä oli vielä suurempi. Tuonti euroalueelta kasvoi neljä prosenttia lähinnä Ranskan, Alankomaiden ja Saksan ansiosta, mutta tuontimme koko EU:sta kasvoi vain kahdella prosentilla, kun tuonti Tanskasta ja Ruotsista jäi vuoden 2002 tasolle ja tuonti Isosta-Britanniasta supistui kâhdeksan prosenttia.

Ulkokaupan suotuisamman kehityksen ansiosta EU:n osuus sekä kokonaisviennistämme että kokonaistuonnistamme jäi suunnilleen prosenttiyksikön pienemmäksi kuin vuonna 2002. EU-maiden osuus Suomen koko viennistä oli vuonna 2003 tasan 53 prosenttia ja osuus koko tuonnista 55 prosenttia.

Vienti EU:n ulkopuolelle pysytteli jokseenkin samalla tasolla kuin vuotta aikaisemmin. Vienti Venäjälle ja Arabiemiraatteihin jatkoi nopeaa kasvuaan, ja myös vienti Kiinaan kääntyi nousuun. Sen sijaan vienti Yhdysvaltoihin jatkoi laskuaan, ja myös vienti Vieroon ja Japaniin kääntyi laskuun vuoden 2003 aikana.

Tuonti EU:n ulkopuolisista maista kohosi viisi prosenttia suuremmaksi kuin vuotta aikaisemmin. Lähes kaikki tärkeimmät ulkokauppaa käyvät Euroopan maat, mm. Venäjä ja Viro, olivat selvässä kasvussa. Myös tuonti useimmista merkittävistä Kaakkois-Aasian maista lisääntyi voimakkaasti, kun taas tuonti Yhdysvalloista oli yli neljänneksen laskussa.

Kauppataaseeseen kertyi vuonna 2003 ylijäämää runsaat 9,6 miljardia euroa. Ylijäämä supistui 17 prosenttia edellisvuotisesta, mutta oli kuitenkin kaikkien aikojen viidenneksi suurin ylijäämä Suomen kauppataaseessa. Suurin ylijäämämaa oli poikkeuksellisesti Yhdysvallat (ylijäämää hieman yli kaksi miljardia euroa). Iso-Britannia on yleensä ollut kärkisijalla, mutta nyt se putosi toiseksi; ylijäämää kaupassamme Ison-Britannian kanssa kertyi runsaat 1,8 miljardia euroa. Yli miljardin euron ylijäämä syntyi myös kaupassamme Arabiemiraattien kanssa.

Myös alijäämämaiden joukossa kärkiparin järjestys vaihtui. Suurin alijäämä, lähes 900 miljoonaa euroa, syntyi nyt kaupassa Venäjän kanssa. Toiseksi jääneen Japanin kanssa alijäämää kertyi puoli miljardia euroa. Lähes Japanin lukuihin päätyi kauppavajeemme Tanskan kanssa.

7.2 Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain 2003

Viennin arvo vuonna 2003 oli 46,4 miljardia euroa. Suurten yritysten osuus Suomen kokonaisviennistä oli 85 prosenttia. Suurten yritysten viennin arvo oli lähes 40 miljardia euroa, mikä oli neljä prosenttia vähemmän kuin vuonna 2002. Pk-yritysten viennin arvo oli 6,3 miljardia euroa, mikä vastasi 14 prosentin osuutta kokonaisviennistä. Pk-yritysten vienti kasvoi kuusi prosenttia edellisvuodesta.

Tuonnin arvo vuonna 2003 oli 36,8 miljardia euroa. Suurten yritysten osuus Suomen kokonaistuonnista oli 67 prosenttia. Suurten yritysten tuonnin arvo oli yli 24 miljardia euroa, mikä oli prosentin enemmän kuin vuonna 2002. Pk-yritysten tuonnin arvo oli 11,5 miljardia euroa, mikä vastasi 32 prosentin osuutta kokonaistuonnista. Pk-yritysten tuonti kasvoi kolme prosenttia edellisvuodesta.

Ulkomaankauppaa harjoittaneet yritykset kokoluokittain vuonna 2003

Vuoden 2003 lopullisen Tullihallituksen ulkomaankaupan tilastoaineiston mukaan vientiä harjoittaneita yrityksiä oli yhteensä 13 428. Teollisuudessa¹ toimivia suuria² vientiyrityksiä oli yli 600 vuonna 2003. Niiden osuus kaikista toimialalla toimivista

¹ Tilastokeskuksen toimialaluokituksen (TOL 2002) mukaan teollisuus (TOL D) käsittää toimialat 15–37.

² Suurilla yrityksillä on palkansaajia yli 250. Tämän ehdon lisäksi myös yritykset, joiden liikevaihto on yli 40 miljoonaa euroa sekä taseen loppusumma yli 27 miljoonaa euroa vuodessa, ovat suuria yrityksiä.

vientiyrityksistä oli 12 prosenttia ja toimialan viennistä 90 prosenttia. Pieniä ja keskisuuria³ vientiyrityksiä oli lähes 4 300. Pk-yritykset jakautuivat viennissä kokoluokittain seuraavasti.

Teollisuudessa toimivia keskisuuria⁴ vientiyrityksiä oli 712, pieniä⁵ yrityksiä 1 366 ja mikroyrityksiä⁶ 2 202.

Tukku- ja vähittäiskaupassa⁷ toimivia suuria vientiyrityksiä oli 311 vuonna 2003. Toimialalla toimivista vientiyrityksistä 91 prosenttia oli pk-yrityksiä. Pk-yritysten osuus toimialan viennistä oli 53 prosenttia.

Tuontia harjoittaneita yrityksiä vuonna 2003 oli yhteensä 32 037. Teollisuudessa toimivia suuria tuontiyrityksiä oli vajaat 700 vuonna 2003. Niiden osuus kaikista toimialalla toimivista tuontiyrityksistä oli 10 prosenttia ja toimialan tuonnista 86 prosenttia. Teollisuudessa toimivia keskisuuria tuontiyrityksiä oli 771, pieniä yrityksiä 1 581 ja mikroyrityksiä 3 706.

Tukku- ja vähittäiskaupassa toimivia suuria tuontiyrityksiä oli 436 vuonna 2003. Toimialalla toimivista tuontiyrityksistä 93 prosenttia oli pk-yrityksiä. Pk-yritysten osuus toimialan tuonnista oli 48 prosenttia.

Suurten yritysten vienti laski neljä prosenttia vuonna 2003

Merkittävimmät tekijät suurten yritysten viennin arvonn laskuun olivat sähköteknisen teollisuuden sekä paperin ja paperimassan vientihintojen aleneminen. Puu- ja paperiteollisuuden tuotteiden vienti laski viisi prosenttia ja sähköteknisen teollisuuden seitsemän prosenttia vuoteen 2002 verrattuna.

Suurten yritysten vienti vuonna 2003 oli 39,4 miljardia euroa. Viennistä 54 prosenttia suuntautui EU-maihin⁸. EU-maihin suuntautunut vienti laski vuonna 2003 kuudella prosentilla. Puu- ja paperiteollisuuden tuotteiden vienti laski kuusi prosenttia ja sähköteknisen teollisuuden tuotteiden 18 prosenttia. Suurten yritysten ulkokaupan vienti laski prosentin vuonna 2003 ja oli 18,1 miljardia euroa.

Pk-yritysten vienti kasvoi kuusi prosenttia mikroyritysten ansiosta

Mikroyritysten vienti kasvoi 23 prosenttia vuoteen 2002 verrattuna, mikä nosti pk-yritysten viennin kasvun kuuteen prosenttiin. Mikroyritysten vienti nousi kaikissa tuoteluokissa ja viennin arvo oli 1,8 miljardia euroa.

³ Pienet ja keskiuuret eli pk-yritykset käsittävät sekä mikroyritykset, pienet yritykset ja keskiuuret yritykset.

⁴ Keskisuuria yrityksiä ovat yritykset, joilla on palkansaajia alle 250. Tämän ehdon lisäksi niiden liikevaihto on alle 40 miljoonaa euroa vuodessa tai taseen loppusumma alle 27 miljoonaa euroa vuodessa.

⁵ Pieniä yrityksiä ovat yritykset, joilla on palkansaajia alle 50. Tämän ehdon lisäksi niiden liikevaihto on alle 7 miljoonaa euroa vuodessa tai taseen loppusumma on alle 5 miljoonaa euroa vuodessa.

⁶ Mikroyrityksiä ovat yritykset, joilla on palkansaajia alle 10. Tämän ehdon lisäksi niiden liikevaihto on alle 7 miljoonaa euroa vuodessa tai taseen loppusumma on alle 5 miljoonaa euroa vuodessa.

⁷ Tilastokeskuksen toimialaluokituksen (TOL 2002) mukaan tukku- ja vähittäiskauppa (TOL G) käsittää toimialat 50–52.

⁸ Vuoden 2003 ulkomaankaupan tiedot on tuotettu voimassa olleen maaryhmäjaottelun mukaisesti. EU-maat käsittävät täten vuonna 2003 jäseninä olleet 15 maata.

Mikroyritysten vienti EU-maihin kasvoi 24 prosenttia. Puu- ja paperiteollisuuden tuotteiden vienti kasvoi 20 prosenttia, kemianteollisuuden tuotteiden 86 prosenttia ja metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden yhdeksän prosenttia.

Mikroyritysten vienti EU:n ulkopuolisiin maihin kasvoi 22 prosenttia vuoteen 2002 verrattuna. Vienti kasvoi kaikissa tuoteluokissa. Kemianteollisuuden tuotteiden vienti kasvoi 44 prosenttia, metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden vienti 17 prosenttia ja sähköteknisen teollisuuden tuotteiden vienti 26 prosenttia.

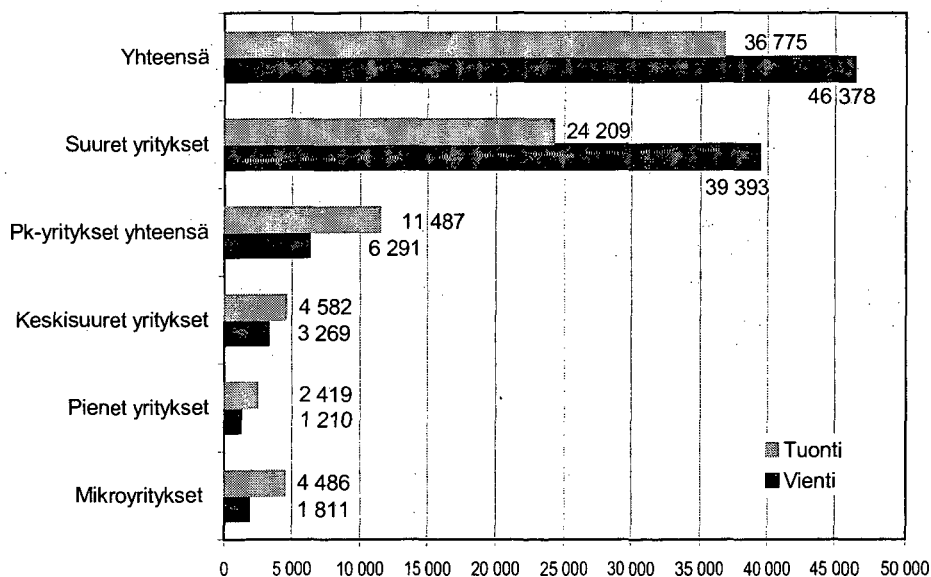
Keskisuurten yritysten vienti oli 3,3 miljardia euroa, mikä oli prosentin vähemmän kuin vuonna 2002. Vienti kasvoi kemianteollisuuden tuotteiden (3 %), metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden (1 %) ja sähköteknisen teollisuuden tuotteiden (5 %) osalta.

Keskisuurten yritysten EU-maihin suuntautunut vienti kasvoi prosentilla ja euroalueelle suuntautunut vienti seitsemällä prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna. Ulkokaupan viennissä laskua kertyi kolme prosenttia vuonna 2003.

Pienten yritysten vienti vuonna 2003 oli 1,2 miljardia euroa. Viennistä 611 miljoonaa euroa suuntautui EU-maihin ja 600 miljoonaa euroa EU:n ulkopuolisiin maihin. Vuonna 2003 pienten yritysten osuus kokonaisviennistä oli kolme prosenttia.

EU-maihin suuntautunut pienten yritysten vienti kasvoi neljä prosenttia, euroalueelle suuntautunut vienti kolme prosenttia. EU:n ulkopuolisiin maihin suuntautunut vienti laski kaksi prosenttia vuoteen 2002 verrattuna.

Kuvio 6. Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain vuonna 2003, miljoonaa euroa

Suurten yritysten sähköteknisten tuotteiden tuonti laski kymmenen prosenttia

Suurten yritysten tuonti vuonna 2003 oli 24,2 miljardia euroa. Tämä vastasi 67 prosentin osuutta kokonaistuonnista. Tuonti kasvoi prosentin vuoteen 2002 verrattuna. Suuret yritykset kasvattivat kemianteollisuuden tuotteiden tuontia viisi ja metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden tuontia kahdeksan prosenttia. Kokonaistuonti kasvoi kuitenkin vain prosentin verran, koska sähköteknisen teollisuuden tuotteiden tuonti putosi kymmenen prosenttia ja puu- ja paperiteollisuuden tuotteiden tuonti kaksi prosenttia.

Tuonti EU-alueelta laski kolme prosenttia ja tuonti euroalueelta prosentin vuoteen 2002 verrattuna. Ulkokaupan tuontia suuret yritykset kasvattivat neljä prosenttia.

Pk-yritysten tuonti kasvoi kolme prosenttia vuonna 2003

Pk-yritysten tuonti vuonna 2003 oli 11,5 miljardia euroa. Tuonti nousi kolme prosenttia edellisestä vuodesta ja vastasi 32 prosentin osuutta kokonaistuonnista. Pk-yritysten tuonnin kasvu johtui mikroyritysten tuonnin kymmenen prosentin noususta.

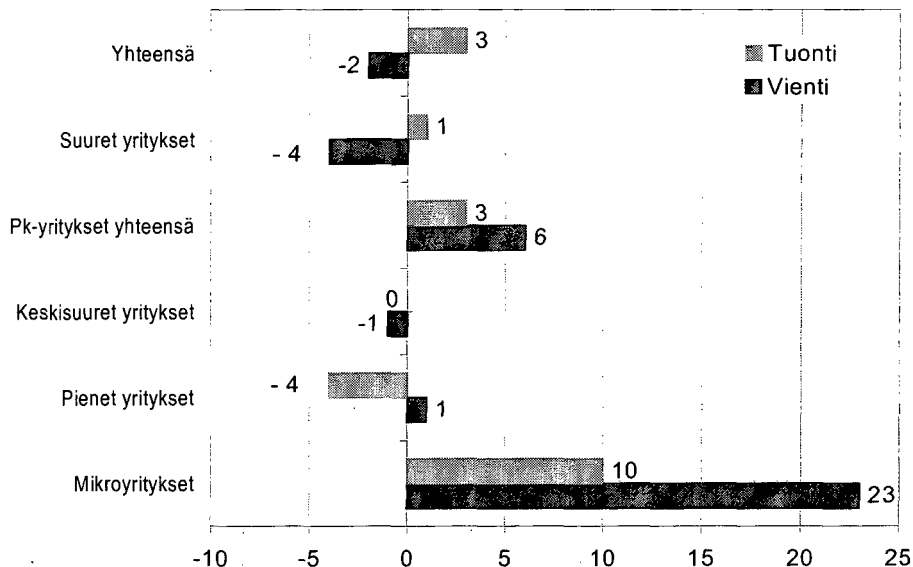
Mikroyritysten tuonti oli 4,5 miljardia euroa, mikä oli lähes keskisuurten yritysten tasolla. Mikroyritysten tuonti kasvoi kaikissa tuoteluokissa. Tärkein tuoteluokka oli muut tuoteluokat -ryhmä, jonka tuonti oli 1,5 miljardia euroa. Tuoteluokan tuonnista merkittävä osa koostui elintarvikkeista, juomista ja tupakasta, tekstiileistä ja vaatteista sekä nahoista ja nahkatuotteista.

Metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteita mikroyritykset toivat 1,2 miljardia euron edestä, mikä oli yhdeksän prosenttia enemmän kuin vuonna 2002.

Keskisuurten yritysten tuonti oli 4,6 miljardia euroa, mikä ei muuttunut edellisen vuoden tasosta. Tuonti EU-alueelta kasvoi prosentin ja tuonti euroalueelta seitsemän prosenttia vuoteen 2002 verrattuna. Ulkokaupan tuonti laski prosentin.

Pienten yritysten osuus kokonaistuonnista oli seitsemän prosenttia vuonna 2003. Tuonnin arvo oli 2,4 miljardia euroa, mikä oli neljä prosenttia vähemmän kuin vuonna 2002. Pienten yritysten tuonti laski ulkokaupan, EU-alueen sekä euroalueen osalta.

Kuvio 7. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten kokoluokittain 2003/2002, %

7.3 Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin

Yksityisten kotimaisten yritysten vienti vuonna 2003 oli 32,3 miljardia euroa. Niiden vienti laski viisi prosenttia, mutta osuus kokonaisviennistä oli 70 prosenttia. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten vienti oli lähes 10 miljardia euroa, mikä oli neljä prosenttia enemmän kuin vuonna 2002. Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset vastasivat 21 prosentin osuudesta kokonaisviennistä. Valtiosektorin vienti oli 3,9 miljardia euroa, mikä oli 14 prosenttia enemmän kuin vuonna 2002.

Yksityisten kotimaisten yritysten osuus tuonnista vuonna 2003 oli 52 prosenttia. Niiden tuonti oli 19,2 miljardia euroa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten osuus kokonaistuonnista oli 34 prosenttia, mikä vastasi 12,6 miljardia euron tuontia. Valtiosektorin tuonti kasvoi 22 prosenttia ja oli arvoltaan 4,9 miljardia euroa.

Ulkomaankauppaa harjoittaneet yritykset omistajatyypeittäin vuonna 2003

Vuoden 2003 lopullisen Tullihallituksen ulkomaankaupan tilastoaineiston mukaan vientiä harjoittaneita yrityksiä oli yhteensä 13 428. Teollisuudessa toimi 4 658 yksityistä kotimaista vientiyritystä vuonna 2003. Niiden osuus kaikista toimialalla toimineista vientiyrityksistä oli 92 prosenttia ja toimialan viennistä 72 prosenttia.

Ulkomaalaisomistuksessa olevia vientiyrityksiä teollisuudessa oli 342. Ne edustivat seitsemän prosentin osuutta kaikista toimialan vientiyrityksistä ja 19 prosentin osuutta toimialan viennistä.

Tukku- ja vähittäiskaupassa toimivia vientiyrityksiä oli 5 361. Yrityksistä lähes 90 prosenttia oli yksityisiä kotimaisia vientiyrityksiä. Ulkomaalaisomistuksessa olevia vientiyrityksiä toimialalla oli 617.

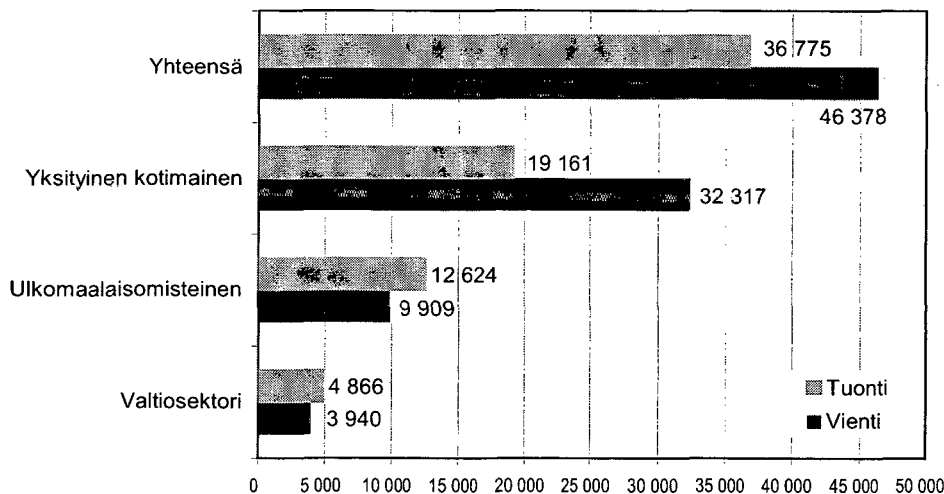
Yksityisten kotimaisten vientiyritysten osuus kaikista vientiyrityksistä oli 89 prosenttia, kun ulkomaalaisomistuksessa olevien vientiyritysten osuus oli kahdeksan prosenttia. Vuonna 2003 ulkomaalaisomistuksessa olevia vientiyrityksiä oli 1 123.

Tuontia harjoittaneita yrityksiä vuonna 2003 oli yhteensä 32 037. Teollisuudessa toimi lähes 6 500 yksityistä kotimaista tuontiyritystä vuonna 2003. Niiden osuus kaikista toimialalla toimivista tuontiyrityksistä oli 94 prosenttia ja toimialan tuonnista 54 prosenttia. Ulkomaalaisomistuksessa olevia tuontiyrityksiä oli 389 ja valtiosektorilla toimivia tuontiyrityksiä 41. Valtiosektorin osuus kokonaistuonnista oli 24 prosenttia, kun vastaava osuus ulkomaalaisomistuksessa olevilla yrityksillä oli 22 prosenttia.

Tukku- ja vähittäiskaupassa toimivia tuontiyrityksiä oli 15 013. Yrityksistä 93 prosenttia oli yksityisiä kotimaisia tuontiyrityksiä. Ulkomaalaisomistuksessa olevia tuontiyrityksiä toimialalla oli 962.

Yksityisten kotimaisten tuontiyritysten osuus kaikista tuontiyrityksistä oli 90 prosenttia, kun ulkomaalaisomistuksessa olevien tuontiyritysten osuus oli viisi prosenttia. Vuonna 2003 ulkomaalaisomistuksessa olevia tuontiyrityksiä oli 1 732.

Kuvio 8. Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin vuonna 2003, miljoonaa euroa

Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten vienti kasvoi neljä prosenttia

Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset kasvattivat vientiään vuonna 2003 erityisesti EU-alueelle sekä euroalueelle. EU-viennin arvo oli 4,5 miljardia euroa, mikä oli yhdeksän prosenttia enemmän kuin vuonna 2002. Euroalueelle suuntautunut vienti oli 12 prosentin kasvussa ja oli arvoltaan 2,7 miljardia euroa.

Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten ulkokaupan vienti vuonna 2003 oli 5,4 miljardia euroa, mikä oli prosenttien enemmän kuin edellisellä vuotena.

Yksityisten kotimaisten yritysten vienti laski viisi prosenttia vuonna 2003 ja oli arvoltaan 32,3 miljardia euroa. Yksityisten kotimaisten yritysten puu- ja paperiteollisuuden sekä metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden vienti laski neljällä prosentilla vuodesta 2002. Sähköteknisen teollisuuden tuotteiden osalta vienti laski kuusi prosenttia.

Vienti EU-alueelle laski yhdeksän prosenttia ja vienti euroalueelle seitsemän prosenttia. Yksityisten kotimaisten yritysten sähköteknisen teollisuuden tuotteiden vienti EU-alueelle laski 19 prosenttia. Ulkokaupan vienti säilyi vuoden 2002 tasolla.

Valtiosektorin osuus viennistä vuonna 2003 oli yhdeksän prosenttia. Vienti oli lähes 4 miljardia euroa, mikä oli 14 prosenttia enemmän kuin vuonna 2002. Valtiosektori kasvatti vientiään metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden osalta 36 prosenttia.

Valtiosektorin vienti EU-alueelle kasvoi 17 prosenttia, kun vastaavasti euroalueelle suuntautuneessa viennissä kasvu oli kahdeksan prosenttia. Ulkokaupan viennistä valtiosektorin osuus oli kuusi prosenttia vuonna 2003. Vienti kasvoi kahdeksalla prosentilla vuoteen 2002 verrattuna.

Valtiosektorin tuonti kasvoi 22 prosenttia vuonna 2003

Valtiosektorin osuus kokonaistuonnista oli 13 prosenttia. Valtiosektorin tuonnin arvo vuonna 2003 oli 4,9 miljardia euroa. Kemianteollisuuden tuotteiden tuonti kasvoi 40 prosenttia, metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden tuonti 63 prosenttia ja muut tuoteluokat -ryhmän tuonti neljä prosenttia.

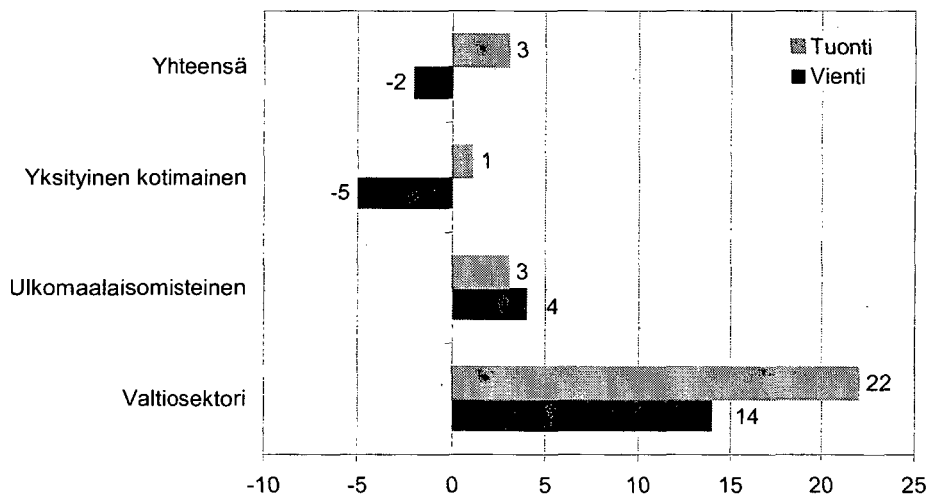
Valtiosektorin tuonti EU-alueelta kasvoi 23 prosenttia ja euroalueelta 61 prosenttia. Ulkokaupan tuonti oli puolestaan 22 prosentin kasvussa vuoteen 2002 verrattuna.

Yksityisten kotimaisten yritysten tuonti kasvoi prosentin vuoteen 2002 verrattuna. Tuonnin arvo oli 19,2 miljardia euroa, mikä vastasi 52 prosentin osuutta kokonaistuonnista. Yksityisten kotimaisten yritysten tuonti kasvoi kaikissa muissa tuoteluokissa paitsi sähköteknisen teollisuuden tuotteissa, jonka osalta laskua kertyi seitsemän prosenttia.

Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten tuonti kasvoi vuonna 2003 kolmella prosentilla ja oli arvoltaan 12,6 miljardia euroa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten osuus kokonaistuonnista oli 34 prosenttia.

Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset kasvattivat tuontia EU-alueelta prosentin ja tuontia euroalueelta viisi prosenttia. Ulkokaupan tuonti kasvoi kahdeksan prosenttia.

**Kuvio 9. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten omistajatyypeittäin
2003/2002, %**

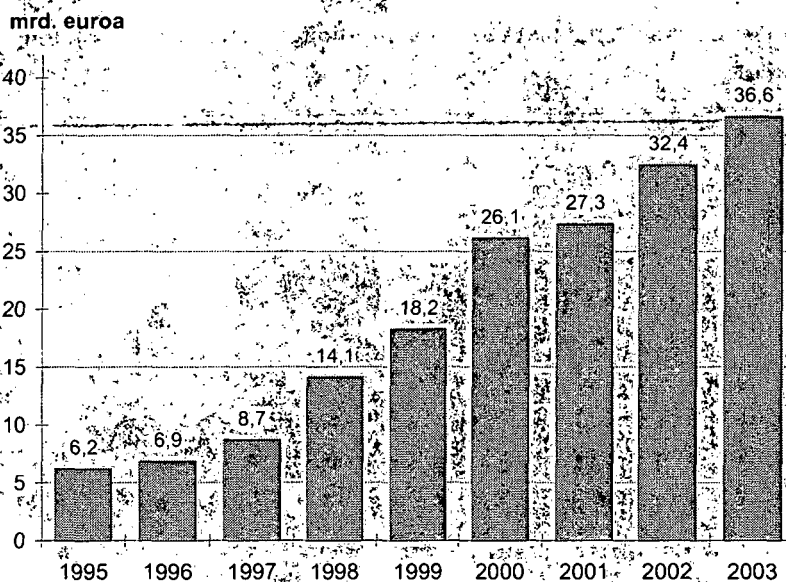
8. Suorat sijoitukset

Suorat sijoitukset Suomeen

Suorien sijoitusten pääomavirta Suomeen jäi vuonna 2003 alle puoleen edellisvuotisesta ja oli 2,9 miljardia euroa. Sijoitukset Ruotsista olivat edelleenkin merkittävimpiä ja niiden osuus kaikista sijoituksista oli runsaat 60 prosenttia. Muita merkittäviä sijoittajamaita olivat mm. Saksa ja Yhdysvallat. Vuodesta toiseen sijoitusvirran maajakautuma vaihtelee suuresti, koska viime vuosina suorille sijoituksille on ollut tyypillistä yksittäisten suurien yritysjärjestelyjen esiintyminen. Vuonna 2003 ulkomailta tehtiin suoria sijoituksia teollisuuteen 1,2 miljardia euroa ja palveluihin 1,6 miljardia euroa.

Ulkomaisen sijoituskannan kirjanpitoarvo oli vuoden 2003 lopussa 36,6 miljardia euroa. Sijoituskannasta oli melkein kaksi kolmannesta palvelualoilla ja yksi kolmannes teollisuudessa. Sijoitukset tuottivat ulkomaisille omistajilleen osinkoja ja muita tuottoja 4,2 miljardia euroa.

Kuvio 10. Suorat sijoitukset ulkomailta Suomeen, sijoituskanta 1995–2003 miljardia euroa

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

Suorien sijoitusten pääomaa palautui vuonna 2003 Suomeen nettomääräisesti 2,3 miljardia euroa, mikä selittyi Nordea -ryhmän sisäisillä omistusjärjestelyillä. Pääomaa palautui nettomääräisesti mm. Tanskasta ja Norjasta. Pääomaa sijoitettiin nettomääräisesti eniten Ruotsiin ja Sveitsiin. Toimialoittain tarkasteltuna pääomaa palautui nettomääräisesti rahoitus- ja vakuutuslalle 8,9 miljardia euroa ja teollisuuteen 0,7 miljardia euroa.

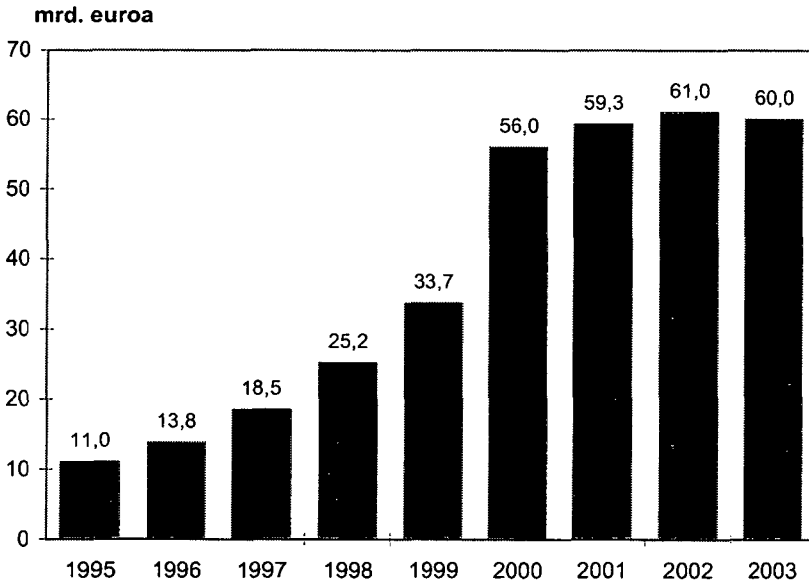
Sen sijaan muiden toimialojen yritykset sijoittivat ulkomaille nettomääräisesti 6,5 miljardia euroa.

Kirjanpitoarvoon arvostetussa sijoituskannassa eniten sijoituksia oli vuoden 2003 lopussa Ruotsissa (38 %) ja sen jälkeen tulivat Alankomaat, Sveitsi ja Saksa. Sijoitukset ulkomaille jakautuvat selvästi tasaisemmin eri maihin kuin Suomeen tehtyjen sijoitusten lähemaat. Euromaiden osuus on selvästi alle puolet EU-alueella olevasta sijoituskannasta. Ruotsi nostaa EU-maiden osuutta.

Kirjanpitoarvoisen sijoituskannan mukaan tarkasteltuna sijoittajista lähes 70 prosenttia toimi teollisuudessa ja vain runsaat 10 prosenttia palvelualoilla. Nordea -yhtymän sisäiset omistusjärjestelyt vähensivät palvelualojen osuutta. Ulkomaille olevan sijoituskannan arvo oli yhteensä 60 miljardia euroa. Ulkomaiset sijoitukset tuottivat osinkoja ja muita tuottoja 4,5 miljardia euroa.

Suorien sijoitusten tilastoinnin yhteydessä kerättyjen tietojen mukaan ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilökunnan määrä oli yli 332 000 henkeä ja liikevaihto yli 114 miljardia euroa vuonna 2003. Tytäryrityksiin on luettu mukaan ne kohteet, joissa sijoittajan omistusosuus on yli puolet. Taseeltaan alle 5 milj. euron kohteiden tiedot eivät ole mukana luvuissa. Tytäryrityksiin on luettu ne kohteet, joissa sijoittajan omistusosuus on yli puolet. Edellä esitetyt henkilökunta- ja liikevaihtoluvut ovat tytäryritysten kokonaislukuja.

Kuvio 11. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille, sijoituskanta 1995–2003, miljardia euroa

9. Yritysten ulkomainen omistus

Sarjan edellisessä julkaisussa, Yritysten kansainvälistyminen 2002, kerrottiin yritysten ulkomaisesta omistuksesta Suomessa niin, että uusimmat tiedot olivat vuodelta 2002. Koska tiedot vuodelta 2003 eivät ole vielä valmistuneet, niin katsauksessa keskitytään nyt vertaamaan eri EU-maiden ulkomaalaisomisteisia yrityksiä toisaalta toisiin EU-maihin ja toisaalta kansallisesti omistettuihin yrityksiin. Kansainvälisten vertailutietojen lähteenä on käytetty EU:n tilastoviraston, Eurostatin lehteä *Statistics in focus*¹. Uusimmat kansainvälisesti vertailukelpoiset tiedot ovat vuodelta 2000. Koska yritysten ulkomaisesta omistuksesta koskeva tilastoasetus (FATS-asetus) ei ole vielä valmistunut, kaikilla EU-mailla ei vielä ole tilastointiaakaan tältä alalta.

Määritelmän mukaan ulkomaalaisomisteisina pidetään yrityksiä, joiden omistuksesta tai äänivallasta yli puolet on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa².

9.1 Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä

Lukumääräisesti ulkomaalaisomisteisia yrityksiä on Suomessa vähän, runsaat parituhatta, mutta vuonna 2002 osuus niiden liikevaihdosta lähestyi 20 prosenttia ja henkilöstömäärästä 15 prosenttia. Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä Suomessa on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1995 vuoteen 2002.

Tietoja ulkomaalaisomisteisten yritysten määrästä on kymmenestä EU-maasta (taulukko 17). Näistä maista Irlannissa on selvästi eniten ulkomaalaisomisteisia teollisuusyrityksiä. Palvelualoilla ulkomaalaisomisteisia yrityksiä on useimmilla mailla alle prosentin verran yrityksistä, mutta niiden osuus liikevaihdosta ja henkilöstömäärästä on selvästi suurempi kuin määräosuus.

Vuonna 2000 ulkomaalaisomisteiset yritykset olivat yleensä merkittävämpiä teollisuudessa kuin palvelualoilla. Suomi oli tässä suhteessa ainoa poikkeus, kun verrataan osuutta yritysten lukumäärästä tai liikevaihdosta. Irlanti poikkeaa yleisestä linjasta siten, että sillä ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus teollisuusyrityksistä on poikkeuksellisen korkea, 12 prosenttia. Vastaavasti osuus teollisuusyritysten liikevaihdosta 75 prosenttia ja henkilöstöstäkin lähes puolet.

1 *Statistics in focus*:

15/2004. Michaela Schneider: Foreign-controlled enterprises in high-tech manufacturing services
21/2004. Michaela Schneider: Characteristics of foreign-controlled enterprises

2 Ulkomaalaisomisteisiksi tilastoituvat yritykset, joiden omistuksesta tai äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa. Tämän omistuksen on oltava luonteeltaan suora sijoitus, joka tehdään taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi kohdeyritykseen. Näiden yritysten päättävältä on siis jonkin tai joidenkin ulkomaisten tahojen hallussa ja nämä tahot myös pyrkivät käyttämään tätä valtaa. Määritelmän mukaan ulkomaalaisomisteisiksi eivät tilastoidu yritykset, joiden osakekannasta enemmistö on ulkomaisten tahojen hallussa, mutta joissa ulkomainen omistus on hajautunut suurelle ja heterogeeniselle joukolle kansainvälisiä portfoliosijoittajia. Käytännössä ulkomaalaisomisteisella yrityksellä on harvoin enemmän kuin yksi ulkomainen kontrolloiva omistaja. Ulkomaalaisomisteiseksi tietyinä vuotena luetaan yritykset, jotka täyttävät ulkomaisen omistuksen ehdot kyseisen vuoden viimeisenä päivänä. Kaikkien vuoden aikana ulkomaiseen omistukseen siirtyneiden yritysten tiedot kirjautuvat siten kokonaisuudessaan tämän vuoden osalta ulkomaalaisomisteisten yritysten tietoihin. Vastaavasti vuoden aikana suomalaisomistukseen siirtyneet yritykset on poistettu tästä joukosta.

Taulukko 17. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus kymmenessä EU-maassa vuonna 2000

	Osuus yritysten lukumäärästä		Osuus liikevaihdosta		Osuus henkilöstöstä	
	Teollisuus	Palvelualat	Teollisuus	Palvelualat	Teollisuus	Palvelualat
	%	%	%	%	%	%
Alankomaat	0,9	0,5	19,0	13,3	12,9	8,5
Britannia ¹⁾	1,2	0,8	15,1	5,8	16,3	7,4
Espanja	0,5	..	27,3	..	15,2	..
Irlanti	12,1	0,5	75,3	18,8	45,7	8,7
Luxemburg	3,3	0,6	35,7	16,7	28,2	10,2
Portugali	0,4	0,3	17,5	14,4	9,4	5,5
Ranska	0,9	0,8	27,7	16,0	18,3	15,2
Ruotsi	1,1	1,1	28,0	21,8	22,3	13,6
Suomi	0,8	1,1	14,0	18,3	13,8	11,0
Tanska ¹⁾	0,5	0,4	11,4	10,0	8,8	6,1

.. tieto ei saatavilla

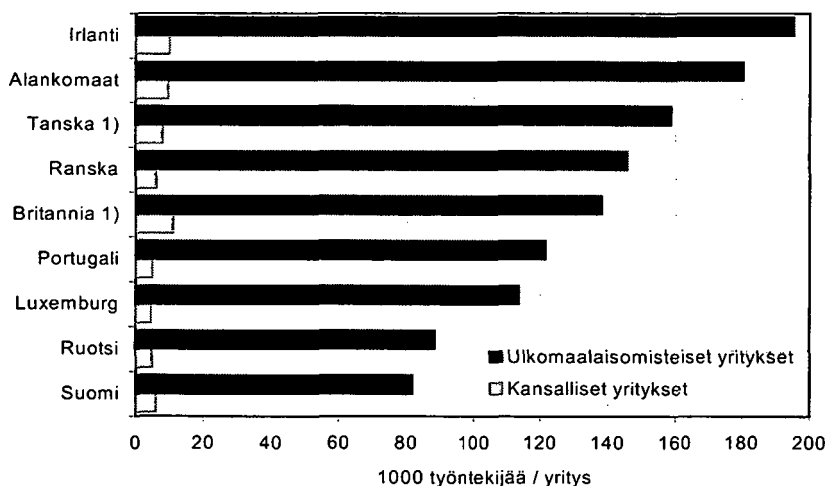
¹⁾ Britannian ja Tanskan tieto vuodelta 1999

Lähde: Eurostat, 2004

9.2 Ulkomaalaisomisteisten yritysten koko

Verrattaessa ulkomaalaisomisteisiä yrityksiä kansallisesti omistettuihin yrityksiin niin ensimmäisiä havaintoja on, että ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat suurempia kuin kotimaiset kaikissa EU-maissa, joista tietoa on käytettävissä. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus liikevaihdosta on suurempi kuin henkilöstömäärästä.

Kuvio 12. Ulkomaalaisomisteisten ja kansallisesti omistettujen yritysten keskimääräinen koko kymmenessä EU-maassa vuonna 2000 ¹

¹⁾ Britannian ja Tanskan tiedot ovat vuodelta 1999

Lähde: Eurostat, 2004

Suomessa olevat ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat pienempiä kuin muissa EU-maissa olevat ulkomaalaisomisteiset yritykset, kun mittarina käytetään yrityksen työntekijöiden lukumäärää (taulukko 18). Jalostusarvolla mitattuna Suomea pienempiä ulkomaalaisomisteisia yrityksiä on Britanniassa ja Portugalissa. Liikevaihdon mukaan vain Britanniassa ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat pienempiä kuin Suomessa. Vertailussa on kuitenkin mukana vain yhdeksän EU-maata.

Suurimmat ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat Irlannissa ja Alankomaissa olipa mittarina sitten jalostusarvo, liikevaihto tai työntekijöiden määrä. Erityisesti Irlannissa ulkomaalaisomisteisiä yrityksillä tuntuu oleva iso jalostusarvo yritystä kohti, mikä voi johtua myös yritysten toimialoista. On kuitenkin huomattava, että useissa EU-maissa tiedot kerätään tarkemmin suurista kuin pienistä yrityksistä, joten aineisto voi tässä suhteessa olla harhainen.

Taulukko 18. Ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräinen koko (toimialat C–I, K) yhdeksässä EU-maassa vuonna 2000³

	Työntekijöiden määrä 1 000 / yritys		Jalostusarvo milj. euroa / yritys		Liikevaihto milj. euroa / yritys	
	Ulkomaalaisomisteiset	Kansalliset yritykset	Ulkomaalaisomisteiset	Kansalliset yritykset	Ulkomaalaisomisteiset	Kansalliset yritykset
Alankomaat	180,5	9,6	10,8	0,4	52,7	1,7
Britannia ¹⁾	138,2	11,1	4,1	0,5	18,5	1,7
Irlanti	195,3	10,0	36,4	0,4	107,4	1,5
Luxemburg	113,8	4,6	38,3	1,3
Portugali	121,7	4,9	4,8	0,1	23,4	0,4
Ranska	145,8	6,1	7,8	0,3	37,1	1,2
Ruotsi	88,4	4,8	6,1	0,2	25,6	0,9
Suomi	81,8	5,9	4,9	0,3	22,1	1,2
Tanska ¹⁾	158,8	8,0	9,9	0,4	38,9	1,3

.. tieto ei saatavilla

¹⁾ Britannian ja Tanskan tieto vuodelta 1999

Lähde: Eurostat, 2004

9.3 Ulkomaalaisomisteiset yritykset toimialoittain

Maittain on eroja siinä, mitkä toimialat kiinnostavat ulkomaalaisomisteisiä yrityksiä (taulukko 19). Kuudessa EU-maassa yhdeksästä tutkitusta ulkomaalaisomisteisten osuus jalostusarvosta on suurin teollisuudessa.

Irlannissa yli 80 prosenttia teollisuuden jalostusarvosta kertyy ulkomaalaisomisteisissä yrityksissä. Vastaavasti osuus oli alhaisin Britannian teollisuudessa, 11 prosenttia. Britanniassa korkein ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus jalostusarvosta oli toimialalla kaivostoiminta ja louhinta. Tosin tällä toimialalla yritysten lukumäärä on hyvin pieni, mikä vaikuttaa tuloksiin.

Kaupan alalla suurimmat ulkomaalaisomisteisten yritysten jalostusarvo-osuudet ovat Ruotsissa, 23,5 ja Suomessa, 21,2 prosenttia. Pohjoismaista myös Tanskassa ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus jalostusarvosta on suuri.

³ Työntekijöiden määrätieto on palkatun henkilöstön lukumäärä Ranskalla ja Luxemburgilla, muilla mailla yrittäjät ovat mukana lukumäärässä

laisomisteiset yritykset ovat merkittäviä kaupassa; kaupan toimialalla jalostusarvoa kertyy eniten muihin toimialoihin verrattuna.

**Taulukko 19. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus jalostusarvosta toimialoit-
tain yhdeksässä EU-maassa vuonna 2000, %**

	Teollisuus					Palvelualat			
	C	D	E	F	G	H	I	K	
Alankomaat	20,5	24,8	12,6	3,2	10,0	12,3	5,7	13,0	
Britannia ¹⁾	41,1	10,8	17,0	0,2	4,0	0,8	7,4	7,5	
Espanja	...	25,3	10,7	6,8	3,3	6,4	
Irlanti	30,8	80,8	18,3	6,0	9,4	8,9	
Portugali	...	21,4	8,4	3,9	17,6	10,1	8,0	8,8	
Ranska	19,0	29,8	0,0	1,5	15,1	8,0	3,2	27,0	
Ruotsi	16,0	35,3	1,3	6,3	23,5	13,8	14,3	13,1	
Suomi	16,1	14,2	...	10,1	21,2	8,1	4,6	12,7	
Tanska ¹⁾	...	11,5	0,0	7,5	13,1	3,5	1,0	5,5	

... tieto ei saatavilla

... tieto luottamuksellista

¹⁾ Britannian ja Tanskan tieto vuodelta 1999

C Kaivostoiminta ja louhinta

D Teollisuus

E Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto

F Rakentaminen

G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen sekä henk.koht. esineiden ja kotitalousesineiden korjaus

H Majoitus- ja ravitsemistoiminta

I Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne

K Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut

Lähde: Eurostat, 2004

Irlannissa ulkomaalaisomisteisuus on hyvin yleistä korkean teknologian teollisuustoimialoilla, kun mittarina käytetään jalostusarvoa: osuus on 95 prosenttia (taulukko 20). Suomessa puolestaan korkean teknologian toimialat ovat kansallisten yritysten hoidossa 90-prosenttisesti eli vertailumaista eniten. Tähän vaikuttaa myös ulkomaalaisomisteisuuden tulkinta, jonka perusteella osakeyhtiöt, joiden omistaminen on hyvin hajautunutta, luetaan kansallisesti omistetuiksi, vaikka osakeomistajien enemmistö olisikin ulkomaisia. Irlantia lukuun ottamatta kansalliset yritykset hallitsevat alhaisen teknologian toimialoja.

**Toimialaluokituksen (2002) mukaan teollisuustoimialat sijoittuvat teknologiainten-
siivisyydessä seuraavasti:**

korkean teknologian toimialat

- lääkevalmisteet (244),
- tieto- ja konntorikoneet (30),
- elektroniikka ja tietoliikennevälineet (32),
- instrumentit ja hienomekaniikka (33),
- avaruus ja ilmaväli (353)

korkean keskitason teknologian toimialat

- koneet ja laitteet (ml. sähkötekniset) (29, 31),
- kulkuneuvot (34, 352, 354),
- kemialliset tuotteet (24 pl. 244)

matalan keskitason teknologian toimialat

öljytuotteiden valmistus (23),
kumi- ja muovituotteiden, ei-metallisten mineraalituotteiden ja metallituotteiden
valmistus sekä metallien jalostus (25–28),
laivanrakennus (351)

matalan teknologian toimialat

elintarvikkeiden, tekstiilien ja vaatteiden valmistus (15–19),
puutavaran, -tuotteiden ja huonekalujen valmistus (20, 361),
massan ja paperin valmistus (21),
kustannus ja painaminen (22),
kierrätys (37)

Taulukko 20. Ulkomaalaisomisteisten ja kansallisesti omistettujen yritysten osuudet teollisuuden jalostusarvosta toimialan teknologien käytön mukaan yhdeksässä EU-maassa vuonna 2000, %

	Teknologiaintensiivisyys							
	korkea		korkea keskitaso		matala keskitaso		matala	
	Ulkom. %	Kans. %	Ulkom. %	Kans. %	Ulkom. %	Kans. %	Ulkom. %	Kans. %
Alankomaat	16,0	84,0	31,6	68,4	26,9	73,1	21,5	78,5
Britannia ¹⁾	13,1	86,9	11,6	88,4	8,5	91,5	10,5	89,5
Espanja	49,1	50,9	47,2	52,8	16,6	83,4	13,4	86,6
Irlanti	94,8	5,2	93,4	6,6	26,5	73,5	62,8	37,2
Portugali	58,8	41,2	48,6	51,4	9,9	90,1	12,4	87,6
Ranska	42,1	57,9	33,9	66,1	25,1	41,9	22,3	77,7
Ruotsi	43,6	56,4	48,2	51,8	23,8	76,2	24,6	75,4
Suomi	9,9	90,1	35,0	65,0	16,6	83,4	5,4	94,6
Tanska ¹⁾	15,9	84,1	18,3	81,7	13,8	86,2	5,0	95,0

¹⁾ Britannian ja Tanskan tiedot ovat vuodelta 1999

Lähde: Eurostat, 2004

9.4 Ulkomaalaisomisteisten yritysten tuottavuus

Ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat keskimäärin tuottavampia kuin kansallisesti omistetut yritykset, kun mittarina käytetään työvoiman tuottavuutta eli jalostusarvoa työntekijää kohden. Tässä suhteessa selvityksessä mukana olleista maista Britannia oli ainoa poikkeus.

Taulukko 21. Ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräinen tuottavuus (toimialat C-I, K) kahdeksassa EU-maassa vuonna 2000

	Työvoiman tuottavuus 1000 € / työntekijä		Työvoimakustannukset 1000 € / työntekijä		Palkkakorjattu työvoiman tuottavuus, %	
	Ulkomaalais- omisteiset	Kansalliset yritykset	Ulkomaalais- omisteiset	Kansalliset yritykset	Ulkomaalais- omisteiset	Kansalliset yritykset
Alankomaat	59,6	41,6	36,0	28,2	179,1	168,4
Britannia ¹⁾	29,7	46,9	14,9	28,8	206,6	188,8
Irlanti	186,6	42,9
Portugali	39,8	18,4	19,1	12,5	209,1	173,4
Ranska	53,7	47,8	38,4	33,4	139,8	143,3
Ruotsi	69,4	51,2	45,2	38,2	153,8	152,4
Suomi	59,4	53,6	37,2	31,3	159,9	183,5
Tanska ¹⁾	62,4	47,9	39,7	31,1	157,2	167,6

.. Tieto ei saatavilla

¹⁾ Britannian ja Tanskan tieto vuodelta 1999

Työvoiman tuottavuus = Jalostusarvo / työhön osallistuvien lukumäärä

Palkkakorjattu työvoiman tuottavuus = Jalostusarvo / työvoimakustannukset

Lähde: Eurostat, 2004

Työvoiman tuottavuus työntekijää kohden vaihteli noin 30 000 eurosta lähes 190 000 euroon työntekijää kohti (taulukko 21). Alimmillaan tuottavuus oli Britannian ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä ja korkein keskimääräinen tieto on Irlannin ulkomaalaisomisteisistä yrityksistä. Itse asiassa Britannia oli ainoa selvityksessä mukana olleista maista, joissa työvoiman tuottavuus oli korkeampi kansallisesti omistetuissa yrityksissä kuin ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä.

Suomessa tuottavuusero ulkomaalaisomisteisten ja kansallisten yritysten välillä on joukon pienimpiä verrattiinpa sitä sitten erotuksena tai suhdelukuna. Ranskan on toinen maa, jossa ero on myös pieni.

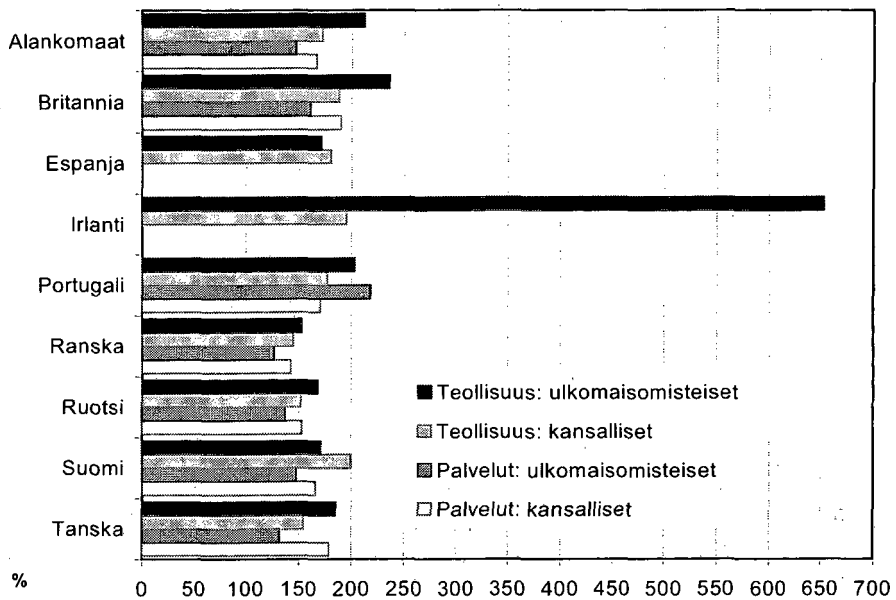
Britanniassa työvoimakustannukset olivat kansallisissa yrityksissä kaksinkertaiset verrattuna ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin. Kaikissa muissa maissa työvoimakustannukset olivat suuremmat ulkomaalaisomisteisissa kuin kansallisissa yrityksissä. Toisin sanoen siis ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä on paremmin palkattuja tehtäviä kuin kansallisissa yrityksissä.

Kun otetaan huomioon palkkakorjaus työvoiman tuottavuudessa, niin tuottavuuserot ulkomaalaisomisteisten ja kansallisten yritysten välillä pienenevät. Esimerkiksi Suomessa ja Tanskassa näin laskettuna kansalliset yritykset ovat tuottavampia kuin ulkomaalaisomisteiset. Ruotsissa tuottavuuseroa ei ole palkkakorjauksen jälkeen.

Vertailuissa on otettava huomioon tuottavuuteen vaikuttavat monet tekijät. Ulkomaalaisomisteisuus sinänsä ei välttämättä paranna yrityksen tuottavuutta. Edellä on tullut esille jo yritysten koko; ulkomaalaisomisteiset yritykset ovat keskimäärin suurempia kuin kansallisesti omistetut. Eräillä toimialoilla erityisesti teollisuudessa yrityksen suuruudesta on selkeästi hyötyä. Lisäksi tuottavuudessa on toimialoittaisia eroja.

Teollisuuden ja palvelujen välisessä tarkastelussa ilmenee, että tuottavuus on Portugalia lukuun ottamatta parempi teollisuudessa kuin palvelualoilla.

Kuvio 13. Ulkomaalaisomisteisten ja kansallisten yritysten palkkorajattu työvoiman tuottavuus teollisuudessa (toimialat C–F) ja palvelualoilla (toimialat G–I, K) eräissä EU-maissa vuonna 2000

Lähde: Eurostat, 2004

Taulukko 22. Ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräinen tuottavuus teollisuudessa (toimialat C-F) ja palveluilla⁴ (toimialat G-I, K) kahdeksassa EU-maassa 2000

	Työvoiman tuottavuus 1000 € / työntekijä		Työvoimakustannukset 1000 € / työntekijä		Palkkajohdettu työvoiman tuottavuus, %	
	Ulkomaalais- omisteiset	Kansalliset yritykset	Ulkomaalais- omisteiset	Kansalliset yritykset	Ulkomaalais- omisteiset	Kansalliset yritykset
Teollisuus						
Alankomaat	85,8	55,9	45,3	35,8	211,8	172,0
Britannia ¹⁾	40,6	61,3	17,8	34,8	235,6	187,7
Espanja	62,7	38,1	36,8	22,9	170,7	180,1
Irlanti	222,1	54,2	34,0	28,1	653,1	195,0
Portugali	35,0	18,8	17,3	11,8	202,6	176,6
Ranska	65,5	50,1	42,9	34,7	152,6	144,5
Ruotsi	76,8	56,3	45,8	39,9	167,7	151,9
Suomi	63,3	66,4	37,1	34,5	170,9	199,4
Tanska ¹⁾	71,1	49,7	38,4	34,0	185,1	154,2
Palvelut						
Alankomaat	41,5	35,4	30,0	24,7	146,7	166,0
Britannia ¹⁾	18,3	40,7	11,9	25,9	160,7	189,6
Irlanti	91,3	39,5
Portugali	47,4	18,1	21,9	13,2	217,3	170,5
Ranska	43,6	46,3	34,5	32,5	126,2	142,5
Ruotsi	61,0	48,0	44,6	37,1	137,2	152,8
Suomi	55,0	42,4	37,3	28,3	147,4	165,4
Tanska ¹⁾	54,0	46,8	41,0	29,1	131,8	178,5

.. Tieto ei saatavilla

¹⁾ Britannian ja Tanskan tieto vuodelta 1999

Lähde: Eurostat, 2004

⁴ Palveluissa ovat mukana kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta, kuljetus, varastointi ja tietoliikenne, kiinteistö, vuokraus- ja tutkimuspalvelut sekä liike-elämän palvelut

10. Tuoteselosteet

10.1 Matkustuspalvelujen tuoteseloste

Matkustustaseen keruutapa muuttui 1999

Kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja kuvaavan matkustustaseen laatiminen on yleisesti perustunut pankkien ulkomaisten maksujen aineistoon, johon on kuulunut valuutan vaihto ja matkailuun liittyvät transaktiot ulkomaisten kanssa. Suomessa matkustustaseen tilastointimenetelmää muutettiin vuonna 1999, kun pankkien ulkomaisten maksujen aineiston käyttö lopetettiin ja siirryttiin matkailututkimuksista saataviin kulutustietoihin. Tässä yhteydessä matkustustaseen laatiminen siirrettiin muiden palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin ohella Suomen Pankista Tilastokeskukseen.

Matkailutulolaskelmien pääasiallisena lähteenä käytetään ulkomaisille matkailijoille tehtävää Rajahaastattelututkimusta. Matkailumenolaskelmissa keskeinen aineisto saadaan maassa asuvalle väestölle tehtävästä Suomalaisten matkailututkimusta. Matkailututkimuksista saatavia tietoja korjataan ja täydennetään muilla matkailijoiden määrää kuvaavilla tilastoilla, koska matkailututkimukset eivät kata kaikkia maksutaseen edellyttämiä matkailijaryhmiä (kausityöntekijät, rajatyöntekijät, ulkomailla opiskelevat ja sairaanhoitoa saavat henkilöt). Lisäksi Suomalaisten matkatutkimuksesta jäävät pois alle 15 ja yli 74-vuotiaiden ulkomaanmatkat ja Raja-haastattelututkimuksesta ulkomaalaisten matkailu Ahvenanmaalle. (Matkailututkimusten menetelmäkuvaukset on esitetty julkaisuissa Rajahaastattelututkimus 2003, MEK A:136 2004 ja Suomalaisten matkailu 2003, Tilastokeskus 2004).

Matkailu maksutaseessa

Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut sekä kulttuuri- ja viihdepalvelut. Matkailijat käyttävät myös vähittäiskaupan palveluja tehdessään ostoksia. Maksutaseessa matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki matkasta aiheutuneet menot, myös maksut jotka on maksettu ennen matkaa tai sen jälkeen. Poikkeuksena ovat maiden väliset matkat, jotka maksutaseessa luokitellaan 'kuljetuspalveluihin'. Matkailukulutukseen ei lasketa mukaan kiinteän omaisuuden hankintaa eikä kaupalliseen toimintaan (esim. jälleenmyyntiin tai välituotekäyttöön) liittyviä ostoja tai myyntejä.

Kansainvälisen valuuttarahaston suositusten mukaan (IMF, BPM5) matkustustaseessa otetaan mukaan kaikki matkailijaryhmät: vapaa-ajanmatkailijat sekä työ- ja kokousmatkailijat. Samoin tase kattaa sekä yöpyvien matkailijoiden että päiväkävijöiden kulutuksen. Matkan tarkoituksen mukaan kulutus jaetaan seuraavasti:

- 1) Työhön liittyvät matkat (Business travel),
kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus,
muu työmatkakulutus

- 2) Henkilökohtaiset matkat (Personal travel),
terveydenhoito,
koulutus,
muu henkilökohtainen matkailu.

Käsitteitä ja määritelmiä

Suomen matkailutilastointi perustuu EU:n lainsäädäntöön ja siinä sovellettavat käsitteet, määritelmät ja luokitukset on johdettu Maailman matkailujärjestön (World Tourism Organization, WTO) kansainvälisesti hyväksytyistä standardeista.

Maailman matkailujärjestön määritelmän mukaan: 'Matkailu (tourism) on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat ja oleskelevat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevassa paikassa yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvietto-, liikematka- tai muussa tarkoituksessa'.

Vastaavasti 'Matkailija' (visitor) on henkilö, joka matkustaa tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan vähemmäksi aikaa kuin 12 peräkkäiseksi kuukaudeksi ja jonka matkan päätarkoitus on muu kuin sellaisen toiminnan harjoittaminen, josta maksetaan korvausta matkan kohteessa'. Korvauksen saantiin liittyvällä rajauksella halutaan sulkea matkailusta pois tilapäisesti toisessa maassa (tai kotimaassa toisella paikkakunnalla) työskentelevät kausityöntekijät. Siinä ei tarkoiteta matkakustannusten korvaamista tai maksettua päivärahaa tai muuta pientä kertaluonteista korvausta, kuten luento- ym. palkkiot.

Matkailua määriteltäessä 'tavanomaisen elinpiirin' käsitteellä on keskeinen asema, jonka soveltaminen käytännössä on usein vaikeata, joskus jopa mahdotonta. Tavanomaisella elinpiirillä tarkoitetaan sitä asuinpaikan lähiympäristöä, jossa sijaitsevat työ- ja opiskelupaikka ja muut normaalielämän rutiineihin kuuluvat paikat.

Maksutaseessa käytetyt 'matkailu' (travel) ja 'matkailija' (traveller) ovat terminologisista eroista huolimatta yhdenmukaisia edellisten kanssa ja 'tavanomaisen elinpiirin' sijasta käytetään asuinmaahan viittaavaa 'kotipaikkaa' (residence). Maksutaseessa matkailun käsitettä sovelletaan laajemmin kuin matkailutilastoissa ja matkailukulutukseen lasketaan kuuluvaksi myös kausityöntekijöiden ja rajatyöntekijöidenkulutus. Samoin mukaan lasketaan opiskeluun ja sairaanhoitoon liittyvä kulutus matkan kestosta riippumatta.

10.2 Palvelujen ulkomaankaupan tuoteseloste

Tilastotietojen relevanssi

Palvelujen ulkomaankaupan (eli PU-) tilasto kuvaa suomalaisten yritysten kansainvälistä palvelujen myyntiä ja ostoa jaoteltuna sekä palvelutyypin että kohdemaan mukaan. Palvelujen ulkomaankauppa sisältyy vaihtotaseeseen, joten PU-tilasto muodostaa osan ulkomaankaupan maksutasetta. PU-tilastoa hyödynnetään myös kansantalouden tilinpidon ulkomaansektoria koskevien tietojen tuottamisessa. Lisäksi PU- tietoa lähetetään EU:n keskustilastovirasto Eurostatille, Euroopan Keskuspankille, IMF:lle ja OECD:lle Suomen tekemien kansainvälisten sopimusten puitteissa.

Tiedot kerätään kaikilta tiedossa olevilta palvelujen ulkomaankauppaa harjoittavilta yrityksiltä kyselytutkimuksen avulla. Tämän kokonaistutkimuksen lisäksi satunnaisotannan avulla kerätään tietoa myös sellaisista yrityksistä, joiden mahdollisista toiminnoista palvelujen ulkomaankaupassa ei ole olemassa etukäteistietoja. Tilastoinnin luokituksena käytetään EBOPS-luokitusta (ks. liite 2), joka on Palvelujen ulkomaankaupan käsikirjassa (Manual on International Trade in Services) esitetty kansainvälinen luokitus. Tilastointi keskittyy lähinnä tyypillisimpiin yritysten välisiin liike-elämän palveluihin, mutta myös henkilöstön kouluttautumiseen ja virkistykseen hankitut ja tarjotut palvelut huomioidaan tilastossa. Lisäksi mukana on eräitä immateriaalioikeuksia kuten rojaltit ja lisenssimaksut. Kauppakumppanimaiden jaottelu, jota PU-tilastossa käytetään, on tehty Tilastokeskuksessa ja siinä on mukana 24 maata (kaikki EU-15-maat sekä Norja, Sveitsi, USA, Kanada, Japani, Intia, Kiina, Venäjä ja Viro) ja tämän lisäksi kategoria ”Muu maailma”.

Tilastointi perustuu tällä hetkellä Suomen Pankin ja Eurostatin maksutasetietojen tuottamista käsittelevään sopimukseen sekä Suomen valtion ja IMF:n väliseen sopimukseen, joka noudattaa IMF:n maksutasekäsikirjan (Balance of Payments Manual 5th ed. 1993, BPM5) suosituksia. EU:ssa on tekeillä tilastointia varten asetus, joka antaa sitovat määräykset tilastoinnin sisällöstä ja tilaston aikatauluista. Asetus astunee voimaan koskien tilastovuotta 2006.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

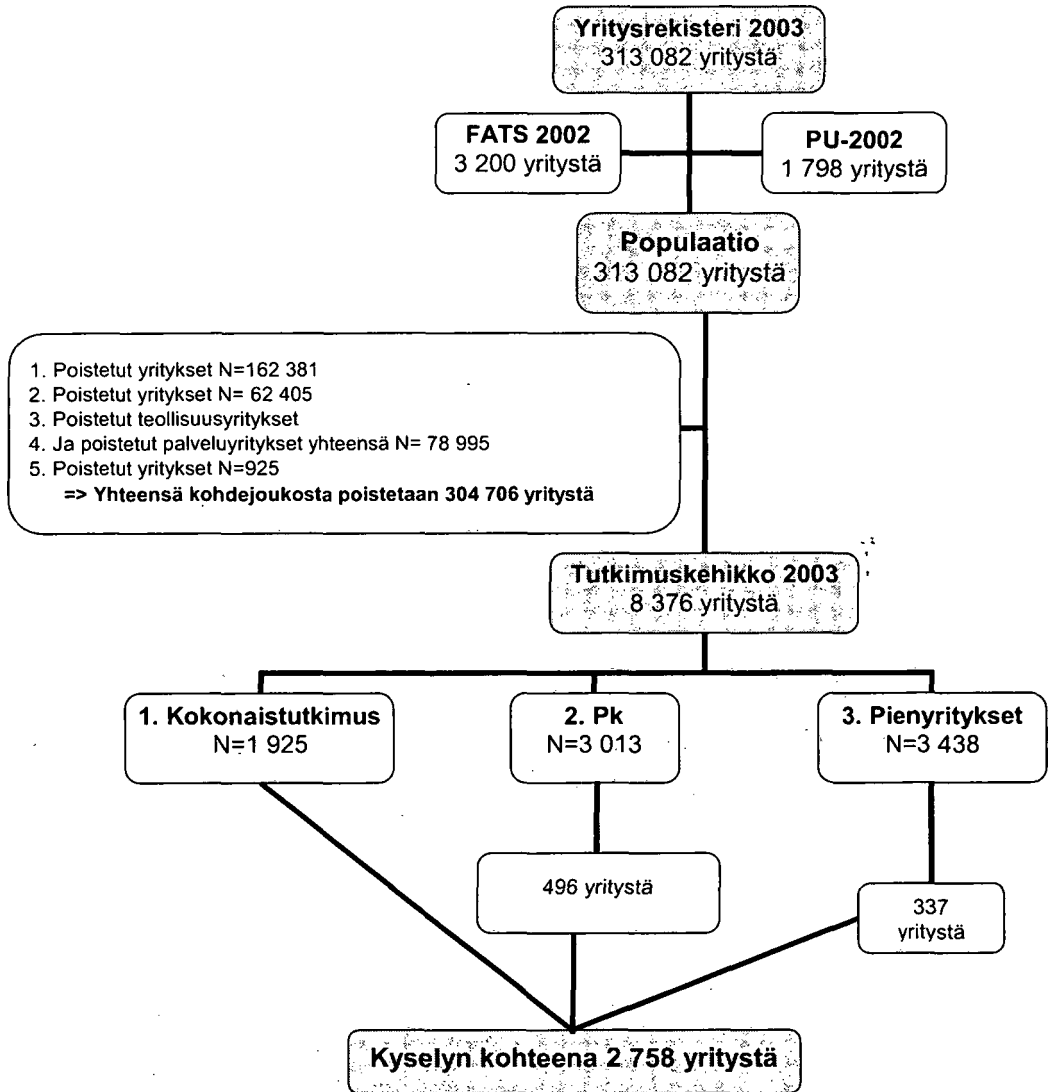
PU-tilaston tilastointiyksikkö on yritys ja tilastoinnin kehikkoperusjoukko muodostuu kaikista Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterissä olevista yrityksistä. Tämän perusjoukon lisäksi on käytetty tietoja niistä yrityksistä, jotka ovat raportoineet harjoitavansa palvelujen ulkomaankauppaa edellisessä vuoden 2002 tiedustelussa tai kuuluvat ulkomaalaisomisteisten yritysten (Foreign Affiliates Statistics eli FATS) vuoden 2002 tilastoon.

Kyselyn kohdejoukon muodostamista varten yrityspopulaatiosta poistettiin:

1. Lakkautetut tai toimintansa keskeyttäneet yritykset. Samalla poistettiin yrityksen juridisen muodon perusteella myös mm. luonnolliset henkilöt ja kuolinpesät.
2. Yritykset, joiden toimialoilla ei todennäköisesti ole palvelujen ulkomaankauppaa ja toimialat, joilta on kahden viime vuoden aikana saatu pelkästään ”ei palvelujen ulkomaankauppaa” -vastauksia (ks. liite 3).
3. Teollisuusyritykset, jotka työllistävät alle 20 henkilöä tai joiden liikevaihto on alle 10 milj. euroa.
4. Palvelutoimialoilta poistettiin yritykset, jotka työllistävät alle 10 henkilöä ja yritykset, joiden liikevaihto on alle 1,5 milj. euroa.
5. Viimeisenä poistettiin yritykset, jotka olivat edellisessä palvelujen ulkomaankaupan tiedustelussa vastanneet, etteivät harjoita palvelujen ulkomaankauppaa.

Tällä tavoin saatiin kyselyn tutkimuskehikoksi 8 376 sellaista yritystä, jotka kokonsa tai toimialansa perusteella todennäköisimmin harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa.

Kuvio 14. Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2003

Tutkimuskehikko jaettiin kolmeen osakehikkoon: 1) kokonaistutkimuksen yritykset, 2) pk-yritykset ja 3) pienet yritykset (joihin lukeutuivat pääasiallisesti alle 20 hengen yritykset). Kokonaistutkimuksen osakehikkoon valittiin yritykset, jotka olivat ilmoittaneet vuonna 2002 käyneensä palvelujen ulkomaankauppaa, työllistivät vähintään sata henkeä tai olivat ulkomaalaisomisteisia tai omistivat ulkomaisia tytäryrityksiä ja työllistivät vähintään 80 henkeä. Kokonaistutkimuksen ryhmään saatiin näitä kriteerejä käyttämällä 1925 yritystä, jotka siis kaikki sisältyivät kyselyyn. Kahdesta jälkimmäisestä osakehikosta otettiin ositetulla satunnaisotannalla lopulliseen otokseen pk-yritysten kehikosta 16,5 prosenttia ja pienten yritysten kehikosta 9,8 prosenttia yrityksistä.

Otos tutkimus (eli osakehikot 2 ja 3) jaettiin ositteisiin yrityksen kaksinumeroitason toimialan ja kokoluokan perusteella. Toimiala 74 eli ”Muu liike-elämää palveleva toiminta”, johon lukeutuvat mm. erilaiset tekniset palvelut ja mainonta, ositettiin tarkemmalla tasolla siten, että kokoluokan lisäksi käytettiin toimialaluokituksen kolmenumerotason. Ositteita saatiin yhteensä 80. Satunnaisotannan toteuttamisessa käytettiin Bankierin allokointia, jonka avulla voitiin huomioida ositteiden sisällä esiintyvä heterogeenisuus. Mikäli jossakin ositteessa esiintyi liikevaihdon tavallista suurempaa hajontaa, siitä otettiin enemmän yrityksiä mukaan lopulliseen otokseen. Teollisuustoimialoilla yrityksiä otettiin mukaan kustakin ositteesta vähintään viisi ja palvelutoimialoilla vähintään kymmenen.

Otokseen sisällytettiin pk-yritysten kehikosta 496 yritystä ja pienten yritysten kehikosta 337 yritystä. Kyselyn otosjoukon kooksi saatiin 2 758 yritystä, joille lähetettiin kyselylomake tammikuussa 2004.

Tietojen tarkistusten jälkeen otosaineistoa koskevat tiedot laajennettiin korotusestimäattorin avulla kattamaan koko tutkimuskehikko. Niille kyselyyn vastaamattomille yrityksille, jotka olivat edellisenä vuonna antaneet PU-tietoja, imputoitiin uudet arvot laskemalla palvelutyypikohtaiset muutokset erien suuruudessa 2002–2003 ja sitten kertomalla edellisvuoden vastaukset näin saadulla kertoimella. Muille otokseen kuuluneille vastaamatta jättäneille yrityksille imputoitiin vienti- ja tuontitieto käyttämällä korotusmuuttujana henkilöstön lukumäärän ja viennin suhdetta kullakin toimialalla.

Tämän jälkeen laskettiin viennin ja tuonnin kokonaisarvot toimialoittain. Estimointiin käytettiin Horwitz-Thompsonin mallia. Saadut kokonaisarvot jaettiin palvelutyypeittäin ja maittain käyttäen suhdemuuttujana kokonaistutkimuksen yritysten vastauksista saatuja suhteosuuksia, joita oli käsitelty siten, että selvästi poikkeavat havainnot eivät päässeet vaikuttamaan jakaumaan liikaa. Itse kokonaistutkimuksen kohdalla käytettiin korotuserrointa yksi. Tuloksena syntyi palvelujen ulkomaankauppaa koskeva kokonaistilasto palvelutyypeittäin ja kohdemaittain.

Tietojen oikeellisuus

Käytetyllä tilastointimenetelmällä saatiin luotettava kuva suomalaisten yritysten palveluja koskevista ulkomaantoiminnoista. Suurimpaan osakehikkoon eli kokonaistutkimuksen kehikkoon sisältyivät kaikki sellaiset suomalaiset yritykset, joilla on ollut palvelujen ulkomaankauppaa tai joista voitiin muiden indikaattorien avulla osoittaa, että niillä erittäin todennäköisesti on ulkomaantoimintaa jossakin mittakaavassa.

Tiedusteluun vastasi 94 prosenttia yrityksistä. Vastausprosentti oli erinomainen, mikä johtui myös kyselyn lakisääteisydestä. Yrityksistä 31 prosenttia ilmoitti, ettei niillä ole palvelujen ulkomaankauppaa. Edellisenä vuonna tällaisten yritysten osuus oli suurempi ja osittain väheneminen johtui otannassa tehdyistä muutoksista, joiden avulla kohdejoukko saatiin rajattua tarkemmin. Kokonaistutkimuksen kehikossa ei-pu- (=ei palvelujen ulkomaankauppaa) vastauksia oli vain 17 prosenttia vastanneista. Kuten oli odotettavissa, palvelujen ulkomaankauppaa harjoittamattomien yritysten määrät kasvoivat selvästi siirryttäessä kokonaistutkimuksesta otostutkimuksen yrityksiin osakehikoissa 2 ja 3, mutta myös niissä oli palvelujen ulkomaankauppaa käyviä yrityksiä enemmän kuin edellisinä vuosina.

**Taulukko 23. Vastaustilat ja ei-PU -vastausten lukumäärät ja osuudet osakehi-
koittain 2000–2003**

2000	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastaus %	Ei-PU / vast %
Kokonaistutkimus	1 549	1437	428	93	30
Pk-yritykset	607	503	339	83	67
Pienet yritykset	401	295	237	74	80
Yhteensä	2 557	2 235	1 004	87	45
2001					
Kokonaistutkimus	1 681	1 599	436	95	27
Pk-yritykset	625	493	372	79	75
Pienet yritykset	412	324	276	79	85
Yhteensä	2 718	2 416	1 084	89	45
2002					
Kokonaistutkimus	1 887	1 805	405	96	22
Pk-yritykset	484	415	290	86	70
Pienet yritykset	325	285	209	88	73
Yhteensä	2 696	2 505	904	93	36
2003					
Kokonaistutkimus	1 925	1 876	327	97	17
Pk-yritykset	496	425	249	86	59
Pienet yritykset	337	295	204	88	69
Yhteensä	2 758	2 596	780	94	30

ei-PU = ei palvelujen ulkomaankauppaa

Kokonaistutkimuksen aineisto kattoi viennissä noin 86 prosenttia lopullisista palvelujen kokonaisvientitiedoista. Imputoitujen tietojen osuus oli alle yhden prosentin ja korotusten osuus 14 prosenttia. Tuonnissa kokonaistutkimus kattoi noin 93 prosenttia palvelujen kokonaistuonnista. Imputoitujen tietojen osuus oli alle yhden prosentin myös tuontitilastossa ja korotettujen tietojen osuus noin seitsemän prosenttia palvelujen kokonaistuonnista. Taulukoissa 24 ja 25 esitetään otostutkimuksen yritysten raportoimat arvot, imputoidut luvut ja laskennalliset korotukset siten, että kahden otostutkimuksen vastaukset ja korotukset on laskettu yhteen.

Imputointien merkitys kokonaisuuden kannalta oli vähäisempi kuin edellisinä vuosina, koska erityisesti suurten yritysten tietoja jouduttiin imputoimaan vähemmän. Otoksen tarkempi kohdentaminen näkyi parantuneena vastausprosenttina otosaineistossa ja myös siinä, että sekä vientiä että tuontia raportoitiin otostutkimuksessa enemmän kuin edellisinä vuosina. Estimointien osuuksiin vaikutti se, että erotuksena edellisvuosiin otostutkimukseen kuuluvat yritykset raportoivat vuonna 2003 enemmän vientiä kuin tuontia.

Taulukko 24. Vienti osakehikoittain 2000–2003, miljoonaa euroa

Vienti	Kokonais- tutkimus	Imputoi- dut	Otostut- kimus	Yhteensä
2000 Vastaukset	2 474		78	
Laskennalliset tulokset	2 474	47	720	3 241
% -osuus loppusummasta	76,3	1,5	22,2	100,0
2001 Vastaukset	2 380		39	
Laskennalliset tulokset	2 380	75	561	3 016
% -osuus loppusummasta	78,9	2,5	18,6	100,0
2002 Vastaukset	2 876		41	
Laskennalliset tulokset	2 876	26	453	3 355
% -osuus loppusummasta	85,7	0,8	13,5	100,0
2003 Vastaukset	2 828		147	
Laskennalliset tulokset	2 828	7	468	3 303
% -osuus loppusummasta	85,6	0,2	14,2	100,0

Taulukko 25. Tuonti osakehikoittain 2000–2003, miljoonaa euroa

	Kokonais- tutkimus	Imputoi- dut	Otostut- kimus	Yhteensä
2000 Vastaukset	3 664		46	
Laskennalliset tulokset	3 664	14	369	4 047
% -osuus loppusummasta	90,6	2,0	7,7	100,0
2001 Vastaukset	3 392		44	
Laskennalliset tulokset	3 392	76	288	3 756
% -osuus loppusummasta	90,3	2,0	7,7	100,0
2002 Vastaukset	3 043		85	
Laskennalliset tulokset	3 043	25	558	3 626
% -osuus loppusummasta	83,9	0,7	15,4	100,0
2003 Vastaukset	3 559		99	
Laskennalliset tulokset	3 559	11	253	3 823
% -osuus loppusummasta	93,1	0,3	6,6	100,0

Kyselytutkimuksiin sisältyy aina mahdollisia virhelähteitä, joista tärkeimmät liittyvät vastaukseen sekä yli- ja alipeittoon. PU -kyselyn kohdalla vastausprosentti oli niin hyvä, että vastauskadon vaikutukset jäivät väistämättä pieniksi. Kyselytutkimuksen peitolla tarkoitetaan tutkimuskehikon oikeellisuutta suhteessa niiden yritysten joukkoon, jotka kyselyn avulla halutaan tavoittaa, eli PU -kyselyn tapauksessa niiden yritysten joukkoa, jotka harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa. Alipeitto on tällöin tutkimuskehikon osoittautuminen liian pieneksi ja ylipeitto vastaavasti sitä, että tutkimuskehikoon kuuluu yksiköitä, jotka eivät kuulu tutkimuksessa tavoiteltavien piiriin. Näitä alija ylipeittoja voi tapahtua esimerkiksi erilaisten rekistereiden päivityksessä tapahtuvien viiveiden seurauksena, joita voi esiintyä esimerkiksi yritystoiminnan lopettamisen tai aloittamisen ja yritysjärjestelyjen rekisteröimisen yhteydessä. PU -kyselyn kohdalla alija ylipeitto eivät aiheuttaneet merkittäviä ongelmia, koska valtaosa kyselyyn vastanneista yrityksistä ilmoitti harjoittavansa palvelujen ulkomaankauppaa, mutta mukana oli myös riittävä määrä ei-PU -vastauksia.

PU -kyselyssä tärkeä mahdollinen virhelähde on kyselylomake, jota koskevat ongelmat liittyvät siinä käytettyihin määritelmiin ja kohdemaiden yksilöimiseen, koska nämä eivät

välttämättä ole yhteneviä yritysten yleisesti käyttämän kirjanpitoavan kanssa. Tämä aiheuttaa vastaajille ylimääräistä työtä ja lisää virheellisesti kirjattujen vastausten mahdollisuutta.

Kyselyn toteuttamiskriteerejä ja vastausten laatua arvioitaessa voidaan kokonaisuudessaan todeta, että kyselyn tuloksia voidaan pitää erittäin todenmukaisina. Mahdollisten virhelähteiden vaikutusta arvioidaan kyselyä kehitettäessä, vaikkakaan merkittäviä luotettavuusparannuksia ei ole enää saavutettavissa.

Tietojen julkistaminen ja käyttäjäkunta

Ennakkotiedot palvelujen ulkomaankaupasta vuodelta 2003 toimitettiin Suomen Pankin maksutasetilastointiin ja Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon kesäkuussa 2004. Lopulliset tiedot tuotettiin syyskuussa 2004. Revisioiden merkitys oli hyvin pieni ja ne johtuivat ennakkotietojen tuottamisen jälkeen saapuneista vastauksista sekä näiden aiheuttamista muutoksista imputoiduissa arvoissa.

PU-tilasto on hyvä apuväline julkisen ja yksityisen sektorin päättäjille, suunnittelijoille, tutkijoille ja tiedotusvälineille, kun halutaan ymmärtää yritystoiminnan globalisoitumista ja seurata sen etenemistä. Eri maiden viranomaiset käyttävät tilastoja multi- ja bilateraalisten kauppaneuvottelujen pohjana ja lisäksi tilastot auttavat kansantalouden kehityksen seurannassa sekä kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen toimintapolitiikan valmistelussa ja seurannassa. Tilastot helpottavat talous- ja kauppapoliittista valvontaa ja yksityinen sektori hyödyntää tilastoa markkinatutkimuksien ja strategioiden laadinnassa ja kehittämisessä. Ensisijaisesti tilastot ovat kansantalouden tilinpidon ja taloudellisen tutkimuksen olennainen tietolähde.

10.3 Ulkomaalaisomisteisten yritysten tilaston tuoteseloste

Tilastokeskus on vuodesta 1994 lähtien kartoittanut ulkomaalaisomistusta Suomessa toimivissa yrityksissä. Tehtävä liittyy Euroopan Unionin tilastoviranomaisen Eurostatin käynnistämään pilottihankkeeseen, jonka tarkoituksena on luoda EU-maihin harmonisoitu tilastointikäytäntö koskien ulkomaisten yritysten toimintaa (FATS, Foreign Affiliates Trade Statistics).

Asetus ulkomaalaisomisteisia yrityksiä koskevasta tilastoinnista on vasta tekeillä. FATS-tietoja on kerätty EU:ssa sekä yritysten rakennetilastoasetuksen (SBS, Structural Business Statistics) että maksutasetilastoinnin (BoP, Balance of Payments) pohjalta. EU-tason aggregaattien laskeminen on ollut kuitenkin vaikeaa, koska tietojenkeruussa on ollut eroja jäsenmaiden välillä.

Tiedot ulkomaisesta omistuksesta pohjautuvat Suomen Pankin vuosittain keräämiin tietoihin Suomen yrityksiin tehdyistä suorista sijoituksista. Suoraan ulkomailta omistettujen yritysten mahdolliset tytäryritykset etsitään Tilastokeskuksen konsernirekisteriä ja eräitä muita lähteitä hyväksikäyttäen. Näin myös epäsuorat omistukset saadaan mukaan tilastointiin. Yrityskauppojen seurannalla täydennetään Suomen Pankin tietoja.

Yritysten toimintaa kuvaavat indikaattorit tuotetaan Tilastokeskuksen yritysten rakennetilastotietokannasta, joka toimii myös tilastoinnin kehikkona. Rakennetilastotiedot saadaan ensisijaisesti verohallinnon elinkeinoverotusaineistosta. Lisäksi hyödynnetään Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteriä. Suurten yritysten tietoja täydennetään suoralle tiedonkeruulla.

Yritysten rakennetilasto kuvaa Suomessa toimivia itsenäisiä liikeyrityksiä, jotka ovat olleet aktiivisia kyseisen vuoden aikana ja jotka ovat tilinpäätösvelvollisia Suomeen. Rakennetilasto sisältää yritysten tilinpäätöstiedot sekä eräitä taustatietoja, kuten yritysten toimialaluokan. Pääsääntöisesti tilastointiin sisältyy ulkomaisten yritysten Suomessa toimivat sivuliikkeet.

Taulukossa 26 esitetään sekä ulkomaalaisomisteisten yritysten perusjoukon että Tilastokeskuksen yritysrekisterin yritysjoukon jakaantuminen päätoimialatasolla.

Taulukko 26. Ulkomaalaisomisteisten yritysten (FATS) lukumäärä toimialoittain ja osuus toimialan yrityksistä (YTR) vuonna 2000

Toimiala	Yritysten lukumäärä			Henkilöstö		
	YTR	FATS	%	YTR	FATS	%
Mineraalien kaivu	1 154	9	0,8	3 512	499	14,2
Teollisuus	25 687	386	1,5	423 491	68 048	16,1
Sähkö-,kaasu- ja vesihuolto	838	24	2,9	12 871	697	5,4
Rakentaminen	28 758	63	0,2	116 926	10 392	8,9
Tukku- ja vähittäiskauppa	48 114	828	1,7	230 463	32 586	14,1
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	10 054	16	0,2	49 084	4 370	8,9
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	23 297	120	0,5	152 246	9 545	6,3
Rahoitustoiminta	3 053	71	2,3	43 774	11 879	27,1
Liike-elämän palvelut	42 622	383	0,9	174 110	23 495	13,5
Muut	39 240	36	0,1	94 940	1 402	1,5
Yhteensä	222 817	1 936	0,9	1 301 418	162 913	12,5

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto sekä yritys- ja toimipaikkarekisteri (YTR)

Omistajamaata määritettäessä on pyritty selvittämään ns. perimmäinen omistajataho eli yrityksen omistusketjun alkulähde. Jos esimerkiksi Suomessa toimiva yritys on ruotsalaisen yrityksen omistuksessa, mutta tämä puolestaan kuuluu yhdysvaltalaiseen konserniin, niin omistajamaa on silloin Yhdysvallat. Perimmäisen omistajatahon käyttäminen on perusteltua, jotta ulkomainen omistus saadaan kohdennettua oikein. Tilastoinnista rajautuvat pois ne tapaukset, joissa suomalainen tahon omistaa toisen suomalaisen yrityksen ulkomaille rekisteröidyn yrityksen kautta.

Ulkomaalaisomisteisiksi tilastoituvat yritykset, joiden omistuksesta tai äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti ulkomaisen tahon hallussa¹. Tämän omistuksen on oltava luonteeltaan suora sijoitus, joka tehdään taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi omistusyrittäykseen. Näiden yritysten päättävältä on täten jonkin tai joidenkin ulkomaisten tahojen hallussa ja nämä tahot myös pyrkivät käyttämään tätä valtaa².

Edellä kuvatun määritelmän mukaan ulkomaalaisomisteisiksi eivät tilastoidu yritykset, joiden osakekannasta enemmistö on ulkomaisten tahojen omistuksessa, mutta joissa ulkomainen omistus on hajautunut suurelle ja heterogeeniselle joukolle kansainvälisiä portfoliosijoittajia.

Portfoliosijoittajat eivät kykene eivätkä edes pyri vaikuttamaan itse yrityksen toimintaan, vaan odottavat sijoituksilleen arvonnousua ja osinkoa. Käytännössä ulkomaalaisomisteisella yrityksellä on harvoin enemmän kuin yksi ulkomainen kontrolloiva omistaja.

Ulkomaalaisomisteisista yrityksistä on tietoja myös yritys- ja toimipaikkarekisterissä ja siihen pohjautuvassa vuosittain ilmestyvässä painojulkaisussa nimeltään Suomen Yritykset. Julkaisussa ulkomaalaisomisteisia yrityksiä koskevissa tiedoissa on eroja, koska yritys- ja toimipaikkarekisterin tiedot julkaistaan aikaisemmin kuin FATS -tilasto, jossa tietojen keruu voi siis jatkua pitempään kuin rekisterissä. Rekisterin lukumäärätieto on suurempi kuin FATSin, koska mukana on sellaisia sivuliikkeitä, joilla ei ole liikevaihtoa eikä henkilöstömäärää rakennetilastoaineistossa. Henkilöstömäärän ja liikevaihdon suhteen erot eri lähteissä ovat hyvin pieniä ja johtuvat pääosin edellä selitetystä ajoituksesta.

¹ Määräysvalta voi olla jakautunut myös useammalle osapuolelle, jos nämä toimivat konsortiona tai tiiviissä yhteistyössä.

² Ratkaisevaa on se, että yrityksiä kontrolloidaan ulkomailta käsin.

10.4 Product description of statistics on travel services

Collection of travel account data revised in 1999

The Finnish travel account, describing the expenditure and receipts of international tourism, has customarily been compiled from data supplied by banks on their foreign payments, covering currency exchange and other foreign transactions related to tourism. The method of compiling travel account statistics was revised in Finland in 1999 when the use of data supplied by banks on their foreign transactions was abandoned and compilation of the account was started from data on tourism consumption obtained with travel surveys. In this connection the compilation of travel account statistics was transferred from the Bank of Finland to Statistics Finland along with the production of statistics on international trade in services.

The main source of data for calculating travel account receipts is the Border Interview Survey conducted among foreigners visiting Finland. For calculations of travel account expenditure the primary data source is the Finnish Travel Survey conducted among the resident population. The data obtained with these surveys are corrected and supplemented with other statistics describing the volume of tourism, because the surveys do not capture the consumption of all the tourist groups that should be covered by the travel account, such as seasonal employees, cross-border commuters, persons studying abroad or those receiving health care. In addition, the Finnish Travel Survey does not extend to trips abroad by persons aged under 15 or over 74, and trips to the Autonomous Territory of the Åland Islands by foreign tourists are not covered by the Border Interview Survey. (Methodological descriptions of these travel surveys are presented in the publications *Border Interview Survey 2003*, Finnish Tourism Board, A: 136 2004, and *Finnish Travel Survey 2003*, Statistics Finland, 2004)

Tourism in the balance of payments

The services typically associated with tourism are hotel and restaurant activities, transport activities and cultural and entertainment activities. Tourists also make use of retail trade services when making purchases. In the balance of payments all expenses arising from a trip, including payments made before or after it, are included in tourism consumption. An exception to this are trips between countries, which in balance of payments are classified as “transport services”. Acquisitions of real estate and purchases or sales associated with business activity, e.g. resale or intermediate consumption, are not counted as tourism consumption.

According to the recommendations of the International Monetary Fund (IMF, BPM5), travel account statistics extend to all visitor groups, i.e. leisure visitors as well as business and conference visitors. Likewise, the balance sheet covers the consumption of both overnighting and same-day visitors. The consumption is divided by purpose of trip as follows:

- 1) Business travel,
consumption of seasonal employees and cross-border commuters,
consumption of other business travellers
- 2) Personal travel,
health care,
education,
other personal travel.

Concepts and definitions

Finnish tourism statistics are based on the legislation of the European Union, and the concepts, definitions and classifications applied in them are derived from internationally approved standards of the World Tourism Organization, WTO.

The WTO defines as tourism "...activities of persons travelling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes.."

Correspondingly, a visitor is "...any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for less than 12 months and whose main purpose of visit is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited." The purpose of the delimitation set at the receipt of remuneration is to exclude from tourism seasonal employees working temporarily outside their own country or at another locality in their own country. It does not refer to travel cost reimbursements, daily allowance payments or other small, one-off compensations, such as lecturing or similar fees.

The concept of "usual environment" is of central importance in the definition of tourism, and its application in practice is often difficult, sometimes even impossible. Usual environment refers to the immediate living environment which is adjacent to the person's place of residence and where his or her place of work or study, as well as other places connected with his or her routine everyday life are located.

Despite their terminological differences, the terms "travel" and "traveller" used in travel accounting are congruent with the above and the term "place of residence", indicating country of residence, is used in place of "usual environment". The concept of tourism is applied more broadly in travel accounting than in tourism statistics, and travel accounting also extends to the consumption of seasonal employees and cross-border commuters. Similarly, consumption connected with travel relating to studying or health care is included irrespective of the duration of the trip.

10.5 Product description of statistics on international trade in services in 2003

Relevance of statistical data

Statistics on international trade in services describe Finnish enterprises' international sales and purchases of services divided both by service type and target country. Statistics on international trade in services are included in balance of payments in international trade because the data on international trade in services are part of the current account. Statistics on international trade in services are also utilised in the production of data on the foreign sector in national accounts. These data are additionally transmitted to Eurostat, the European Central Bank (ECB), the International Monetary Fund (IMF) and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) within the framework of Finland's international agreements.

The data are collected by means of an inquiry from all enterprises known to practise international trade activity in services. In addition to this total survey, random sampling is used to collect data on such enterprises for which there is no advance information available about their possible activities in this field. The classification used in compilation of statistics is the Extended Balance of Payments Services (EBOPS) classification (see Annex 2), which is an international classification presented in the Manual on International Trade in Services. The statistics mainly focus on services of the business-to-business type, but also take into account services obtained or offered for personnel training and recreation purposes. Included are also certain immaterial rights, such as royalties and licence fees. The division of trade partners used in the statistics on international trade in services was produced at Statistics Finland and it consists of 24 countries (all EU-15 countries and Norway, Switzerland, USA, Canada, Japan, India, China, Russia and Estonia) and the category "Rest of the world".

The present production of statistics is based on an agreement between the Bank of Finland and Eurostat concerning the production of balance of payments data and on the agreement between the Finnish State and the IMF, which follows the recommendations of the IMF's Balance of Payments Manual (5th ed. 1993, BPM5). There is in the making an EU regulation that gives binding stipulations concerning the contents of these statistics and their scheduling. The Regulation will most likely enter into force concerning the statistical year 2006.

Methodological description of the statistical survey

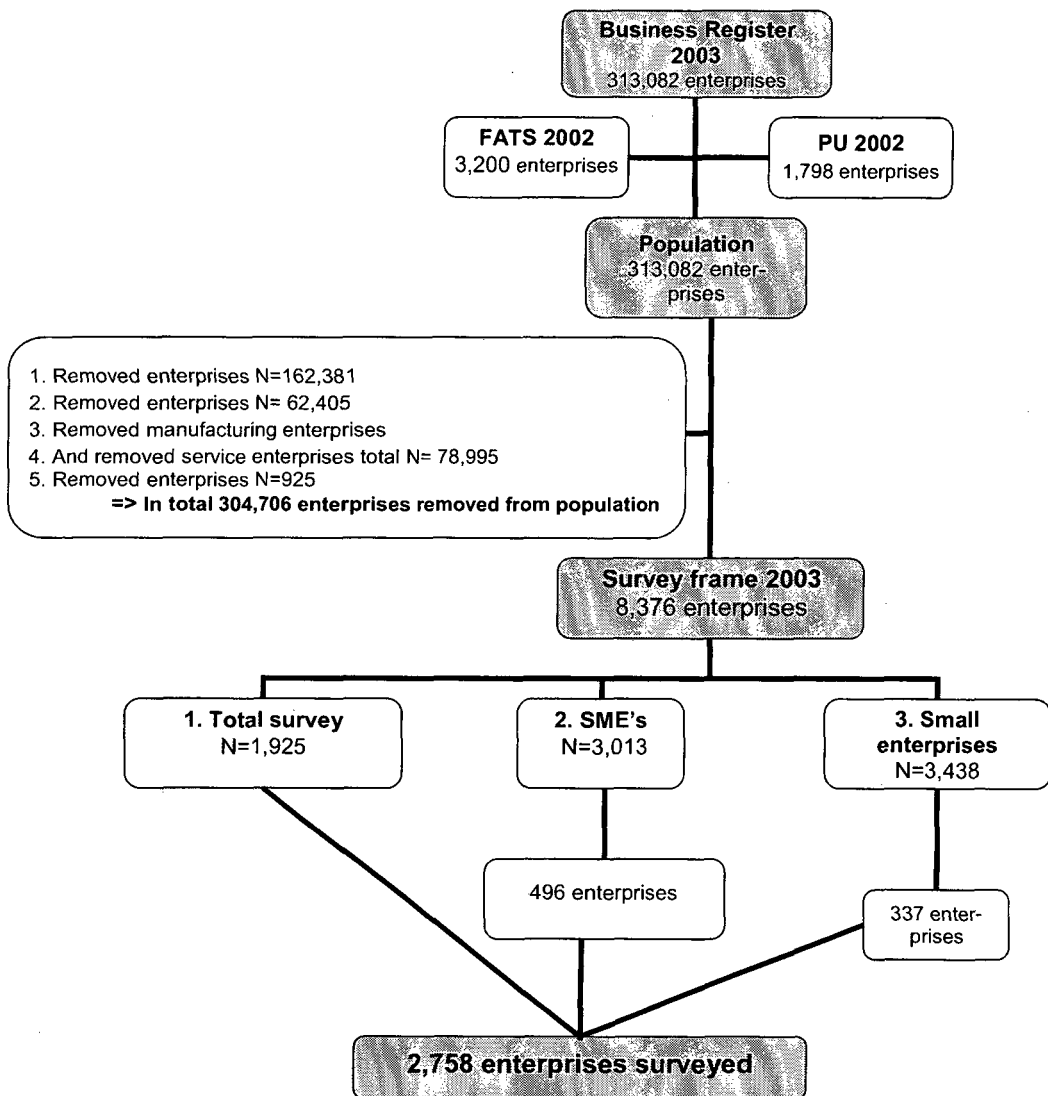
The statistical unit in statistics on international trade in services is an enterprise and the frame population comprises all enterprises in Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments. Apart from data on the population, information is used on enterprises that in the previous inquiry of 2002 reported international trade activities in services and/or are included in the Foreign Affiliates Statistics (FATS) for 2002.

To form the target population of the inquiry, the following were removed from the enterprise population:

1. Closed or inactive enterprises. At the same time, e.g. natural persons and death estates were removed on the basis of the enterprise's legal form.
2. Enterprises operating in industries unlikely to practise international trade in services and industries which had reported exclusively "No foreign trade in services" in the inquiries of the two previous years. (see Annex 3)
3. Manufacturing enterprises employing fewer than 20 persons or with a turnover of under EUR 10 million.
4. Enterprises employing fewer than 10 persons and enterprises with a turnover of under EUR 1.5 million were removed from service industries.
5. Enterprises having reported in the previous inquiry on international trade in services that they do not conduct international trade in services.

Thus the obtained size of the survey frame was 8,376 enterprise which, on the basis of their size and/or industry, could be assumed to practise international trade in services.

Figure 15. Definition of the sampling frame and sample in 2003

The survey frame was divided into three sub-frames: 1) total survey enterprises, 2) small and medium-sized enterprises (SME's), and 3) small enterprises (primarily enterprises employing fewer than 20 persons). The sub-frame of the total survey included enterprises that had reported international trade in services in 2002, employed at least 100 persons or were in foreign ownership or owned foreign subsidiaries and employed at least 80 persons. Using these criteria, the group of total survey consisted of 1,925 enterprises, all of which were thus included in the inquiry. From the latter two sub-frames, stratified sampling was used to draw 16.5 per cent of the SME frame and 9.8 per cent of the small enterprise frame into the final sample.

The sample survey (i.e. sub-frames 2 and 3) was divided into strata on the basis of 2-digit level industry and size category of the enterprise. Industry 74, or "Other business activities", comprising among others, diverse technical services and advertising, was divided into more detailed strata using the 3-digit level of the industrial classification in addition to the enterprise size category. The number of strata thus derived was 80. Random sampling was made by Bankier's allocation, by which heterogeneity inside strata can be taken into account. If some stratum contained larger deviation of turnover than usual, more enterprises were taken from it into the final sample. At least five manufacturing enterprises and ten service enterprises were included from each stratum.

The sample included 496 enterprises from the SME frame and 337 enterprises from the small enterprise frame. The size of the inquiry sub-group comprised 2,758 enterprises to which a questionnaire was sent in January 2004.

After checking the data, the data concerning the sample material were inflated by means of the inflation estimator to cover the whole survey frame. For the non-respondent enterprises that had provided information on international trade in services in the previous year, new values were imputed by calculating service type-specific changes in the size of items from 2002 to 2003 and then by multiplying the previous year's responses by the rate obtained. For the other non-respondent enterprises in the sample export and import data were imputed using the relation of personnel number and exports in each industry as the inflation variable.

After this, total values of exports and imports were calculated by industry. The Horvitz-Thompson model was used in the estimation. The total values derived were divided by service type and country using as the ratio variable the ratios derived from the responses of the total survey enterprises, which had been processed so as to eliminate excessive effects on the distribution by clearly deviating observations. The inflation ratio used for the actual total survey was one. This resulted in total statistics concerning international trade in services by service type and target country.

Correctness of the data

The used statistical method provides a reliable picture of Finnish enterprises' foreign activities in services. The largest sub-frame, i.e. the total survey frame, includes all Finnish enterprises that have had international trade in services or for which it can be shown by other indicators that they are very likely to have foreign activities of some scale.

In all, 94 per cent of the enterprises responded to the survey. The response rate is excellent, partly due to the statutory nature of the survey. Of the enterprises, 31 per cent reported that they did not have international trade in services. In the previous year, the proportion of such enterprises was larger and the decrease is partly due to the small changes made to the sampling with which the target population could be defined more accurately. In the total survey frame, only 17 per cent of the respondents reported that they had no international trade in services. As expected, the numbers of enterprises not practising international trade in services grew when moving from the total survey to the sample survey in sub-frames 2 and 3, but in them, too, the numbers of enterprises practising foreign trade in services went up from the previous year.

Table 27. Response rates and numbers and proportions of 'no' responses by sub-stratum in 2000–2003

2000	Enterprises	Respondents	NO¹	Response %	No / resp. %
Total survey	1,549	1,437	428	93	30
SME's	607	503	339	83	67
Small enterprises	401	295	237	74	80
Total	2,557	2,235	1,004	87	45
2001					
Total survey	1,681	1,599	436	95	27
SME's	625	493	372	79	75
Small enterprises	412	324	276	79	85
Total	2,718	2,416	1,084	89	45
2002					
Total survey	1,887	1,805	405	96	22
SME's	484	415	290	86	70
Small enterprises	325	285	209	88	73
Total	2,696	2,505	904	93	36
2003					
Total survey	1,925	1,876	327	97	17
SME's	496	425	249	86	59
Small enterprises	337	295	204	88	69
Total	2,758	2,596	780	94	30

¹ NO =no international trade in services

The data of the total survey cover for exports around 86 per cent of the total export data of services. Imputed data make up under one per cent and inflated data 14 per cent. For imports the total survey comprises around 93 per cent of the total imports of services. In the import statistics imputed data constitute under one per cent and inflated data seven per cent of the total imports of services. Tables 28 and 29 present the values reported by the sample survey, imputed values and computational final values. Both the values of responses and computational final values encompass samples of small enterprises and SME's. The total survey has been given a raising factor of 1.

Table 28. Values of export by sub-frame in 2000–2003, EUR million

Export	Total survey	Imputed	Sample survey	Final values
2000 Responses	2 474		78	
Computations	2 474	47	720	3 241
% of final values	76,3	1,5	22,2	100,0
2001 Responses	2 380		39	
Computations	2 380	75	561	3 016
% of final values	78,9	2,5	18,6	100,0
2002 Responses	2 876		41	
Computations	2 876	26	453	3 355
% of final values	85,7	0,8	13,5	100,0
2003 Responses	2 828		147	
Computations	2 828	7	468	3 303
% of final values	85,6	0,2	14,2	100,0

Table 29. Values of import by sub-frame in 2000–2003, EUR million

Import	Total survey	Imputed	Sample survey	Final values
2000 Responses	3 664		46	
Computations	3 664	14	369	4 047
% of final values	90,6	2,0	7,7	100,0
2001 Responses	3 392		44	
Computations	3 392	76	288	3 756
% of final values	90,3	2,0	7,7	100,0
2002 Responses	3 043		85	
Computations	3 043	25	558	3 626
% of final values	83,9	0,7	15,4	100,0
2003 Responses	3 559		99	
Computations	3 559	11	253	3 823
% of final values	93,1	0,3	6,6	100,0

Inquiry surveys always involve possible sources of errors, which are mainly related to non-response, and over and under-coverage. For the inquiry on international trade in services the response rate is so good that the impacts of non-response are inevitably small. The coverage of the inquiry survey refers to the correctness of the survey frame in relation to the groups of enterprises the inquiry intends to cover, in this case the group of enterprises engaged in international trade in services. Under-coverage thus means that the survey frame is considered too small and over-coverage that the survey frame includes units not belonging to those to be covered in the survey. Under-coverage and over-coverage can be caused by delays in the updating of various registers, for example in connection with company start-ups, closures or reorganisations. For the present survey under-coverage and over-coverage have not produced any significant problems because the majority of the respondent enterprises practise international trade in services, although there is also a substantial number of 'no' responses.

In the inquiry on international trade in services a possible major source of errors is the questionnaire where the problems have to do with the definitions used and the identification of target countries, which are not necessarily analogous with the bookkeeping method generally used by enterprises. This produces additional work for respondents and raises the possibility for erroneously recorded responses.

In general, it can be said when evaluating the implementation criteria of the inquiry and the quality of responses that the results of the survey can be considered very accurate. The effect of possible sources of errors is taken into consideration when developing the inquiry, although it is no longer possible to achieve any significant reliability improvements.

Publication of the data and users

Preliminary data on international trade in services in 2003 were submitted to the Bank of Finland's balance of payment statistics and to Statistics Finland's national accounts in June 2004. The final data were produced in September 2004. The revisions have very little significance and they were occasioned by the responses received after the production of preliminary data and by the changes they caused in the imputed values.

The statistics on international trade in services are a good tool for public and private sector decision-makers, planners, researchers and the media for understanding the globalisation of entrepreneurial activity and its progress. Authorities from different countries use the statistics as a basis for multilateral and bilateral trade negotiations and the statistics also help to follow the development of national accounts and to prepare and monitor the operating policies of national and international organisations. The statistics assist in economic and commercial policy supervision and the private sector utilises statistics for preparing and developing market research and strategies. First and foremost, these statistics are an essential data source for national accounts and economic research.

10.6 Product description of statistics on foreign-owned enterprises

Statistics Finland has surveyed foreign ownership in enterprises operating in Finland from 1994 onwards. This task is connected to a pilot project initiated by Eurostat, the Statistical Office of the European Communities, which aims to create harmonised statistical practices on foreign ownership in the EU Member States (FATS, Foreign Affiliates Trade Statistics).

At the moment, a regulation concerning statistics on foreign-owned enterprises is only being prepared. FATS data have been collected in the EU on the basis of both the Regulation on Structural Business Statistics (SBS) and statistics on balance of payments (BoP). However, calculation of EU level aggregates has been difficult owing to data collection differences between the Member States.

Information on enterprises directly owned from abroad is based on data collected by the Bank of Finland on foreign direct investments made in Finnish enterprises. Their subsidiaries were searched from Statistics Finland's enterprise group register and by using some other sources. In this way cases of indirect ownership were also entered in the statistics. The Bank of Finland data were supplemented by following corporate acquisitions.

The indicators describing the operation of enterprises are produced from Statistics Finland's Structural Business Statistics database, which is also the frame for the statistics production. The data for the Structural Business Statistics are primarily obtained from the Tax Administration's business taxation files and from Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments. The data on large enterprises are supplemented with those obtained with a direct collection.

The Structural Business Statistics describe independent business enterprises operating in Finland which were in operation during the year in question and which are liable to submit financial statements in Finland. The Structural Business Statistics contain the financial statements data of enterprises and certain background information, such as the industry category of the enterprises. The statistics mainly cover branch offices of foreign enterprises operating in Finland.

Table 30 presents the distribution of the foreign-owned enterprise population and the enterprise population of Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments at the principal industry level.

Table 30. Number of foreign-owned enterprises by industry (FATS) and their proportion of the respective industry (BR) in 2000

	Number of enterprises		%	Number of personnel		%
	BR	FATS		BR	FATS	
Mining and quarrying	1 154	9	0,8	3 512	499	14,2
Manufacturing	25 687	386	1,5	423 491	68 048	16,1
Electricity, gas and water supply	838	24	2,9	12 871	697	5,4
Construction	28 758	63	0,2	116 926	10 392	8,9
Wholesale and retail trade	48 114	828	1,7	230 463	32 586	14,1
Hotels and restaurants	10 054	16	0,2	49 084	4 370	8,9
Transport, storage and communication	23 297	120	0,5	152 246	9 545	6,3
Finance	3 053	71	2,3	43 774	11 879	27,1
Real estate, renting and business activities	42 622	383	0,9	174 110	23 495	13,5
Others	39 240	36	0,1	94 940	1 402	1,5
Total	222 817	1 936	0,9	1 301 418	162 913	12,5

Sources: *Statistics Finland, Structural Business Statistics and Register of Enterprises and Establishments*

When the owner country was being determined, every attempt was made to find out the ultimate beneficial owner, i.e. the original source for the chain of owners of the enterprise. If an enterprise operating in Finland is owned by a Swedish enterprise which, in turn, belongs to a U.S. group, the country of origin is then the United States. The ultimate beneficial owner concept is used so as to allocate foreign ownership correctly. In addition, those cases are excluded from the statistics where a Finnish owner owns another Finnish enterprise through an enterprise registered abroad.

Foreign-owned enterprises in the statistics are those where over 50 per cent of the ownership or voting rights is directly or indirectly in the control of a foreign owner¹. The nature of this ownership must be a direct investment made to create an economic relationship and to acquire control for the owner enterprise. The decision-making power of these enterprises thus lies with one or several foreign parties that also aim to use this power².

According to the definition above, the statistics do not classify as foreign-owned those enterprises in which foreigners own the majority of the capital stock, but the foreign ownership is dispersed among a large and heterogeneous group of international portfolio investors.

Portfolio investors cannot and do not even plan to influence the operation of the actual enterprise but expect an increase in value and dividends for their investments. In practice, a foreign-owned enterprise seldom has more than one foreign controlling owner.

¹ The control may also be divided between several parties if they operate as a consortium or in close co-operation.

² Here it is decisive that the enterprises are controlled from abroad.

Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments and the annual publication Corporate Enterprises and Personal Businesses in Finland, which is based on, it also contain information about foreign-owned enterprises. In the publication the data on foreign-owned enterprises do not fully match those in the FATS statistics, because they are published earlier and the collection of the data for the FATS statistics may continue longer than the data collection for the Register of Enterprises and Establishments. The number of these enterprises is higher in the Register than in the FATS, because the Register contains such branch offices for which no turnover figures or personnel numbers are recorded in the Structural Business Statistics. The deviations in personnel numbers and turnover figures are negligible between the different sources and are mainly caused by the above-described timing differences.

Liite 1: Sanasto

BKT	Bruttokansantuote.
BOP	Balance of Payments. Maksutase.
BPM	Balance of Payments Manual. Maksutasekäsikirja.
CIF	Cost, Insurance and Freight. Kulut, vakuutus ja rahti maksettuina. (Toimituslauseke)
EBOPS	Extended Balance of Payments Services Classification. Laajennettu maksutaseeseen sisältyvien palvelujen luokitus.
Eurostat	Statistical Office of the European Communities. Euroopan yhteisöjen tilastovirasto.
FDI	Foreign Direct Investment. Suorat ulkomaiset sijoitukset.
FOB	Free On Board. Vapaasti aluksessa. (Toimituslauseke)
FATS	Foreign Affiliates Trade Statistics. Ulkomaalaisomisteisten yritysten kaupan käyntiä koskeva tilastoaineisto.
inward-FATS	Ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminta Suomessa.
outward-FATS	Suomalaisten yritysten tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminta ulkomailla.
GATS	General Agreement on Trade in Services. Palvelukaupan yleissopimus.
GATT	General Agreement on Trade and Tariffs. Yleinen kauppaja- ja tullisopimus.
IMF	International Monetary Fund. Kansainvälinen valuuttarahasto.
ITS	International Trade in Services. Kansainvälinen palveluilla käytävä kauppa.
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development. Taloudellisen kehitys- ja yhteistyön järjestö.
PU	Palvelujen ulkomaankauppa. (Tilastokeskuksessa käytössä oleva lyhenne).
SNA	System of National Accounts. Kansantalouden tilinpidon järjestelmä.
WTO	World Trade Organization. Maailman kauppajärjestö.
WTO	World Tourism Organization. Maailman matkailujärjestö.

Liite 2: EBOPS -luokitus

EBOPS= Extended Balance of Payments Services

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
1	205	1	Kuljetus
2	206	2	Merikuljetus
3	207	3	Matkustajat
4	208	3	Rahti
5	209	3	Muut
6	210	2	Lentokuljetus
7	211	3	Matkustajat
8	212	3	Rahti
9	213	3	Muut
10	214	2	Muu kuljetus
Muu kuljetus jaoteltuna A)			
11	215	3	Matkustajat
12	216	3	Rahti
13	217	3	Muut
Muu kuljetus jaoteltuna B)			
14	218	3	Avaruuskuljetus
15	219	3	Raidekuljetus
16	220	4	Matkustajat
17	221	4	Rahti
18	222	4	Muut palvelut, tukipalvelut
19	223	3	Tiekuljetus
20	224	4	Matkustajat
21	225	4	Rahti
22	226	4	Muut palvelut, tukipalvelut
23	227	3	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
24	228	4	Matkustajat
25	229	4	Rahti
26	230	4	Muut palvelut, tukipalvelut
27	231	3	Putkikuljetus
28	232	3	Muut tuki- ja apukuljetuspalvelut
29	236	1	Matkustus
30	237	2	Liikematkat
31	238	3	Raja- ja kausityöläisten kulutus
32	239	3	Muut
33	240	2	Henkilökohtaiset matkat
34	241	3	Terveysteen liittyvät kulut
35	242	3	Koulutukseen liittyvät kulut
36	243	3	Muut
37	245	1	Posti- ja telekommunikaatiopalvelut
38	246	2	Posti- ja kuriiripalvelut
39	247	2	Telekommunikaatiopalvelut
40	249	1	Rakennuspalvelut
41	250	2	Rakentamispalvelut ulkomailla
42	251	2	Rakentamispalvelut Suomessa
43	253	1	Vakuutuspalvelut
44	254	2	Henkivakuutus- ja eläkerahastointi
45	255	2	Rahtivakuutus
46	256	2	Muut välittömät vakuutukset
47	257	2	Jälleenvakuutus

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
48	258	2	Apupalvelut
49	260	1	Rahoituspalvelut
50	262	1	Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut
51	263	2	Tietotekniikkapalvelut
52	264	2	Informaatiopalvelut
53	889	3	Uutistoimistopalvelut
54	890	3	Keskusyksikköön pääsy ja informaation välityspalvelut
55	266	1	Rojalit ja lisenssimaksut
56	891	2	Franchising ja muut samanlaiset palvelut
57	892	2	Muut rojalit ja lisenssimaksut
58	268	1	Muut liike-elämän palvelut
59	269	2	Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
60	270	3	Välityspalvelut (merchanting)
61	271	3	Muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
62	272	2	Operatiiviset leasingit
63	273	2	Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut
64	274	3	Lainopilliset ja kirjanpidolliset palvelut, johdon konsultointi- ja pr-palvelut
65	275	4	Lainopilliset palvelut
66	276	4	Laskentatoimen palvelut, kirjanpito-, tilintarkastus- ja veroneuvontapalvelut
67	277	4	Johdon konsultointi ja pr-palvelut
68	278	3	Mainonta-, markkinointitutkimus- ja gallup-kyselypalvelut
69	279	3	Tutkimus- ja kehittämispalvelut
70	280	3	Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut
71	281	3	Maatalous-, kaivannais- ja prosessointipalvelut (on-site processing services)
72	282	4	Jätteiden käsittely ja haitallisuuden vähentäminen (depollution)
73	283	4	Maatalous-, kaivannais- ja muut prosessointipalvelut
74	284	3	Muut liike-elämän palvelut
75	285	3	Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat
76	287	1	Henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
77	288	2	Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut
78	289	2	Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
79	895	3	Koulutuspalvelut
80	896	3	Terveyspalvelut
81	897	3	Muut
82	291	1	Julkiset palvelut, muualle kuulumattomat
83	292	2	Suurlähetystöt ja konsulaatit
84	293	2	Armeijan yksiköt ja toimistot
85	294	2	Muut
Muistioluokat:			
86	853	1	Tavaroiden rahtikuljetus arvotettuna laskutettuun hintaan
87	856	2	Merikuljetus
88	857	2	Lentokuljetus
89	858	2	Muu kuljetus
90	862	2	Avaruuskuljetus
91	863	2	Raidekuljetus
92	864	2	Tiekuljetus
93	865	2	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
94	868	2	Putkistokuljetus
95		1	Matkustaminen
96		1	Turistien kulutusmenot
97		1	Hotelli- ja ravintolapalvelut

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
98		1	Muut matkustuskulut
99	874	1	Bruttovakuutusmaksut
100	875	2	Bruttomaksut – henkivakuutus
101	876	2	Bruttomaksut – rahtivakuutus
102	877	2	Bruttomaksut – muut välittömät vakuutukset
103	879	1	Bruttovakuutuskorvaukset
104	880	2	Bruttokorvaukset – henkivakuutus
105	881	2	Bruttokorvaukset – rahtivakuutus
106	882	2	Bruttokorvaukset – muut välittömät vakuutukset
107	887	1	Välilliset rahoituspalvelut (FISIM)
108	888	1	Rahoituspalvelut mukaan lukien FISIM
109	893	1	Välityspalvelujen bruttovirrat
110	894	1	Transaktiot audiovisuaalisista palveluista

Liite 3: Palvelujen ulkomaankauppa-aineiston ulkopuoliset toimialat

Toimiala	Nimi
01, 02, 05	Maatalous, riistatalous ja metsätalous sekä kalatalous
10	Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto
142	Hiekan ja saven otto
145	Muiden tuotteiden kaivu ja louhinta
15810	Pehmeän leivän ja tuoreiden leivonnaisten valmistus
17401	Sisustustekstiilien valmistus
18240	Muiden vaatteiden ja asusteiden valmistus
18300	Turkisten muokkaus ja turkistuotteiden valmistus
19100	Parkitseminen ja muu nahan valmistus
19200	Laukkujen, satuloiden yms. tuotteiden valmistus
20510	Muiden puutuotteiden valmistus
21220	Paperisten talous- ja hygieniatarvikkeiden valmistus
28120	Metallisten rakennuspuusepän tuotteiden valmistus
28740	Kiinnittimien, ruuvien, ketjujen ja jousien valmistus
31300	Eristettyjen johtimien ja kaapelien valmistus
40111	Sähkön tuotanto vesi- ja tuulivoimalla
40301	Kaukolämmön erillistuotanto ja jakelu
410	Veden puhdistus ja jakelu
45430	Lattian ja seinien päällystys
45442	Lasitus
50103	Matkailuvaunujen vähittäiskauppa
502	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus
50302	Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa
504	Moottoripyörien kauppa, korjaus ja huolto sekä osien ja varusteiden kauppa
505	Polttoaineiden vähittäiskauppa
51441	Taloustavaroiden ja -tarvikkeiden tukkukauppa
515	Puolivalmisteiden, jätteiden ja romun tukkukauppa pl. maatalousraaka-aineet
521	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
522	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
523	Lääkkeiden, sairaanhoitotarvikkeiden sekä kosmetiikka- ja hygieniatuotteiden vähittäiskauppa
524	Muu uusien tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
525	Käytettyjen tavaroiden vähittäiskauppa myymälöissä
526	Vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä
527	Henkilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden korjaus
551	Hotellit
552	Leirintäalueet ja muu majoitustoiminta
553	Ravintolat, kahvila-ravintolat ja ruokakioskit
554	Kahvi-, olut- ja drinkkibaarit
555	Henkilöstö- ja laitospalvelu, ateriapalvelu
601	Rautatieliikenne
602	Muu maaliikenne
603	Putkijohtokuljetus
611	Meri- ja rannikkoliikenne
612	Sisävesiliikenne
621	Säännöllinen lentoliikenne

Toimiala	Nimi
----------	------

622	Tilauslentoliikenne
623	Avaruusliikenne
631	Lastinkäsittely ja varastointi
632	Muu liikennettä palveleva toiminta
633	Matkatoimistot ja muu matkailua palveleva toiminta
634	Muu kuljetusväilytys
66032	Vakuutusyhdistykset
66039	Muu vahinkovakuutus
70110	Kiinteistöjen rakennuttaminen
70201	Asuntojen vuokraus
70320	Isännöinti ja kiinteistönhoito
714	Henkilökohtaisten esineiden ja kotitalouksesineiden vuokraus
746	Etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu
747	Siivous
751	Julkishallinto
752	Ulkoasiainhallinto, maanpuolustus ja järjestystoimi
753	Pakollinen sosiaalivakuutustoiminta
801	Peruskoulu
802	Lukio ja ammatillinen koulutus
804	Muu koulutus
851	Terveystuotopalvelut
852	Eläinlääkintäpalvelut
853	Sosiaalipalvelut
90031	Ulkotilojen hoito
911	Työnantaja- ja ammattijärjestöt, elinkeinoelämän järjestöt
912	Ammattiyhdistykset
913	Uskonnolliset ja muut järjestöt
92530	Kasvitieteelliset puutarhat, eläintarhat ja luonnonpuistot
926	Urheilutoiminta
950	Työnantajakotitaloudet

Yritystoiminnan kansainvälistyminen on yksi globalisaation ydinkysymyksistä. Kansainvälistymiseen kuuluvat tavaroiden ja palvelujen vienti ja tuonti sekä yritysten suorat investoinnit muihin maihin. Tuotannollisten investointien ohella tähän kuuluvat myös fuusiot ja yrityskaupat.

"Yritysten kansainvälistyminen 2003" on neljäs Tilastokeskuksen tuottama ulkomaankauppaa ja yritysten ulkomaantoimintoja käsittelevä julkaisu. Ensimmäisessä julkaisussa "Palvelujen ulkomaankauppa 2000" käsiteltiin erilaisten liike-elämän palvelujen ja matkustuspalvelujen myyntiä ulkomaille ja ostoja ulkomailta. Seuraavaan tilastovuoden 2001 julkaisuun lisättiin ulkomaalaisomisteisia yrityksiä, suoria sijoituksia sekä tavaroiden ulkomaankauppaa kuvaavat osiot. Kolmannessa tilastovuoden 2002 julkaisussa laajennettiin suorien sijoitusten kuvausta ja lisättiin kuljetuspalveluista kertova osio. Tämä julkaisu käsittelee kaikkia näitä aihealueita. Lisäksi tavarakaupan vientiä ja tuontia kuvataan laajemmin ja yksityiskohtaisemmin. Julkaisu antaa monipuolisen kuvan suomalaisten yritysten kansainvälisistä toiminnoista ja perustuu kaikilta osin tuoreimpiin käytettävissä oleviin tilastotietoihin.

Tilastokeskus, myyntipalvelu
PL 4C
00022 TILASTOKESKUS
puh. (09) 1734 2011
faksi (09) 1734 2500
myynti@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Statistikcentralen, försäljning
PB 4C
00022 STATISTIKCENTRALEN
tfn (09) 1734 2011
fax (09) 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

Statistics Finland, Sales Services
P.O. Box 4C
FI-00022 STATISTICS FINLAND
Tel. +358 9 1734 2011
Fax +358 9 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

ISSN 0784-8463
= Yritykset
ISBN 952-467-363-0
ISSN 1459-7713
Tuotenumero 9440
CE